

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

... Hic Tomus Quartus Allegoricis Expositionibus Et Qvæstionibus Vtrobique
Salvberrimis Tractat

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

In Esdram & Neemiam Prophetam allegorica expositio, libri tres.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72011)

ne habentes fabros ferrarios Hebrai, arma ad repugnandum facerent: ita nunc Chaldaei Hierusalem vallata, & omni terra repromissionis, satagunt, ut nullus in ea remaneat artifex, nullus clusor, qui vel sedata urbis moenia componere, vel possit refarcire dirupta: quin potius quicquid apud gentem exterminatam artis invenerant, totam Babyloniam transferunt: ut vel ad nihilum valeat ultra, vel illius civitatis utilitatibus proficiat. Cujus tam defenda historia, quia multum negligentia nostri temporis congruit, non opinor allegoriam esse reticendam. Constat namque, quod Hierusalem & terra Israel civitatem Christi, id est Ecclesiam sanctam: Babylon autem & Chaldaei sive Philistei, civitatem diaboli, id est omne malignorum sive hominum seu Angelorum multitudinem designant: servitque Israel Philisteis sive Chaldeis, cum fideles quique nomine tenus in Ecclesia consistentes: ceterum ab immundis vel spiritibus vel hominibus decepti, ut avaritia, aut luxuria, aut alteri cuilibet peccato mentis colla submittunt. *Abducit autem Nabuchodonosor Israel, & universos Principes, fortisque exercitus de eum milia in captivitate, cum aut magistros populorum, & eos qui invincibili animo Domino servire, ac Decalogum legis fideliter in Dei ac proximi videbantur amore conservare, subito sive illecebris mundi, seu adversitatibus subacti, a majoribus se facinoribus pollunt: aut certe in haesim declinando, aperta apostasia notam incidunt. Arma vero, quibus contra diabolum repugnantes, libertatem a Deo nobis donatam defendamus, quae sunt alia, nisi eloquia scripturarum? In quibus & ipse Dominus, & sanctorum eius exemplis quo ordine bella vitiorum superari debeant, luce clarius discimus. Sed Philistei filios Israel fabris armorum privant, cum maligni spiritus animas fidelium a meditatione sacrae lectionis, secularia illic negotia inferendo retardant, ne vel ipsi per hujus exercitium resistendi fiduciam sumant, vel alios forte qui legere nesciunt, ad resistendum vitiis exhortando aut corripiendo accedant. Tollunt fabros armorum, cum eos qui sacra eloquia norunt, in tantum sceleribus obruant, ut dicere bona quae didicerant, profusus erubescant. Transferunt omnem artificem & clusorem in Babyloniam de Hierusalem, cum eos qui multifaria virtutum operatione pluribus prodesse, & civitatem Dei contra irruptiones tentationum munire solebant, a proposito deflectunt: atque ingenium quod tuitioni sanctae Ecclesiae impendere debebant, ad voluntatem potius Regis vitiorum dispensare compellunt. Quod si clusorem hoc loco non ostiorum sive murorum, sed auri potius gemmarumque intelligere voluerimus, ad unum profecto, eundemque spiritualis expositio finem respicit. Dicitur quippe est de sapientia, quia aurum est, & multitudo gemmarum: atque ideo clusores horum non alios aptius quam doctores intelligere valemus, qui quamdiu recte vivunt ac docent, in ornatum sanctae civitatis industriam suae artis impendunt. At si forte erraverint, quid nisi a gente Chaldaeorum captivi Babyloniam transferuntur? Et quoniam artificem & clusorem ab Hierosolymis Babyloniam transigrare, hoc est talentum verbi caelitus acceptum in terram defodi, id est scientiam spiritalem ad peccatorum opera converti Obscuro lector, ut si quid tibi in his explanatiunculis gratum dixi, ad laudem donantis Dei referas. Sin autem alias, ita imperitiae vel praesumptioni meae veniam tribuas, ut ipse cum omnibus quibuscunque potes crebrae meditationi, continuae observationi, opportunae praedicationi divinarum insistas scripturarum: communique labore satagamus, ut nos negotiatores Dominicae pecuniae fideles, nos artifices & clusores spiritualium gemmarum sive mensorum, nos propugnatores sanctae civitatis, nos caelestium inveniamur fabri armorum: nobis reversus a nuptiis summus paterfamilias dicere dignetur: *Quia super pauca suscipi fideles, super multa vos construam, intrate in gaudium Domini vestri. Amen.**

Prov. 20

Matt. 25

In libros Regum, Questionum triginta libri finis.

BEDÆ PRESBYTERI
IN EZRAM ET NĒHEMIAM
 Prophetas Allegotica expositio.

P R A E F A T I O.

Ximius sacrae interpres ac doctor scripturae Hieronymus, cum libros ejusdem scripturae in Epistola ad amicum breviter percurreret, & quae in singulis continerentur, strictim contingeret: *Ezras, inquit, & Neemias, adiutor videlicet & consolator a Domino in uno volumine narratur, & inservant templum, muros extruunt civitatis: omnisque illa turba populi redeant in patriam, & descriptio sacerdotum, Levitarum Israel, profelytorum, ac per singulas familias murorum & turrim opera divisim, aliud in cortice praeserunt, aliud revent in medulla. Quapropter Reverendissime antistes Acca, tuis diligenter obsecundans hortamentis, considerando eisdem volumini operam dedi. Confidens vero adiutore & consolatore Domino ac salvatore nostro Jesu Christo, quia donet nobis propitius recto cortice litera, altius aliud & sacratius in medulla sensus spiritualis invenire: quod videlicet ipsum Dominum, ac templum & civitatem ejus, quae nos sumus, prophetis quidem figuris, sed manifesta ratione designet. In quo nimirum opere maximo nobis adjumento fuit praefatus Ecclesiae magister Hieronymus in explanatione Prophetarum: qui eadem quae Ezras & Neemias facta scribunt, ipsi sub figura Christi Ecclesiae fienda praedixerant.*

LIBER PRIMUS.

Unctis legentibus liquet, domum sive templum Dei in scripturis sanctis, & unumquemque electorum, & omnem simul Ecclesiam, hoc est univertitatem iustorum solere appellari: pro eo quod in cordibus in se credentibus, ac sperantibus, seque diligentibus, Deus inhabitare dignetur, juxta hoc quod ipse ait: *Si quis diligite me, servitium meum servabit, & pater meus diliget eum, & ad cor veniet, & mansionem apud eum faciet.* Unde & Apostolus: *Templum, inquit, Dei sanctum est, quod estis vos.* Et in Epistola ad Hebraeos: *Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo, tanquam samuilus, in testimonium eorum quae dicenda erant: Christus vero tanquam filius in domo sua, quae domus sancta nos, si fiduciam & gloriam spei usque in finem firmam retineamus. In cuius figuram domus sive templi spiritualis, Salomon Rex fecit templum Domino in Hierusalem: nam Salomon ipse qui interpretatur pacificus, apte figuram tenuit ejus de quo canit Propheta: *Multiplicabitur ejus imperium, & pax non erit finis.* De quo & Apostolus Ecclesiae degenibus scribens: *Et veniens, inquit, evangelizavit pacem vobis qui longius fuistis, & pacem vobis qui propere quoniam per ipsum habemus suscipimus ambo in uno spiritu ad patrem.* Quod vero idem templum septem annis aedificavit, octo autem consummavit ac dedicavit, significat quod toto tempore seculi hujus, quod septem diebus circuit, Ecclesiam Dominus collecta ad aedificium caeleste fidelibus construit. Porro in vita futura, appatente gloria resurrectionis, ad integrum perficit, utque in gaudium vitae immortalis in aeterna sua claritate visione sustollit. Quia enim ipse octava die, hoc est post septimam sabbati resurrexit a mortuis, recte octonarium numero tempus etiam nostrae resurrectionis exprimitur. Quod autem avo sequente quaedam templi aedificia praenimia vetustate dissolvi ceperunt, sed eadem mox in laetitia regum ac sacerdotum, qui illis tuere temporibus immanata & in pristinum suscitata sunt istarum: significat quaedam dianos fidelium ac levissimos erratus, de quibus Salomon: *Septies, inquit, cadit iustus, & resurgit, qui quotidiana eorum ipsorum solertia, donante Domino, per exempla vel exhortamenta praecedentium iustorum, quali per regum ac sacerdotum Dei corriguntur industriae; reges namque ac sacerdotes merito omnes in Ecclesia perfecti vocantur, cum sint imbra regis ac sacerdotis summi, cum seipos bene regere, cum sua corpora Domino hostia vivent exhibere discerint.**

Quod

Matth. 18.

Quod postmodum crescentibus malis, ipsum templum idolorum sordibus profanatum, & ad ultimum a Chaldæis destructum atque incensum est: significat graviores lapsus eorum qui per confessionem quidem, recta Fidei, ac sacramentum lavacri salutaris, S. Ecclesiam membris adunati, sed denuo fraude malignorum spirituum ab statu fidei dejecti, ac vitiis sunt flamma combusti. Quod diruto templo, ac destructa pariter urbe Hierusalem, cives ejus in Babylonia transmigrati, sed post annos 70. a de malis suis penitentia, ad patriam sunt Domino miserante remissi, ac rursus idem templum atque urbem sancta grandi cum labore restaurarunt, figurat designat eos, qui decepti a diabolo, non solum fidei sinceritatem atque integritatem boni operis perdunt, verum etiam per acervitatem seculorum gentilibus ac publicanis assimilari videntur, juxta illud Dominicum: *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethiopicus & publicanus.* Quorum tamen nonnulli per divinam respectum gratia respicientes, ad Ecclesiam revertuntur: cum illustratione sancti Spiritus compuncti, precepta divina legis, quae reliquerant, denuo audire incipiunt, & custodire. Septe namque sunt dona sancti Spiritus, quae propheta Esaias manifesta distinctione enumerat. Decem vero preceptis omnis divinae legis summa comprehenditur. Et septem multiplica per decem, septuagenarium numerum perficiunt. Unde apta significatione, qui per opera perversa in Babylonia fuerant captivi, post septuaginta annos liberantur, ac domum Dei & civitatem sanctam reaedificant. Quia nonnunquam hi qui per sua peccata a communione ac societate sanctae Ecclesiae separati, infidelium sorti ac numero copulabantur: rursus per donum sancti spiritus, studiosè bonae operationis exercent, ac per hoc confortum fideliū, domus videlicet & civitatis Domini, de qua fuerant ejecti, recipiunt. Notandum enim, quod unam eandemque penitentium ad Ecclesiam reversionem, & domus Domini reaedificata post incendium, & civitas restaurata Hierusalem post destructionem, nec non & populus post captivitatem patriam remissus, & vasa sancta, quae ablata erant, domum reducta, typicè denunciant. Verum quia de his omnibus propheta Ezras, quomodo sint facta, sufficienter explicat, libet de volumine ejus aliqua commemorare, & prout Dominus dederit, spiritali sensu exponere: quò manifestius patefiat, qualiter his qui per negligentiam vel errorem perierant, sit ad penitentiam redeundum: quanta Dei gratia, quanto ipsorum conatu sit ad illorum poscenda vel imperanda venia: quomodo idem penitentes, unà cum eis qui nuper ad fidem venerant, unam eandemque Christi domum aedificent, ac pariter in futuro dedicationis illius solennia exerceant.

CAPUT I.

Cyrus initio regni sui solvit captivitatem populi Dei: reddiditque vasis sanctis Hierosolymam illi ascendere, & templum reaedificare precepit.

In anno primo Cyri regis Persarum, ut impleteretur verbum Domini ex ore Hieremiae, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & transduxit vocem in universo regno suo, & per scripturam, dicens: *Hac dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terra dedit mihi Dominus Deus caeli: & ipse precepit mihi, ut aedificarem ei domum in Hierusalem, quae est in Iudaea.* Narrant veteres historiae, quibus & prophetae Danielis scriptura concordat, Cyrum regem Persarum, juncto sibi socio Dario rege Medorum, Babyloniis destruxisse imperium, occiso ultimo eorum rege Balthasar, & ipsa urbe dirupta ac vastata. Qui videlicet Cyrus sciens a Deo Israel regnum sibi traditum, mox ut regnum illud, quod populum Israel captivarat, ac servitio premebat, superavit: dedit facultatē eidem populo patriam redeundi, ac domum Dei sui, quae in ea erat incensa, reaedificandi: eademque libertatis sententiam non tantum verbo praesentibus intimavit, verum etiam eis qui longius per omnes regni sui provincias aberant, missis epistolis mandavit, ipsum qui est Deus Israel, verum esse Dominum & Deum caeli, omniumque regnorum autorem publica voce est confessus. Quae omnia sic futura, prophetae sancti, & Hieremiae aperte praedixerunt. Quorum Hieremiae etiam numerum annorum quibus essent in Babylonia servituri, & quando patriam revocandi, praecinit.

Esaias autem etiam nomen regis Cyri, per quem a servitio liberandi, & in patriam revocandi, cuius permisso templū essent restauraturi, sine ullis prophetica locutionis anigmatis ostendit. Ait enim Hieremia: *Hac dicit Dominus exercituum, Deus Israel, omni transmigrationi quam transfuli de Hierusalem in Babylone: Aedificate domos & habitate.* &c. *Hac dicit Dominus exercituum: Cum ceperint impleri in Babylone 70. anni, visitabo vos, & suscitabo super vos verbum bonum, & reducam vos ad locum vestrum.* Porro Esaias: *Hac dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex utero: Ego sum Dominus faciens omnia, Et paulo post: Qui dico profundo, desolare, & flumina tua arefaciam. Qui dico Cyro: Pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Hierusalem: Aedificaberis, & templo fundaberis.* *Hac dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi aexerem, ut subiciam ante faciem ejus gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo januas, & porta non claudetur.* *Ego ante te ibo, & gloriosos terra humiliabo. Portas aeras conteram, & vestes ferreas confringam, & dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum, ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum Deus Israel, propter servum meum Iacob, & Israel electum meum. Et vocavi te in nomine tuo, assimilavi te, & non cognovisti me. Ego Dominus, & non est amplius, extra me non est Deus. Accurrite, & non cognovisti me.* Ex qua Esaias propheta credendum est, maxime Cyrum regem dilexisse filios Israel, eosque de captivitate exemptos domū remisisse, ac templum Domini reaedificare iussisse, quod audierit prophetae eorum per spiritum Dei de suo regno, & Babyloniū destructione fuisse praelocutos. Nam specialiter ipsum genus expugnationis, quo Babylonia destrui cepit, expresserant eidem prophetae: quorum Esai. *Qui dico, inquit, profundo, desolare, & flumina tua arefaciam.* Porro Hier. *Murus Babyloniae ille latissimus, suffusione suffundetur, & porta ejus excelsa igni comburentur.* Narrant enim historiae, quia divisio atque exinanito per plurimos rivos flumine Euphrate, qui per medium Babyloniae influebat, per arefactum ac desolatam ejus profundū, urbem hostis intraverit. *Hac de historia paucis dixerimus. At verò juxta mysticos sensus, Cyrus rex Dominum Salvatorem & nomine designat, & factus, quod non ex nostra conjectura, sed ex manifestissimis Esaias verbis dicimus, quibus de persona Domini dicebat: Assimilavi te, & non cognovisti me.* Assimilavit namque eum Deus filio suo, quamvis ipse Deum se assimilantem minimè cognoverit: primum in eo quod Christum suum eum cognominare dignatus est: deinde quod eum Cyrum, qui interpretatur, haeres, multo antequam nasceretur, vocandum esse disposuit, hoc etenim vocabulum rectè congruit illi, cui dicit Deus pater: *Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam.* De quo & Apostolus: *Quem constituit haeredem universorum, per quem fecit & secula.* de quo etiam in carne apparente, inimici persequentes dicebant: *Hic est haeres, venite, occidamus eum, & nostra erit hereditas.* Sed in eo Deus pater, quod subjecit ante faciem Cyri gentes, & dorsa regum vertit, portas aeras contrivit, & vestes ferreas confrigit, videlicet Babyloniae, vel aliorum quas cepit civitates: quod dedit ei thesauros absconditos, & arcana secretorum, diversarum videlicet opes ignotas provinciarum assimilavit eum Domino & Salvatori nostro, qui praedicantibus per orbem Apostolis, gentium sibi universarum colla subjecit, ipsos quoque rerum dominos, & sapientiae secularis auctores suae ditiosius subtravit: qui portas inferorum destruxit, ut ablatos inde electos suos ad libertatem patriae caelestis introduceret: qui errores contrivit gentium, & doctrinas humana ratione munitas, per humilium ora subvertit: ut eisdem correctis, lumen suae Fidei & veritatis aperiret, in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi. Quos videlicet thesauros idem Dominus noster in natura divinitatis aeternaliter ex patre habuit: sed in assumpta humanitate ex tempore accepit, illo nimirum, ex quo ipse esse homo cepit. Assimilavit ergo Cyrum Dominus unigenito filio suo, Deo & Domino nostro Jesu Christo: quia sicut ille destructo Chaldaeorum imperio, populum Dei liberavit, ac patriam remisit, templumque quod erat incensum in Hierosolymis, reaedificari praecipit, & hoc ipsum edictum etiam per literas manifestare curavit, ut impleterentur verba Hier. quibus

Hierem. 25. & 29.

Esai. 44.

Ibid. 45.

Esai. 45.

Psal. 2. Hebr. 1.

Matth. 21. Marc. 12.

hoc futurum esse prædixit: ita mediator Dei & hominum destructo per orbem diaboli regno electos suos, qui erant dispersi, ab ejus tyrannide revocatos, in suam congregat ecclesiam. Quæ & in præfenti iustificata ex fide, pacem habet ad Deum per ipsam, & ad visionem perpetuæ pacis festinat in futuro: Hierusalem quippe visio dicitur. Qui etiâ templi quod erat incensum, facit restaurari, cum illos qui infidiis antiqui hostis fidem perdididerant ad salutem reducens, sua in habitatione dignos efficit. Sed & Scripturas sanctas universum milit in mundum, quibus Fidem sui nominis, ac spem salutis cunctis qui ad regnum suum pertinent, hoc est electis omnibus prædicaret. Quod ita futurum non Hier. solus, sed communi sensu omnes prædixere prophetæ. Juxta hoc quod ipse discipulis ait: *Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & prophetis, & Psalmis de me. Suscitavit autem Dominus spiritum Cyri regis Persarum, ut agnita potestate ac providentia Dei Israël faceret quæ de eo narrat scriptura. Et Dominus ait in Evangelio Judæis: Cum exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, & à me ipso facio nihil: sed sicut docuit me pater, hac loquor.* Quod verò in scriptura sua dicit idem Cyrus, *Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli: Bene quidem Deum Israël, Dominum Deum cæli esse confessus est, quæ etiam regna terræ omnia in potestate habere, & cuicumque vellet, dare posse cognovit.* Sed minus verum videtur sonare, quod sibi omnia regna terræ ab eo tradita dicit; nisi forte intelligendum est, quod eo tempore, quo hæc scripsit, nullum sui regni adversarium habuerit: vel certe victo, destructo atque exhausto tam robusto, tamque antiquo Chaldaeorum imperio, nullum suo regno in toto orbe resistere posse crediderit. Veraciter autem hic sermo convenit majestati ejus qui dixit: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Sequitur eadem scriptura Cyri:

Luc. 24.

Ioan. 8.

Matth. 28.

Quis est in vobis de universo populo ejus, sit Deus illius cum eo, ascendat in Hierusalem, quæ est in Iudæa, & adificet domum Domini Dei Israël: ipse est Deus, qui est in Hierusalem. Magna in his verbis fides regis, magna claret pietas. Fides quidem, quod populum Israël præ cæteris nationibus Dei esse populum intellexit. Pietas, quod nullo profus excepto, omnes qui vellent Liberos patriam redire permisit. Fides, quod eundem Dominum Deum & habitare in cælis, & esse Hierusalem, & cum singulis revertentium de Babylone in Hierusalem ascendere posse confessus est. An non luce clarius est, quod hunc non corporeum, & loco comprehensibilem, sed spiritum, & ubiq; præsentem credidit: quem ita in Hierosolymis, & in templo habere locum confessus est, ut simul eum regno cæli præsidere non dubitaret: ita in cælis regnare credidit, ut nihilominus cum suis fidelibus esset in terra, eorumque & animos & manus ad ea quæ salutaria essent, faciendâ dirigeret? Cæterum omnia scripturæ hujus verba spiritalem sensum redolent. Cui enim non facile pateat, solos illos cum quibus Deus est, de confusione peccatorum, ad virtutum opera, quasi de servitio Babylónico, in Hierosolymam, ad libertatem posse transire? *Quia sine ipso nihil possumus facere.* Quis non videat rectè in eadem sententia ascensionem esse nominatam? *Quia nimirum omnes peccant: quiq; seculi curis serviunt, in imo sunt. Qui verò Deo placere desiderant, ad altiora necesse est mentem erigant, cælestia suspirent, pompas mundi omnes atque illecebras æternorum amore transcendant.* Hierusalem quoque esse in Iudæa, hoc est in confessione memoratur: ut qui per oblivionem Dei captivari à Chaldæis, qui interpretantur quasi cæmonia, hoc est malignis spiritibus mancipari meruimus, per confessionem divinam pietatis ad visionem liberæ pacis & lucis redeamus: ibiq; ædificemus domum Domino Deo Israël, hoc est in unitate Catholicæ pacis, confessione sive nostræ iniquitatis, seu divinæ miserationis & gratiæ. Præparemus corda nostra, in quibus Dominus ipse propitius inhabitare, atque sua præsentia illustrare dignetur. Sed & proximorum corda ad laudem sui conditoris, & opera pietatis accendere curemus. Utroque etenim modo domum Domino ædificamus, cum vel nosmetipsos in operibus justitiæ exercemus, vel eos quos valemus ad iter justitiæ & exemplis provocamus & verbis. Sequuntur reliqua ejusdem scripturæ Cyri:

Ioan. 15.

Et omnes reliqui in cunctis locis, ubicunque habitant, adjuvent eum viri de loco suo, argento & auro, & substantia & pecoriis, excepto quod voluntarie offerunt templo Dei, quod est in Hierusalem. Notanda distinctio verborum, quia omnibus solutis ab injuria captivitatis, dedit facultatem rex, ut quicumque vellet, ad ædificandū templum Domino duce ascenderet. Non tamen omnes illuc ascendere iussit. Si qui enim essent de populo Dei, quos plus aliis quibusque, in locis libertate donata uti deleteret, hos ascendendū auxilio esse de tuo quemque loco præcepit, data scilicet illis in necessitate tam longi itineris pecunia sive pecoriis. Sed & alia illis dona eos dare & commendare desideravit, quæ illò pervenientes, in templum Domini pro memoria manentium offerre deberent. Omnes ergo de captivitate Babylonica liberati sunt. Omnes pietatis actibus sunt dedit: sed perfectiores ad ædificandū Domino ascendendum, cæteri eos qui ascenderant, adjuvantur. Quæ est omnes electi de potestate tenebrarum eruti, ad libertatem pertinent gloriæ filiorum Dei, omnes ad societatem sanctæ civitatis, id est Ecclesiæ se adnumerari lætantur: non tamen omnium, sed perfectorum solum modò est in ædificationem ejusdem Ecclesiæ etiam aliis prædicando laborare. Unde tales præ cæteris fidelibus, duplici honore ab Apostolo digni esse censentur: sicut & angelus quasi Danieli, *Qui dedit fuerint, inquit, subleventur quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudunt multos, quasi stelle in perpetuas æternitates.* Qui nimirum eruditores multorum, quo magis suos adjuvatores ad cælestia quærenda ac diligenda institunt, eo minus ipsi pro terrenis acquirendis sive possidendis curam gerere, imò etiam sæpissimè quæque temporalia acquirere, cuncta pro spe æternorum relinquunt. Unde necesse est eorum inopes, ut ad prædicandū subsistant, ditionū qui prædicare nequeunt, largitate subveniri, ut etiam ipsi divites prædicationis ejus de possint esse confortes. Ex quoru persona dicit Gregorius Joannes: *Pro nomine enim ejus profecti sunt nihil accipientes a gentibus.* Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis. Quamobrem nunc dicitur, quod hi, qui ascendebant ad ædificandâ domū Domini, adjuvati deberent largitione pecuniarum ab amicis suis, ubicunque habitarent, id est, sive in Chaldæa, sive aliis in locis, in quæ ob metū profugissent Chaldæorum: excepto, inquit, quod voluntarie offerunt templo Dei, quod est in Hierusalem: quia oportet eos qui temporalibus abundant divitiis, non solum ex his pauperibus Christi necessaria ministrare, verum etiam ipsos bona quæ possunt pro se libenter operari: quatenus horum merito velut oblationis spontaneæ & ipsi in templo Dei, quod est Ecclesia, partem mereantur habere. Hæc de scriptura regis Cyri paucis dixisse sufficiat. Neque aliquis ambiget, ejus verba spiritalibus redundare sacramentis: cum prædictū sit, quod Deus suscitaverit spiritum ejus, ut hæc scribenda sive imperanda esse intelligeret: cum ad implenda prophetarū verba, hæc eum populus mandasse ipse propheta Ezras admonuerit. Quomodo enim fieret, ut arcana cælestia scribere non posset, rex divino adnotatus instinctu, qui Deum cognovisset, & confessus esse, verum qui decorè domus ejus dilexisset, atque instaurare probatur? cum præses perfidus, hostis & homicida redemptoris nostri, maximū fidei veræ scripserit sacramentum, ut certū ejus superposuerit: *Hic est Jesus Nazarenus rex Iudæarum.* In cuius intentione tituli, tam fixus persisterit, ut nullatenus eum Iudæis, licet multum poscentibus, posset corrumpere. Quem etiam certi nobis mysteriū gratia, Hebræicè, Græcè & Latine conscripsit: quia nimirum omnis divina lex quæ habebant Hebræi, omnis sapientia mundana, in qua gloriabantur Græci, omne regnū terrestre, in quo tunc maxime præminebant Romani Christum regē contestatur omnium sanctorum & contentium Deum. Si ergo Deo infelli principis scriptura tot & tantis est graviora sacramentis, quanto magis amator ac factor divini cultus rex, & domino inspiratus sive fuscitatus, ut propheta dicit, ea quæ Domini sunt prædicare simul & scripto divulgare potuit arcana? Quem autem fructum edicta vel scripta ejus habuerint, sequens ex ordine Scripturæ sacre textus ostendit.

Et surrexerunt principes patrum de Iuda & Benjamin & Sa-

cedunt

cerdotes & Levitici, omnia enim suscitavit Deus spiritum, ut ascenderent ad edificandū templum Domini, quod erat in Hierusalem. Vniuersi erant in circuitu, ad primum manus eorum. In vasis argenteis & aureis in substantia, &c.] Cyrus quidem transducta voce, & missis literis in uniuerso regno suo, permittit, imò præcepit de uniuerso populo Israël, qui duodecim tribubus constabat, eos cum quibus esset Deus, ascendere Hierusalem, ad edificandū domum Domini. Nec tamen de omni populo, sed tantum de Juda & Benjamin, & tribu sacerdotali ac Levitica, ad quos ipsa Hierusalem prius ac templum Domini pertinebat, ascendere voluerunt. Nam ceteræ decem tribus iam olim fuerant sub rege Hieroboam à templo Domini & cultu pietatis alienatæ, atq; ob meritum tantæ transgressionis à regibus Assyriorum captivæ, & ultra Medorum montes transfugiatæ, neque unquam omnes perhibentur patriam remissæ. Porò duæ tribus, Iuda & Benjamin quæ Hierosolymam & circumpositas Judæ regiones tenebant, unâ cum sacerdotibus & Levitis, ad quos ministerium templi permanebat, quamvis & ipsæ peccata decem tribuum fuerint imitata, non tamē unquā habitationem urbis Hierusalem & templi cæremonias desererent. Unde & ultima sunt captæ à Chaldeis, & primæ regnantibus Persis, domum redire permittæ: & merito, quia de tribu Iuda ortus est Dominus noster, materq; ejus Maria etiâ de tribu Levi erat consanguinitatis jure sociata. Unde Elizabeth uxor Zachariæ sacerdotis cognata ejus ab angelo nuncupatur. Tribus quoq; Benjamin in his sese religiosa fide conjunxerat, maximè quod ipsa civitas Hierusalem in ejus forte fuerit, atq; idè collata illis misericordie meruit esse particeps. Pulchrè autem dicitur: *Quia principes patrum de præsatis tribubus surrexerunt ut ascenderent ad edificandū templum Domini. Principes namq; patrum, id est magistrorum opere & doctrina prædicatorum, ad edificandā mentem errantium, in studio boni operis exhortando, increpando, corrigendo certamen pii laboris assumere. Qui benè etiam surrexisse dicuntur, ut ascenderent in Hierusalem: quia quasi jacent animo debili atque inertis, qui vel suæ vel fraternæ salutis curam gerere detestant. Surgunt verò auditore regis edicto, imò suscitante spiritum ipsorum Domino, ut ad edificandam domum Domini ascenderent: cum verbis sanctarum scripturarum admoniti, & gratia sui conditoris accensi, veterum negligentia prioris dicuntur: atq; arrepto proposito instituti melioris, quotidianis bonorum operum profectibus, velut quibusdā gradibus ascensionum, ad summam virtutum, quæ sunt in æternæ pacis visione, tendere satagunt. In quibus videlicet primi sunt, ut quisq; propriam vitam à vitiis benè vivendo compeecat. Secundi, ut etiâ proximos à suis erratibus sive negligentis benè docendo convertat. Supremi, ut post bona opera & doctrinâ gaudia perpetuæ remunerationis expectet. Quod autè eos qui ita ascenderunt ad edificandam domum Domini, uniuersi qui erant in circuitu, adiuuauerunt in argento & auro, substantia & pecoribus: superius breuiter, quomodo sit mysticè accipiendum, differimus: prædicatorum videlicet inopiam, diuitem credentium debere copia sustentari. Quod etiam ita rectè potest accipi: quia manus edificantium templum, socii sui qui edificare nequeunt, datis adiuvent pecuniis: cum viri seculares prædicatoribus sanctis liberos suos, vel familiam Domino educandâ committunt: ut quod per seipso nequeunt, per eos qui perficere possunt, Domino munus suæ deuotionis offerant. Dant autem vasa argentea, cum viros eloquentia nitidos: dant aurea, cum naturali ingenio præclaros: dant iumenta, cū sensu tardiores, sed ad portandum iugum leue ac suauè onus Evangelij mansuetos: dant pecora, cum humiles spiritu ac mites, qui de substantiis suis, quasi de lacte sive lanis, pauperibus gratis dare soleant: dant etiam substantiam & suppellectile variam, cum multiformis bonorum operum floribus insignes viros sive feminas parentes vel domini sui sanctis doctoribus commendant, per quos Domino consecrentur, atq; in edificium domus ejus proficiant. Sunt enim pleriq; naturali dono casti, patientes, modesti, liberales, abstinentes, benigni, honores simul mundi ac delicias repuentes, amatores iustitiæ non minus quàm sapientiæ, & fortè sicut*

Cornelius, orationibus atque elemosynis intantes. de quibus dicit Apostolus: *Quia legem non habentes, naturaliter ea quæ legi sunt, faciunt.* Hi cum sanctis prædicatoribus in Christo renascendi, vel in fide amplius confirmandi offeruntur, quasi suppellex varia, quæ ad edificandū domum Domini deferatur, principibus patrum tribuitur.

Rex quoq; Cyrus protulit vasa templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Hierusalem, & posuerat ea in templo dei sui. Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manus Mithridatis filii Gazabar, & annumeravit ea Sababasar principi Iudæ.] Nabuchodonosor tulit vasa Domini de Hierusalem, cum quilibet immundus spiritus fidelium aliquos de Ecclesia rapiens, gaudio internæ pacis privat. Ponit autem ea in templo dei sui, cum eos cōsortio jungit reproborum, qui sunt templum & civitas diaboli, capitis videlicet omnium malorum & angelorum & hominum. Sed proferet ea Cyrus rex, & annumerat principi Iudæ referenda in Hierusalem, cum Dominus noster, qui est hæres uniuersorum, eos quos ad salutem prædestinavit æternam, de potestate satanæ eruit, & Ecclesiæ sacerdotibus reconciliandos per penitentiam offert. & benè annumerata esse dicit vasa principi Iudæ: quia novit Dominus numerum electorum suorum, neque aliqua perit ex ovibus suis consentibus nomini ejus magno & terribili; Iuda enim confessio interpretatur.

Et hic est numerus eorum: phiala aurea triginta, phiala argentea mille, cultri viginti novem, scyphi aurei triginta, scyphi argentei secundi 410, vasa alia mille. Omnia vasa aurea & argentea quinq; milia quadringenta.] Diversa vasorum species, diversas fidelium personas sive operationes designant. Deniq; in Apocal. legitur, quia vigintiquatuor seniores habebant phialas aureas plenas odoramentorum: & exponens Scriptura subdidit, quæ sunt orationes sanctorum. Phialæ ergo, quæ sunt vasa parula, lucida simplici corda designant, quæ nihil in se subdola cogitationis celare norunt, sed ea quæ animo tenent, pura solent lingua proferre. Unde rectè talibus aromata, hoc est orationes Deo acceptabiles inelle referuntur. At contra impura reproborum pectora spongiis, qui cæci sunt & tenebrosi, anfractibus merito comparantur. Unde & Judæi Domino crucifixo spongiam aceto plenâ obtulerunt: ut tali ministerio figurarent, quia conditori suo ad se in carne venienti, de corde subdolo cogitationes & verba acerba ac procul à meracissimo patrum suorum sapore degeneratiã offerunt. Cultri verò quibus urebantur ad incidendos ac dividendos iuxta rationem congruam artus victimarū, ut omnibus ritè distinctis, pars in altari sacro igne cōsumeretur, pars in sacerdotum, pars in Levitarū, pars in offerentiū usum cederet: illos nimirum in Ecclesia demonstrent, qui discretionis sunt gratia insignes, qui perfectè norunt discernere de sacrificio salutari, quod est Christus, quæ omnib. sint dicenda, quæ perfectionibus tantū, quæ humanæ cogitationis modū excedentia spiritus sancti sint igni tribuenda: item quia victimæ Dei sint omnes qui ei fideli obsequio mancipantur. Cultri quibus artus victimarum in stulta dividuntur, Scribæ docti in regno cælorum sunt typicè intelligendi: qui merita sensusq; auditorum suorum solerter examinant, benè dijudicare norunt, què in quo gradu ministerii Ecclesiastici promovere debeant. Scyphi, quæ sunt vascula potandi, illos figuratè expriment, qui ferventiore charitatis internæ solent flagrantia inebriari. Quod autè vasa quædam aurea, quædam argentea fuisse referuntur: aurea significant eos, qui majore sapientiæ spiritalis splendore rutilant; argentea illos, qui dicendi venustate nitidi, eloquentius ea quæ norunt, exponere sciunt, quos ab invicè distingués Apostolus ait: *Alii datur per spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum.* Quod autè numerus vasorum, & specialiter singulorum, & in summa generaliter omnium commemoratur: admonet Dominus summâ electorum suorum, non solum eorum qui postquam deviare, respicendo ad fidem redeunt, in libro æternæ memoriæ scriptam continet. In quorum figuram apè subjungitur:

Vniuersa tulit Sababasar cum his qui ascendeant de transmigratione Babylonis in Hierusalem.] Quia nimirum nullus de his qui ad vitâ prædestinati sunt, perire in perpetuū potest: sed omnes qui Domini sunt, quamvis tempore aliquo in

Rom. 2.

Apoc. 5.

Matth. 27. Marc. 15. Ioan. 19.

1. Cor. 12.

Baby-

Babyloniæ, id est confusione peccatorum esse videbantur abducti, divina provisione per societatem iustorum quoquo modo ad pacem educuntur Ecclesie. Porro vasa quæ exercitus Chaldaeorum capta Hierusalem fregisse, & fracta in Babyloniæ tantulisse perhibetur, illorum typum expriment, qui ita victore diabolo capiuntur, ut priusquam penitendo salventur, ab humanis rebus ablati perennem rapiantur ad penam.

CAPUT II.

Numerus eorum qui reversi sunt in Judæam ducibus Zorobabel & Iesue: simul & pecunia, quam principes patrum ad instaurantum templum obtulerunt, summa describitur.

H sunt autem filij provincie, qui ascenderunt de captivitate quam transfulerat Nabuchodonosor rex Babyloniæ in Babyloniæ. Filios provincie Judææ dicit, non Babyloniæ. Ad hanc enim pertinebant non tantummodo illi, qui de ea in Babyloniæ transmigrati, sed etiam qui ex illorum stirpe in Babylonia fuerant nati. Qui etsi in Babylone corporaliter orti sunt, animo tamen toto Judæam & Hierosolimam suspirabant. Quorum figuram gerebat dux egregius ipsorum Zorobabel, qui nomine quidem ipse, quod sit ortus in Babylone demonstrat: sed intentione & actibus, quod sit civis Hierosolymitarum ostendit. Altero autem sensu filii sunt Ecclesie, filii patriæ cælestis, non solum qui Ecclesie sacramentis iam sunt imbuti, verum etiam illi qui etsi foris, hoc est inter impios tempore aliquanto oberrantes, divina tamen electione ante secula præordinati ad vitam, divina sunt gratiæ mysteriis suo tempore consecrandi. De quibus aptè subditur:

Et reversi sunt in Hierusalem & Judam unusquisque in civitatem suam, qui venerunt cum Zorobabel, Iesua, Neemia, & ceterorum ducum nomina: Cum enim liberati de potestate satanæ hi qui à fide aberraverunt, cum eis qui nuper fidem didicerant, in Hierusalem optata pacis, & in Judam devotæ confessionis sive laudationis redierint, mox suam quicquid civitatem repetens ingreditur: id est, custodiam atque operationem virtutis, quam ipsi divina largitio secundum mensuram largita est, devotum exequitur. Et bene cum dixisset generaliter reversos eos esse in Hierusalem & Judam, continuo subiecit: unusquisque in civitatem suam: qui nimirum sic in suis singulis civitatibus commemorabatur, ut generaliter omnes ad Hierusalem & Judam pertinerent. Designet ergo Hierusalem, universalem sanctam Ecclesiam, quæ per orbem est, statum. Designent civitates ad eam pertinentes, singulas fidelium virtutes, in quibus quasi præsidio civitatum, à tentamentis atque incursibus malignorum spirituum muniantur, possunt per civitates, in quibus commemorabatur hi qui de captivitate in Hierusalem & Judam venerant, etiam diverse per orbem Christi Ecclesie, ex quibus omnibus una Catholica perficitur, accipi. In quibus quicunque convertantur, singuli se filios Catholice Ecclesie, quasi cives Hierusalem profitentur. Utebantur autem ante alios ducibus Zorobabel & Iesua: quorum unus de regia, alter de sacerdotali profapia genus duxisse, multis sacre historie locis ostenditur: qui ambo unam eandemque redemptionis nostri, veri videlicet regis, & summi sacerdotis personam designant. Ipse enim solus est, per quem venire ad salutem debeamus, unde ait: Nemo venit ad patrem, nisi per me. Qui singulos electorum, sive per se ipsum occulta inspiratione, seu aperta eruditione per sanctos prædicatores de confusione vitæ presentis ad visionem perpetuæ pacis, & confessionem divinæ laudis, quasi ad Hierusalem & Judam de Babylone colligit. Quæ nimirum visio pacis, quæque confessio gratiarum, ipso donante, in presenti quidem inchoatur, sed in futuro perficitur.

Numerus virorum populi Israël, filii Pharo duo millia centum septuaginta duo: filii Aethi septuaginti septuaginta quinque: filii Sepharim trecenti septuaginta duo: filii Area septuaginti septuaginta quinque: filii Pher Moab filiorum Iosue & Ioab duo millia octingenti duodecim: filii Helam mille ducenti quinquaginta quatuor: filii Zebua nonaginti quadraginta quinque: filii Zabai septuaginti sexaginta: filii Bani sexcenti quadraginta duo: filii Bebai sexcenti viginti tres: filii Azgad mille ducenti viginti duo: filii Adoniam sexcenti sexaginta sex, & cetera, dum completo catalogo populi Israël, sacerdotum, Levitarum, & cantorum, & janitorum,

Nathinæorum, & filiorum servorum Salomonis, trescenti decem & septem. Post catalogum ducum consequenter numerus populi: post recensitam populi summam, dicitur Dei gradus in ordine sequuntur. Populum autem Israël, tribum Judæam & Benjamin dicit, & quicunque de aliis Assyriorum tribubus quondam evaserant manus: sed cum his à Babyloniis comprehensi, nihilominus in captivitate fuerant abducti. Denique notandum, quia in ipsa serie catalogi, magis ubi idem catalogus in secunda parte libri, hoc est in verbis Neemias repetitur, quindecim ferme civitatum vocabula inferuntur: quæ, nisi fallor, omnia non nisi in Judæa & Benjamin tribu inveniuntur. Unde verisimile est, populi Israël hoc loco de ipsis maximè tribubus, unam cum sacerdotibus & Levitis, qui inter eos fortem habuerant, debere intelligi. Nathinæi autem, qui post sacerdotes, Levitas, cantores, & janitores in ordine describuntur, ipsi tunc fuerunt, qui nunc in ecclesia subdiaconi vocantur, obediens officii Levitarum, & oblationes in templo suscipientes à populis. Porro filii servorum Salomonis dicebantur auctores templi, qui curam habebant ad facta te & faciendâ: aut quæcumque fuissent vexata, per eos denuo de sacra pecunia restaurarentur. Quod autem de vasis supra diximus, idem nunc de populo dicendum: quod idem Scriptura tam vigilanter distinguit, quot de quaque generatione captivorum patriæ soluti redierint: ut ex eo ademerentur, quanta certitudine Dominus summam electorum suorum in libro vice conscribat, & velut in albo cæli consignet, quot animas quique fidelium, vel prædicando, vel bonorum exempli operum monstrando ab errore converterint: pro quibus singulis certa mercede illos qui converterent, remuneret.

Et hi qui ascenderunt de Thelmeta, Thelbarza, Cherub, Adon, & Emer: & non potuerunt iudicare domum patrum suorum, & suam suam, utrum ex Israël essent, filii De Laia, filii Tobia, filii Necoda, DCLII. Hoc in loco etiam juxta literam, gratia Dei, quæ & in veteri Testamento gentiles ad salutem recipiebantur, ostenditur. Dum expolito catalogo eorum quos veraciter ad populum Dei pertinere constabat, adjuncti sunt etiam alii qui ex eis, qui utrum ex Israël, an ex præseleptis essent ignorabatur, eorumque simul inter filios Israël numerus exponitur. Qui etsi ob longam separationem patrum suorum à templo vel populo Dei, quomodo ad eum pertinere, iudicare nequiverant: tamen quia data generali licentia, de captivitate ascenderant, & cum eis qui certum ex Israël semen duxerant, ad edificandum Deo templum properabant, recipiebantur ab illis ut focii. Gaudebant namque, eos ob amore communis fidei & religionis habere velut fratres & notos, tametsi ob incertitudinem originis carnalis videbantur eos minus cognitos habuisse. Porro in sensu spirituali, inter penitentes, qui liberati à captivitate vitiorum, ad edificandam, vel in seipsum, vel in aliis, domum Domini ascendunt. Sunt nonnulli plerumque gravioribus peccatis adstricti, qui adeo ab omni actu pietatis & castitatis videntur alienati, ut nihil prorsus bonitatis ac religionis, quam à doctoribus sanctis acceperant, in eis remansisse videatur. De quibus quid aliud dicendum, quam non posse eos indicare, utrum ex Israël, id est ex sancta Ecclesia fuerint generati credendo: quia nimirum tales peccando facti sunt, ac si in nullo unquam ad semen sanctum pertinuisent: qui tamen penitendo nonnunquam adeo corriguntur, ac meliorem convertuntur ad vitam, ut numerus eorum inter veros Israëlitas, in quibus dolus non est, merito conscribantur in cælis.

Et de filiis sacerdotum, filii Tobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditæ uxorem, & vocata est nomine eorum. Hi qui fuerunt scripturam genealogia sua, & non invenerunt, & eieci sunt de sacerdotio. Et dixit dicitur factus, ut non comederent de sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus. Eadem cautela filii transmigratorum erga sacerdotes agunt, quæ & erga populum egisse referuntur. Curabant namque multum, ut sine confusione patreteret, qui verè ad populum Israël, vel ad sacerdotale genus pertinerent: qui autem suspècti, aut certa profelytorum, hoc est advenarum essent stirpe procreati, itaque sacerdotes suspèctos ab altaris quidem officio, usquequod certius eorum origo claresceret, amoverunt: sed nihilominus in fo-

ciato

1007.14.

cietate transmigrantium unanimam pacem servabant. Juxta sensum vero mysticum, quarunt filii sacerdotum, de captivitate Babylonica ascendentes, scripturam genealogiae suae, & non inveniunt de sacerdotio ejiciuntur: cum ipsi altaris ministerii rãta in scelera, tamve infanda dogmata decidunt; ut & si poenitendo ad salutem redeant animam, nõ tamẽ digni fieri possunt, qui ad lacrum quẽ perdidere gradum promoveantur, ac docedi in Evangelio, live sacramenta cõficiendi officii repetant. Hi etenim quãvis inter fideles vitã expectant aeternã, non tamẽ scripturã gradus sui, quem repetere nequeunt, inter perfectos sacerdotes inveniunt.

Omnis multitudo quasi vir unus, quadragesima duo milia trecenti sexaginta, exceptis servis eorum & ancillis, qui erant septem milia trecenti triginta septem. Nota, gratiam primitivã Ecclesiã, in qua multitudinu credentium erat cor & anima una, etiam in hoc transmigrantium cõtu reperiri: ita ut cum tantus esset exercitus, qui propẽ quinquaginta millium summam compleret, & hic diversi gradus & conditionis existens, nihilominus omnis multitudo ob eandem fidem & dilectionem quasi unus esse videretur homo, donante alio qui habitare facit unanimes in domo. Servi autem & ancilla redeuntium de Babylone Hierusalem, illorum in Ecclesia typum tenent, qui profectu quidem vitã emendatoris viria superare, ac virtutum culmen ascendere satagunt; necdum tamen ipsi ad providendam viam vitã regularis sufficiunt, sed eorum potius qui in Christo praeleserunt, opus habent adhuc industria coerceri, atque ad tramitem desideratã veritatis ditigi. Sequitur, Et in ipsis cantores atq; cantatrices ducenta. Non solum in ordine Levitarum cantores cum janitoribus templi & Nathinãis, sed iidem quoque in ipso Dei populo junctis sibi cantatricibus reperti, ad restauranda domus Dei aedificia properant, Cantores autem juxta literam appellat eos, qui Psalmos dulci modulamine resonabant: quod Levitas in templo Dei inter sacrificia quotidiana facere solitos, verba dierum testantur. Sed hoc ipsum eotempore etiam plurimos de plebe suis quemque in locis facile credibile est, juxta verõ mysticos sensus, cantores sunt in templo vel populo Dei, qui majore animi dulcedine & caelestia mandata ipsi custodiunt, & hæc eadem suis auditoribus custodienda crebris exhortationibus commentant. Bene autem cantoribus etiam cantatricibus junguntur, propter sexum videlicet fœmineum, in quo plurimã reperitur personã, quã non solum vivendo, verum etiam predicando, corda proximorum ad laudem sui creatoris accedant, & quasi suavitate sanctã vocis aedificantium templum Domini adjuvent labore Quorum omnium ministerio congruit & titulus & textus Psalmi 95. Est enim titulus: Quando domus Domini aedificabatur post captivitatem, canticum huic David. Quod secundum literam, restorationem templi, de qua præsens liber scribit, sonare videtur. Sed anagogico, id est altiori sensu, aedificationem insinuat S. Ecclesiã, quã sic de animabus à captivitate daemoniaca salvatis atq; ad agnitionem sui creatoris revocatis: in qua videlicet aedificatione canticum laudis & confessionis, manu forti ac desiderabili, videlicet Domino Jesu Christo, electus quisque debet resonare, veraciter intelligens, quod absque gratia ipsius nihil possit boni facere. Cui videlicet titulo congruit Psalmus: Cantate, inquit, Domino canticum novum, cantate Domino omni terra. Cantate Domino, & benedicite nomini ejus, bene nunciate de die in diem salutate ejus. Annunciate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus: Quoniam magnus Dominus, & Laudabilis nimis, terribilis est super omnes deos. Quoniam omnes dii gentium daemonia, Dominus autem caelos fecit, &c. Primõ ergo jubemur in aedificatione domus Domini, ipsi Domino cantare canticum novum, id est amorem ejus, & interno in corde retinere, & observantiam mandatorum ejus foras ostendere: & hoc non pauci, sed omnis terra facere, per quam Ecclesia sancta dilatata est. Deinde salutare ejus, videlicet Christum evangelizare (hoc est enim Latine benẽ nunciare) precipimur: & hoc non paucis auditoribus, sed omnibus populis, quibus Ecclesia constat toto orbe diffusa: non quia unus aliquis in omnibus possit genibus evangelizare, sed omnes in omnibus suo quisque tempore vel loco possunt,

singulique universis & debemus & possumus gaudium perpetuã salutis optare, dicentes: Laudate Dominum omnes gentes, & collaudate eum omnes populi. Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus, &c.

Egi eorum sexcenti triginta sex, muli eorum ducenti quadragesima quinq; camelorum quadringenti triginti a quinq;, asini eorum sex milia septingenti viginti. Mulus ex alino & equa gignitur, mula ex equo & alina. Inter homines ergo qui de captivitate ascenderunt, etiã animalia quibus iter eorum adjuvabatur, pariter describuntur: eorumque sicut & hominum numerus, in libro prophetico designatur. Quia nimirum sunt multi in Ecclesia, vel sensu tardiores, vel etiam animo carnales. qui tamen cum magistris spiritualibus submissa devotione obtemperant, atque ad portãda humiliter onera fraternã necessitatibus dorsum mentis supponunt, & ipsi cũ ceteris electis de cõfusione diabolicã captivitatis erepti, ad superã civitatis moenia tendunt. Quorum profectõ numerus, sicut & perfectorum, integer in memoria interni tuis aeterna conservatur. Unde ex persona sanctã universalis Ecclesiã Deo dicitur: Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Et in alio Psalmo: Homines & jumenta salvos facies Domine, quemadmodum multiplicasti misericordias tuas Deo. At mox de perfectioribus: Filii autem hominum in protectione alarum tuarum sperabunt, &c.

Et de principibus patrum, cum ingrederentur templum Domini, quod est in Hierusalem, sponte obtulerunt in domum Domini ad construendam eam in loco suo, secundum vires suas dederunt impensas operis auri solidos sexaginta milia & mille, argenti minas quinq; milia, & vestes sacerdotes centum. Magnã indicium devotionis est, cum quis non debitas tantum oblationes, id est Domini lego praeceptas, sed insuper alia, quorũ non praeceptum, sed consilium accepit, donaria sua sponte divinã majestatis obtutibus offert. Præceptum namque est: Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices: honora patrem & matrem, & diliges proximum tuum sicut te ipsum. Voluntaria verõ oblatio: si vis perfectus esse, vende quae habes, & da pauperibus. Et quod Apostolus ait: De virginibus autem praeceptum Domini nõ habeo, consilium autem do. Et de seipso: Et Dominus ordinavit his qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere. Ego autem nullo horum usus sum. De quo & ad Thes. Neg. gratiã panem manducavimus ab aliquo, sed in labore & suigatione nocte & die operantes, ne quem vestrum gravaremus, non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmet ipsos formidaremus vobis admittendi nos. Recte ergo principes patrum donaria ad construendã domum Dei sponte obtulisse referuntur: quia quo amplius quique cũ continentia interdictõrum etiam à licitis abstineret, eo efficacius Ecclesiã Dei aedificant: cum omnes qui exemplã perfectionis eorum cognoverint, tantõ magis in illicitis desuere ipsi formidant, quanto eos nec licitis per omnia uti considerant, sed potius dicere: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Bene autẽ dicitur, quia secundũ vires suas dederunt impensas operis. Hæc est namque mensura humanã perfectionis, juxta vires quemque pro Domino labore, ac statũ sanctã Ecclesiã primõ in sua recte conversacione, deinde & in proximorum correctione firmare. Et recte hi qui taliter in populo Dei conversantur, principes patrum vocantur: quia nimirum per suã perfectionem vitã ac doctrinã, etiam illis qui per studium pie sollicitudinis patres in Ecclesia vocari meruerunt, altius vivendo & generalia legis mandata transcendendo principantur. Dederunt autem ultroneam oblationem, aurum, argẽtum, vestes sacerdotales. In auro sapientiã claritatẽ, in argento nitore eloqui, in vestibus sacerdotalibus opera iustitiã, vulgi mores multum transcendentiã & sacerdotalibus tantum ac Deo consecratis cordibus digna. Thesaurus enim desiderabilis reque sit in ore sapietis: & eloquia Domini, eloquia casta, argenti igne examinatum, & sacerdotes tui induantur iustitiã. Aurum ergo & argẽtũ, & vestes sacerdotales, principes patrum secundum vires suas in impensas offerunt operũ templi, cum virtũ sancti, quicquid sapientiã, quicquid eloquentiã, quicquid percipiunt aeternis bonis, totum hoc benẽ utendo in aedificationem conferunt fidelium Christi. Certam autem pondus auri & argenti, certus vestium numerus sacerdotum

Pf. 116.

Pf. 138.

Pf. 35.

Ibidem.

Mat. 19

1. Cor. 7

1. Cor. 9

1. Thes. 4.

1. Cor. 6

Psal. 11.

Psal. 17.

Pf. 131.

talium

talium in sacra hystoria continetur: ut iuxta præcedentem expositionem numeri vasorum, hominum & animalium, meminerimus Dominum omnes cogitatus nostros, sermone & actus nosse semper, ac digna mercede remunerare. Inter hæc verò notandum est, quantum populo Dei injuria captivitatis, ac longæ servitutis profuerit. Qui enim in paucissimo numero captivati sunt, hoc est animæ hominum, ut Hieronym. scribit, quatuor millia sexcenta, ceteris vel occisis, vel timore hostium longè lateque dispersis, vel certe eorundem hostium miseratione in patria relicta, nunc inter hostes multiplicati, ad quinquaginta fere millia in patriam viri redierunt. Qui nudati opibus, & a quali omnes servitio addicti transmigrati sunt, nunc non solum liberati, sed & auro & argento, vestibus, servis, substantia & jumentis locupletati revertuntur. Et quia maxime ad rem pertinet, qui propter multitudinem deorum falsorum patriam perdidit, ita ut eis in cetera parte propheta diceretur: *Secundum quippe numerum civitatum tuarum erant divitiæ iuda:* nunc eandem patriam repetere, non tantum unius veri Dei fide gaudentes, verum etiam ipsam fidem unâ concordem & animæ devotione colentes, atque ejus sese laudibus canendis, religiosa mente ac lingua subdentes: ita ut qui quondam ob diversitatem religionis diviso Israël & Juda nomine censentur, nunc ob unitatem pietatis antiquo Israël vocabulo omnes appellentur. Cultum nanque pietatis, quem in terra sancta prophetis reclamantibus, atque exempla iustitiae demonstrantibus spreverunt, hunc in terra aliena hostibus idololatricæ servientibus ad animam vocant. Quid ergo in his intendendum? quid memoria commendandum? nisi quod eos quos libertas & copia rerum omnium in patria negligentes reddidit, & cælestium immemores mandatorum, ipsos servitus peregræ & inopia ad obsequium sui creatoris ac liberatoris adduxit. Familiaris namque res est, humani cor opibus ac libertate dissolvi, grumnis verò ac paupertate ad semetipsum recolligi. Quod ergo de uno populo semel factum est, hoc de omnibus post peccatum poenitentibus quotidie solet accidere: dum hi qui per negligentiam in tentationes & laqueos inciderunt diaboli, per industriam poenitentiae divinitus ad iuti resurgunt: qui virtutum opibus ab hoste antiquo nudati, de Ecclesiæ societate recesserunt, plerumque ad communionem illius majoribus quam antea perdidit virtutibus exerciti redeunt: quia nimirum quo se gravius errasse meminerunt, eo ardentius bonis insudare operibus satagunt.

Habiterunt ergo sacerdotes & Levitæ de populo, & cantores & janitores & Nathinæi in urbibus suis, undè visusque Israël in civitatibus suis. Universum Israël dicit, non decem tribus solummodo, quæ quondam Israël vocabantur, ad distinctionem duarum tribuum, quæ Juda vocabatur: sed omnes generaliter qui ex captivitate ascenderant, sive ex Juda & Benjamin, seu de aliis tribubus originem ducentes. Nam decem tribubus in Assyrios transmigratis, & Samaritis in terra eorum substitutis, quicumque remanserant, dereliquerunt ac steterunt omnia simulachra, & integro ex corde Domino servire, atque in templum hostias suas offerre ceperunt: ut verba dierum manifestè probant, ubi scriptum est: *Abstulit ergo Josias cunctas abominaciones de universis regionibus filiorum Israël. & fecit omnes qui residui erant in Israël, servire Domino Deo suo, cunctis diebus ejus non recesserunt à Domino Deo patrum suorum.* Et paulò superius sub eodem rege, cum de instauranda domo Domini ageretur: *Acceptaq; inquit, pecunia qua illa fuerat in domum Domini, & quam congregaverant Levitæ & janitores de Manasse & Ephraim, & universis reliquis Israël, ab omni quoque, Iuda & Benjamin, & habitatoribus Hierusalem, tradiderunt in manibus eorum qui præerant operarii in domo Domini.* Hi ergo qui residui cum tribu Juda & Benjamin, quibus sociati fuerant, simul captivati in Babyloniâ, ac simul in patriam remissi, suasque singuli civitates, quas vacuas cum agris ac villis ingressi reperunt. Non enim eas, cum ipsi in Babylonia fervirent, sicut nec duarum tribuum terras quisquam colonus intrarat, dicente scriptura: *Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem, servivit regi & filiis ejus, donec imperaret rex Persarum, & completetur sermo Domini ex ore Hieremias, & celebraret terra*

sabbata sua. Cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, usque dum compleretur 70. anni. Completo itaq; hoc longissimo sabbato, recepit terra Juda cum reliquis Israël habitatores suos. Porro major pars decem tribuum, quæ transmigrata erat ab Assyris ultra Mediorum montes, nunquam domum rediit: quæ nec si rediret, suas poterat civitates ingredi, quippe Samaritæ quas possidere. De quibus hodie Judæi multum Judaicè & infideliter sibi promittunt, quòd veniente ac regnante Christo suo, hi etiam cum cæteris sua gentis hominibus sint in Judæa reversuri, atque in toto orbe regnaturi: non intelligentes dicta prophetarum, qui regnum & divitiâs Hierusalem civitatis Dei, non uni genti Judææ carnaliter, sed omnibus in Christo gentibus spiritaliter, quod nunc per orbem agitur, promiserunt. Hæc de superficie literæ paucis sint dicta. Spirituali autem sensu sacerdotes, Levitæ, cantores, janitores & Nathinæi in urbibus suis, uniuscujusq; Israël in civitatibus suis habitant, reverentes de Babylone: cum & ministri altaris sancti, ac doctores, & ipsa Dei plebs in suis singulis gradibus Deo fideliter serviant: sive qui eodem gradu aliquando vitii sordidato vel pestifero, per poenitentiam correcti sunt: seu qui nuper de regno diaboli ad Ecclesiam venientes, bonum sibi gradum bene ministrando acquisierunt. Suas etenim civitates intraverunt Levitæ vel filii Israël, non solum illi qui eandem civitates quondam captivi amiserant, verum etiam hi qui de captivorum stirpe progeniti, ad ipsas se civitates ex parenta successione pertinere didicerunt. Sic & in sensu spirituali civitatem suam, de qua transmigratus est à Chaldaïs Levitæ recipit, quando diaconus aliquis sanctæ Ecclesiæ vitam perfectionis, quam à diabolo seductus perdidit, Domino donante reintegrat. Verbi gratia, qui per ebriositatem, vel concupiscentiam, vel superbiâ, ad gradum quæ accepterat, factus est indignus: & denuò per continentiam, pariterniam, humilitatem, & cætera vitæ correctiois iugia, ad eundem dignior redit. Rursus Levitæ in Babylone natus, civitatem suam in terrâ veniens ingreditur, quando quis regeneratus in Christo, reatum primæ pravariationis exuit, ac bene institutus in Ecclesia semel acceptum diaconatus gradum, regulari moderamine custodit. Nam & illic per gratiam sui Redemptoris, quasi de Chaldaia servitus liberatus est, ita etiam per executionem bonorum operum, in quibus prædecessores ejusdem gradus conversati sunt, velut ad mania propriæ civitatis ascendit. Quicumque vero filiorum Israël ita captivi abducti sunt, ut nunquam patriam reversi, aliis potius suas civitates ac fundos possidendos relinquerent: illorum utique designant erratus, qui se peccando ab Ecclesia discedunt, ut nunquam poenitendo respiciant, sed aliis potius qui digni sunt, promissa sibi patriam percipienda relinquunt: quorum uni, imò universitari poenitentiam suadens, dicit in Apocal. Dominus: *Memorasti, unde exieris, & age poenitentiam, & prima opera tua, sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris. Qui tuisum alteri in fide perituro caderet, suggerens: Ecce: inquit, venio cito: tunc quòd batus, ut nemo accipiat coronam tuam.*

CAPUT. III.

Congregatur populus in Hierusalem mense septimo, & altari edificato faciunt jenenopia, carcerasq; exinde solennitates Domini. **I**amq; venerat mensis septimus, & erant filii Israël in civitatibus suis. Congregatus est ergo populus quasi vir unus in Hierusalem. Septimus mensis, qui apud nos Octobris appellatur, totus erat præ cæteris mensibus legali observatione solennis: in quo etiam dedicatio templi celebrata est. Congregabat ergo devotioni fidelium, qui de captivitate ascenderant, ut cum primò suas civitates singuli cum pectudibus, & pecunia quâ attulerant, intrassent, atque in his mansiones sibi suisque congruas providissent, mox omnes pariter in Hierusalem confluerent, ibiq; altare ad offerenda Deo holocausta construerent: & hoc eo tempore anni, quo olim templum ipsum cum altari & omnibus vasis ejus consecratum est, quò ad obsecrationis ejusdè annuatim venire consueverant. Altiore autem sensu, mensis septimus gratiam Spiritus sancti, quæ in Esaiâ, propheta, & in Apocal. 5. Joannis septuagesimo

Hier. 2.

2. Par. 34.

2. Par. 35.

VBE
TOM

describitur, insinuat. In quo videlicet mense post captivitate[m] de civitatibus nostris in Hierusalem posuimus, cum post ablutas sordes, erroreque vitiorem, post inchoata proficia operum bonorum, majore ejusdem spiritus gratia illuminamur, atque in amore supernae pacis, quae in vera unitate continetur, accendimur: Hierusalem quippe visio pacis dicitur. Et bene dicitur, quod omnis Israel quasi vir unus septimo mense in Hierusalem congregatus sit: hoc etenim quotidie in spiritali Israel agitur, cum per gratiam sancti Spiritus omnes per orbem electi, una eademque fide Deum colunt, una & non dispati electione ad gaudia perpetuae pacis & fidelitatis anhelant: atque haec in quantum valent, etiam in praesenti alterutrum sese diligendo ac succurrendo imitantur. Bene autem subditur:

Et surrexit Josue filius Josedech, & fratres ejus sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres ejus, & edificaverunt altare Dei Israel, ut offerrent in eo holocaustomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri Dei. Utebatur enim ad opus divini cultus magistris Josue & Zorobabel, quiambo, ut supra diximus, unam eandemque Domini & Salvatoris nostri figuram complent: Josue videlicet propter sacerdotium, Zorobabel propter regnum: quia ille de sacerdotali, hic de regia stirpe descendit. Dominus autem noster verus est Rex Israel, id est omnium Dominus videntium: verus & pontifex secundum ordinem Melchisedech. Pontifex scilicet, quia nos per hostiam corporis sui lavet a peccatis nostris, qui etiam post passionem & ascensionem ad dexteram patris, interpellat pro nobis, Rex, quia & in praesenti ad bellum nos spiritale accingit, atque ut vincamus, adjuvat, & vincentibus in futuro regnum perenne tribuit. Non solum autem Josue ac Zorobabel, sed & fratres eorum cum eis in aedificationem plebi praefuerunt: illi nimirum fratres, de quibus idem Rex & sacerdos noster, post gloriam suae resurrectionis mulieribus sequerentibus apparet, ait: *Ite nunciate fratribus meis.*

Quia videlicet fratres, id est aliores quique in Ecclesia, & suo redemptori familiariter adherentes, domum ejus cum illo aedificant, cum corda fidelium verbis & exemplis suis, ipso auxiliante confirmant. Et bene fratres Josue sacerdos appellat. Cuncta namque Ecclesia dicit Apostolus Petrus: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium.* De cuncta item Ecclesia dicit in Apocalypsi Joannes: *Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes Dei & Christi.* Cum enim electi quique membra sint summi sacerdotis, qui cum exhibent membra sua hostiam viventem, cum spiritum suum contritum sacrificium reddunt, recte & ipsi cum merito fraternitatis & sacerdotii nomine censentur. Magna autem provisione religionis, filii transmigrationis primo omnium altare Dei aedificaverunt, ut quia templum Dei necdum erat fundatum, habent tamen ubi holocaustomata & hostias offerendo, devotionem mentis suae ostenderent. Quod & nos hodie spiritaliter facimus in Ecclesia, cum ante omnia in corde nostro fidem Dominicae incarnationis & passionis collocamus, cum hanc nostris auditoribus ante alia suscipiendam, atque intimo corde radicandam tradimus, juxta illud Apostoli, quod rudibus in Christo adhuc Corinthiis loquitur, dicens: *Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum.* In quo videlicet altari holocaustomata nostra, hoc est cogitationes & opera perfecta offerre debemus: quia nimirum ita solummodo vota actionum nostrarum, Deo Patri possunt esse placabilia, si sacramentis nostri Redemptoris participemus, si virtute spiritus ipsius quasi igne sacrosancti altaris incendimur. holocaustum namque totum incensum dicitur, quo nomine illa sacrificia vel hostias vocabant, ex quibus nil in humanos usus cedere, sed totum Deo dari, & sacro igne consumi preceptum erat. Quibus mystice illorum vita fidelium exprimebatur, qui nihil proprium querentes, omne quod vivunt, in famulatum interni arbitris impendunt. Qui non solum voluptates a se sive corporis sui pro Domino calcare, sed & ipsam animam pro illo ponere gaudent, qui possunt dicere cum Apostolis: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* De quibus & ipse respondens:

Beata Tom. 4.

Et omni, inquit, qui reliquit in domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. Hoc autem holocaustum vitae continentioris, & sacrificioris in altari Dei Israel offerendum est, quia non nisi fidem Redemptoris nostri, bona nostra opera, ut diximus, Deo patri possunt esse accepta. Nam Diogenes, & similes ejus stultae philosophiae sequaces, qui cum propria reliquissent, & nudam in seculo ac pauperem vitam gererent, Dominum non sequebantur. Holocaustum quidem facere videbantur, sed hoc in altari Dei Israel non fecerunt: quoniam a suis quidem se voluptatibus alienos reddiderunt, sed Christum Iesum apud patrem advocatum habere nescierunt. De quo altari bene subditur:

Collocaverunt autem altare super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populi terrarum, & obrulerunt super illud holocaustum Domino mane & vespere. Bases quippe altaris, sunt corda electorum, ad suscipiendam Dominicae fidei sacramenta, praecipis magistrorum praecedentium, quasi fabricorum ferramentis preparata. Et bene unum altare, sed plures sunt quae hoc portant bases: quia unus Dominus, una Fides, unum Baptisma, unus Deus, sed multa sunt corda fidelium, quae una veritatis regula instruita, quasi aequallem collecta in sinum, communi devotione caelestium onus portant sacramentorum. Alioquin quisque minus instructis, & necdum vitia pristina deserere curantibus, fidei sacramenta committit, quasi altare Domini in terram sine basibus ponit, quasi terrenis adhuc mentibus quae sunt caelestia tradit. Congruit autem huic loco, quod in Evangelio Dominus ait: *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.* Sicut enim altare Dominus recte vocatur, quia nos ab iniquitatibus nostris emundat, quia vota orationum nostrarum suscipiens patri commendat: sic etiam lucerna potest non inconvenienter appellari, quia in testa assumpta humanitatis lumen imposuit aeternae divinitatis. Supponuntur autem bases altari, supponuntur lucernae candelabro, cum fideles quique sua corda sive corpora ad exercendum operando quod credunt, humili intentione submitunt. Bene autem, cum diceretur collocasse eos altare super bases suas, adjunctum est, *deterrentibus eos per circuitum populi terrarum:* quia cum inceptis fidelium Deo devotis, mox aderit contradictio nefandorum vel spirituum, vel hominum, qui opus bonum ne perficiatur, impedire contendunt. Unde bene tales populi terrarum vocantur, ad distinctionem eorum videlicet, qui dicunt: *Nostra autem conversatio in caelo est.* Sed quamvis populi terrarum deterrant, necesse est civis supernae civitatis ceptis virtutum operibus insistant. Nam sequitur: *Et obrulerunt super illud holocaustum Domino mane & vespere.* Offerimus namque holocaustum Domino super altare ipsius, cum stabilita in corde nostro Fidei ejus integra devotione, bonis actibus operam damus. Et hoc mane ac vespere facimus, cum nos pro certo meminerimus, & initia salutiferarum intentionis ab illo accepisse, & non nisi per auxilium gratiae ejus, ea quae inchoavimus bona posse perficere, ideoque illi vota gratiarum in omnibus, cum ardenti desiderio pie conversationis referimus. Item mane holocaustum facimus, cum pro lumine accepto spiritalis scientiae, conditori nostro vicem bene vivendi rependimus. Vespere holocaustum facimus, cum pro requie semperiterna, quam nos in illo per bona opera accepturos speramus, incessabili studio flagramus. Potest & juxta litteram recte accipi, mane nos & vespere holocaustum Domino offerre, cum ita divinae majestatis obtutibus placere omni tempore curamus, ut diluculo surgentes, non prius ad agenda humanae fragilitatis necessaria procedamus, quam igne divinae charitatis inflammati, devotis nos orationibus Domino commendemus, juxta eum qui dixit: *Et mane oratio mea praeveniet te.* Similiter completis diei operibus, non ante demus somnum oculis nostris, aut palpebris nostris dormitionem, quam locum Domino in nobis solertiore orationum instantia consecremus, juxta hoc quod idem dicit Propheta: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in*

Ephes. 4.

Matt. 5.

Philip. 3.

Psal. 87.

Es. 140.

Q

conspice

confectu tuo, elevatio manum mearum sacrificium vespertinum.

Feceruntq; solemnitate[m] tabernaculorum, sicut scriptum est, & holocaustum diebus singulis per orationem, secundum preceptum opus diei in die suo. Solennitas tabernaculorum, quæ in Evangelio Græcè scenopegia, id est fixio tabernaculorum nuncupatur, festivitas erat septem dierum, incipiens à quintodecimo die mensis septimi, in quibus præcepit Dominus omnem populum sibi facere tabernacula de frondibus ac ramis ligni pulcherrimi, & egredientes de domibus suis, manere in iisdem tabernaculis septem diebus, quotidie decreta divinæ legis scrutantes, & holocausta Domino offerentes in igne. Hoc autem totum facere sunt iussi in memoriam temporis, quo egressi quondam de Ægypto, in tabernaculis morabantur in solitudine, prædicante legem Moysè, & crebrius divina sibi apparente præsentia, expectans longo tempore, quando terram repromissionis intrare liceret, ut unquam eis tanti gratia beneficii mente excideret. Venientes ergo qui de Babylone ascenderant in Hierusalem, cum essent magna devotione ad faciendâ omnia Domini mandata accensî, hanc solennitatem quintodecimo die septimi mensis collecti celebrare curabant, diebus singulis ejusdem septimanæ ea quæ erant lege præcepta gerentes. Quæ nos omnia pari devotione spiritaliter agere convenit. Egressi enim sumus & nos per sanguinem agni de Ægyptia servitute, ut veniremus ad terram repromissionis, cum in sacramenta Dominicæ passionis baptizati, jugum grave prævaricationis abiecerimus, quatenus in libertatem gloriæ filiorum Dei adoptati, hæredes regni cælestis esse possimus. Manebamus in tabernaculis & tentoriis, per desertum longo tempore iter agentes, donec veniremus ad patriam, cum in baptismo renunciantes, non solum satanæ quasi regi Ægypti, id est tenebrarum, sed & omnibus pompis atque operibus hujus seculi velut peregrinos nos in hoc mundo ac viatores, alterius autem vitæ quàm à Domino speraremus, cives esse promissimus. Cujus in memoriam spei & promissionis, septimo mense debemus in tabernaculis manere, hoc est illustrante nos gratia Spiritus sancti, quæ septiformis describitur, tota mente hunc mundum velut extraneum arentemque deserere, ac fixa intentione ad immancessibilia paradisi gaudia properare: & hoc nos septem diebus, hoc est toto tempore vitæ præsentis, quæ totidem diebus circumagitur, indefinenter facere oportet, singulisque diebus hujus hebdomadis holocaustum facere debemus, & opus diei in die suo: holocaustum videlicet, hoc est oblationem totam incensam, in his quæ ad divinum servitium propriè pertinent, ut sunt orationes & jejunia. Opus verò diei in die suo, in illis quæ ad obsequium fraternæ dilectionis attinent: ut est esurienti panem, potum sitienti, argenti vestem, hospitium peregrino, infirmo visitationem, sepulturam mortuo, erranti doctrinam, dolenti solatium ministrare. Et bene cum diceret eos holocaustum diebus singulis secundum preceptum legis, & opus diei in die suo facere, interposuit, Per ordinem: quia nimirum quicquid in obsequiis sive divini seu fraterni amoris inordinate geritur, meritum suæ perfectionis amittit. Honor enim Regis judicium diligit, nam quæcumque in honorem summi regis devotè agimus, certè necesse est discretionem judicii, quando vel quantum sint agenda, distinguamus: ne si rectum opus nostrum minus ordinate agimus, normam ejus rectitudinis depravemus. Hæc nobis solennia tabernaculorum, hoc est scenopegiæ mysticè celebranda, Paulus insinuabat, cum inter prædicandum scenofactoriæ arti vacabat. Faciebat enim scenomata, id est tabernacula, ut & seipsum incolam esse mundi, ac peregrinum doceret: & eos qui erudiebat, peregrinandum in hac vita, in futuro autem patriam expectandam sperandamque insinueret. Tabernaculis namque peregrinantes, vel iter agentes uti solemus, quod in hac vita sanctos agere testatur idem

Psal. 98.

Act. 28.

2. Cor. 5.

Apostolus, cum ait: Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino. Et ad Hebræos: Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. Quoniam verò hi qui

mentem perfectè à mundo alienant, ac se cives ejus quæ sursum est patriæ fideliter constituent, mox iustitiam in se virtutibus introitum pandunt, rectè subjungitur.

Er post hæc holocaustum iuge, tam in Calendis, quàm in universis solennitatibus Domini, quæ erant consecrata, & in omnibus in quibus ultro offerrebat murus Domino. Holocaustum iuge dicit, quod manè offerrebat & vespere. Calendis autem vocat initia mensium, id est ortum lunæ nascentis: à quo semper Hebræi menses incipiebant, utpote nullos menses, exceptis lunaribus habentes. Unde pro Calendis Græci melius neomenias, hoc est novitiam nuncupant. Si autem mense, propter dies triginta, quibus implentur, plenitudinem designant operum iustis, quando in Fide sanctæ Trinitatis decalogi præcepta perficimus: quid exordia mensium, in quibus luna, ut dicitur nobis lucere queat, nuper à sole dicitur accendi, nisi initia designat uniuscujusque bonæ operationis, quæ donante gratia conditoris nostri, quali solis iustitiæ præsentia percipimus? Ob cujus significantiam divina illustrationis, sine qua nihil boni vel inchoare, vel perficere valeamus, Dominus omnes Calendas, hoc est exordia mensium celebrari, & victimarum ceremonias observari præcepit. Unde est illud Psalmistæ: Cantate in introitu mensis tuba, in die insigni solennitatis vestre. Quod est aperte dicere: Gaudete iusti in Domino, & verbo doctrinæ proximis infonante: mox ut vos ad faciendum opus bonum ab illo esse respectos consideratis in luce insigni interiore inspirationis ejus, per quam vos à cupiditate mundi hujus avocari, ac divinis rebus altius vacare concedet. Bene ergo dicitur, quod peracta festivitate tabernaculorum, filii transmigrationis faciebant holocaustum iuge, tam Calendis quàm universis solennitatibus Domini, quæ erant consecrata, & in omnibus, in quibus ultro offerrebat munus DEO. Quia postquam animus semel hinc mundo perfectè abrenunciaverit, oportet totum se obsequio divinæ voluntatis, quod holocaustum designare diximus, jugiter impendat: & hoc faciat tam inchoatione ejusque bonæ actionis, quàm in earum quæ Dominus præcepit devota executione virtutum, nec non & in eis quibus pia mens, exceptis generalibus mandatis, sponte Domino famulari lætatur. De quolibet ipse Dominus non præcipiens, sed consilium tribuens: Si vis, inquit, perfectus esse, vende, vende quæ habes. Et cum de uxore non ducenda disputaret, non imperando, sed suadendo ait: Qui potest capere capiat. Sed & Paulus de his quæ spontaneum munus Domino obtulerat, gloriabatur dicens: Non quid non habemus potestatem manduciandi & bibendi? Quæquid non habemus potestatem sororem mulierem circumcuedi, & cætera ejusdem loci.

A primo die mensis septimi ceperunt holocaustum Domino offerre. Septimus dicitur dies, septimum mensem, septiformem gratiæ spiritalis illustrationem designare. Unde bene nunc dicitur: Quoniam à primo die mensis septimi ceperunt offerre holocaustum Domino, quia nimirum ab ipso exordio divinæ inspirationis, necesse est humana conscientia immutetur, ac neglectis infimis delectationibus, in ea quæ Domini sunt, sola cogitanda atque agenda inardescat. A die primo mensis septimi, hoc est, à prima illustratione gratiæ cælestis, offerrebant holocausta virtutum Domino, qui superveniente in igneis linguis Spiritu sancto, mox velut ab eo quod fuerant immutati, novis jam intimi amoris facibus ardere, & omnium linguis gentium magna Dei prædicare ceperunt: atque adeo tunc hoc holocausto dediti, immo ipsi holocaustum factum, ut facilius occidat eis, qui contraria sapiebant, quàm à sua intentione possent revocari. Unde merito idem mensis septimus apud Hebræos novus annus vocatur: suo nobis nomine indicans, quia per donum sancti Spiritus fidelibus datur, ut mandatum novum mutæ dilectionis implere, & canticum novum supernæ laudis in ædificatione domus Domini valeant resonare. De cujus videlicet mensis observatione Dominus ita mysticè præcepit: Mensis septimo, prima die mensis erit vobis sabbatum memoriale, clau-

gen. 18. 10.

genibus tubis, & vocabitur sanctum: omne opus servile non facietis in eo, & offeratis holocaustum Domino. Sabbatum quippe memoriale, id est, requies erit prima mensis huius die, cum mens accensa divinitus, à temporalibus tele illecebris abstinerit, & in contemplanda Dei voluntate contenderit. Clangunt tubis sacerdotes, cum fideles eam quam coperint flagrantiam internæ suavitatis, etiam proximis prædicare satagunt. Omne opus servile non fit in tali sabbato, cum ab omni delectatione & contagio peccati, quantum in hac vita potest, mens se placendo Deo immunem servaverit, servile namque opus peccatum est. Quia qui facit peccatum, servus est peccati. Atque ideo rectè holocaustum Domino in eodem sabbato offertur, quia nimirum ille veraciter à servitio peccati liber redditur, cuius totum cor igne amoris incenditur.

Notandum autem juxta literam, quod septimo mense congregatus esse populus in Hierusalem, ibidemque congregatis omnibus Josue & Zorobabel cum fratribus suis altare ædificasse, atque à primo die ejusdem mensis septimi holocaustum Domino obtulisse referuntur. Unde colligitur, hoc altare multum citato opere de lapidibus impolitis compositum, & non sicut olim de ligno fabricatum, atque æreis esse laminis coopertum. Neque enim aliter, tamen plurima fabricantium turba instante, potuit uno eodemque die, qua cæptum est perfici, atque ad offerendum in eo holocaustum præparari. Nam & in lib. Machabæorum de lapidibus factum probatur, ubi ab ethnicis profanatum, & post annos sex à Juda Mechabæo renovandum fuisse memoratur. Et accepit, inquit, lapides integros secundum legem, & ædificaverunt altare novum, secundum illud quod fuit prius.

Notandum quoque, quod initium quintæ ætatis mundi, sicut & quatuor præcedentium, oblati Domino holocaustis consecratur. In prima namque ætate beatus protomartyr Abel, primò omnium electorum, de primogenitis ovium suarum, & de adipibus earum holocausta obtulit, ingressumque seculi nascentis, & primò hostiis peccorum, & ad extremum proprio cruore decavit. Secundæ exortum ætatis Noe, oblati Deo holocaustis de cunctis quæ circa continerent animabus mundis consecravit. Tertiam ætatem Melchisedech sacerdos DEI summi, & Abraham Patriarcha, hic pane & vino, ille proprio filio Deo oblato, sacratum: cuius ipsum quoque principium, id est acceptum, eum venisset in terram repromissionis, factò ibi altari, & invocato ejus nomine consecravit. Quartam ætatem rex David Domino consecravit, ædificato altari in area Areuna Jebusei, & oblati Deo holocaustis, quibus iram ejus, quam in populo numerando contraxerat, placaret. In quo loco & quondam Abraham filium obtulisse perhibetur: & deinde ædificato à Salomone templo altare holocaustorum constat esse locatum. Quintæ nunc ætatis exordium Josue filius Josedeck, sacerdos magnus, & Zorobabel filius Salathiel, ædificato in eodem loco altari, & oblati Deo holocaustis, mox ut discussio jugo longæ captivitatis, Hierosolymam redire, dedicarunt: ac deinde holocausto jugi quotidie Dominum sibi placare curabant. Quæ cuncta in figuram præcellerunt ejus qui in sexta ætate venturus in carne, & hostia ejusdem suæ carnis ac sanguinis totum orbem erat redempturus. Ædificato igitur altari, & oblati Deo holocaustis, sequitur scriptura dicens:

Porro templum Dei fundatum necdum erat. Fundatio templi Dei, illorum hoc in loco typicè figuram tenet, qui nuper ad fidem conversi, locum mansionemque Domino in suo corde & corpore præparant, dicente Apostolo: An nescitis quoniam membra vestra templum sunt spiritus sancti, qui in vobis est? Et iterum: Per fidem habitare Christum in cordibus vestris. Qui ergo de captivitate liberati Hierosolymam venerant, ædificare quidem templum dispulerunt, quod etiam postmodum opere patrarent: sed primum ædificato altari, se ipsos quotidianis holocaustis Domino commendabant, ut sic purgatores ad ædificandum templum mererentur accedere.

Sic autem & in spiritali ædificatione, sic omnimodò necesse est, ut quisquis alios docere decreverit, prius se ipsum doceat: qui proximos ad timorem vel amorem Dei instituere intendit, primò se ipsum instantius Deo serviendo dignum doctoris officio reddat, ne audiat ab Apostolo: Qui ergo doces alium, te ipsum non doces: qui prædicans non jurandum, juravit. Unde & ipse de se Apostolus: Castigo, inquit, corpus meum, & in servitutem redigo: ne forte alius prædicans, ipse reprobus efficiat. Quapropter apte filii transmigrations, non ulla alias victimas, vel sacrificia, quam holocausta, hoc est totas incensas oblationes Deo obtulisse reperuntur, quia totum se, necesse est, bene vivendo, & à licitis etiam continendo, se Creatori mancipet, quisque malè vivens, cupit ab illicitis actibus docere compescere, ut & merito bonæ actionis supernum copiosius in prædicando obtineat auxilium, & exemplo ejusdem boni operis suos auditores ad ea quæ docet, efficacius sequenda provocet. Potest etiam ita mysticè interpretari, quod ædificato altari, holocausta offerant Deo: sed necdum templum ædificant hi qui nuper ad Dominum conversi, mox fide ejus agnita, tanto diligendo illum ex toto corde inardescunt, ut jam inter perfectos adnumerari valeant etiam, si necdum bona quæ cupiunt, operandi ac perficiendi tempus sive facultatem accipiant. Hujusmodi holocaustum beatus Abraham Domino, etsi nondum constructo templo obtulit, cum perfectus jam fide exiit, & priusquam opera fidei exqueretur, dicente Scriptura: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Cum ergo fidei perfectæ operis quoque boni plenitudinem addidit, offerens Isaac filium suum super altare, quasi etiam templo constructo, perfectiora Deo obtulit holocausta: quia nimirum singuli actus, sive gressus piæ devotionis, velut ordines sunt lapidum politorum, quibus nostro in corda dilectam Deo domum habitationemque construimus. Quomodo autem filii transmigrations post altare constructum, post oblata Deo holocausta, ad ædificandum templum pervenerint, subsequenter ostenditur.

Dederunt autem, inquit, pecunias latomis & cementariis, cibum quoque & potum, & oleum Sidonis Tyriisq, ut deferrent ligna cedrina de Libano ad mare joppen. Latomi sunt lapidum cæfores. Unde scriptum est in libro Paralipomenon: Et præcepit David, ut congregarentur omnes proselyti de terra Israël, constituit ex his latomos ad cædendos lapides. Cementarii sunt, qui cementa ad conglutinandos lapides ex gypso vel calce faciunt. Unde alia translatio pro latomis & cementariis cæfores lapidum & fabros habet. Notanda ergo pia populi solertia, quia in nullo suis opibus parentes, ex his quæ sibi necessaria erant, & ex quibus ipsi vivebant, vel materias ad ædificationem templi emebant vel operarios conducebant. Joppo autem est civitas Palestinæ maritima, xl. fere millibus passuum ab Hierosolymis distans. Porro Sidon & Tyrus urbes fuere Phœnicis nobilissimæ, Libanum montem habentes in vicino. Unde illorum auxilia comparantes filii transmigrations, rogaverunt sibi ligna cedrina de Libano cædi, & hæc ratibus per mare in Joppen usque afferri, unde rursus per terram possent Hierosolymam ad opus templi perferri, quod eodem ordine constat in prima templi constructione fuisse factum. Propter quod sibi Salomon regali potentia, ab amico regis Hiram, absque ullo labore quæque voluit accipiebat. Hic autem exiles post multa annorum curricula patriam repedantes, quia potentiam regni non habuere, cum præcio quæ opus desideratum postcebat, obtinebant.

Spiritali autem sensu latomi sunt in constructione domus Dei, qui corda proximorum docendo, increpando instituunt: quos dum firmo gradu inter participes ejusdem gratiæ consistere docent, quasi quadrando circumpositis lapidibus aptant. Quocumque enim verteris quadratum, stabit. Et electorum mens dum inter universa mundi, sive adversa, seu prospera permanserit immota, quasi quadratum sibi inesse figuram virtutis invictæ

Rom. 2. 1. Cor. 9.

Gen. 19.

2. Par. 32.

2. Reg. 5. 3. Reg. 5.

Gen. 6. demonstrent. In qua significatione etiam arca Noë de lignis quadratis facta esse describitur. Nam eandem Ecclesiam, quam de lapide factam significat, etiam arca de lignis compacta figuravit. Eandem & tabernaculum de tabulis & cortinis compositum demonstravit. Cementarii verò sunt in domo Domini sancti prædicatores: qui dum eos quos bonis operibus institunt, copula charitatis adinvicem nectunt, quasi quadratos politosque lapides, ne ordinem suæ compositionis deserant, cementsi infusione conjungunt, dicentes: *Estote prudentes & vigilantes in orationibus, ante omnia mutuum in vobismetipsis charitatem habentes continuam.* Et Apostolus Paulus habenda nobis præcipiens viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, & cætera hujusmodi, velut lapides, videlicet ædificii cœlestis, continuò subjicit: *Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectiõnis.* Sed & Sidonii Tyriique, qui cedebant ligna cedrina de Libano ad structuram templi, eosdem sanctos prædicatores figuratè denunciant, qui homines quondam in gloria seculi hujus sublimes ac nitidos, securi sermonis Dei de statu præcæ conversationis desiciunt, ut salubriter prostratos, & velut ad humore corruptivo ingenti sensu excoctos, ab omni vitiorum tortitudine corrigant, atque in ornamtum sive munimentum sanctæ Ecclesiæ sublimiter erigant. De quo typicè dicitur in Psalmo qui inscribitur, *In consummatione tabernaculi: Vox Domini confringentis cedros.* Vox quippe Domini confringit cedros, ut consummetur tabernaculum, cum superna inspiratione corda superbiorum humiliantur, ut his quoque correctis, sanctæ Ecclesiæ numerus perficiatur. Unde benè Sidonii venatores, Tyrii coangulati interpretantur. Venatores quippè, sunt sancti prædicatores, cum vagos atque erraticos malorum sensus retibus Fidei Christo subjiciendos capiunt, ipso dicente: *Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* Idem sunt & coangulati, quia *pressuram habent in mundo, samesi confidentes, quia Dominus vicierit mundum.* Latomi ergo & cementarii, lapides & cementum præparantes: Sidonii & Tyrii, cedros de Libano ad opus templi deferentes, sanctos prædicatores insinuant, qui mentes auditorum suorum ad societatem Ecclesiæ erudiendo institunt. Dant autem principes patrum, Josue videlicet & Zorobabel, ac fratres eorum, pecunias eisdem latomis & cementariis, quo eos promptiores ad operandum reddant, cum evangelizantibus verbum, hi qui tempore, merito, eruditione præcessere doctores, Christo auctore vel exempla virtutum suarum proponunt, vel divinorum apicum paginas largiuntur, quorum exhortationibus vel promissis confortati, minus in labore cœlesti lassescant. Dant & Sidonii Tyriique cibum, potum & oleum, ut deserant ligna cedrina de Libano ad mare Joppen, cum eisdem doctoribus, ut ad prædicandum idonei esse valeant spiritualia charismata, in quibus maxima est charitas, æmulanda commendant. Vel cetèrè cum Dominus noster, quem per Josue simul & Zorobabel designari docuimus, eisdem verbi sui ministris spiritualia dona partitur: quibus intus illustrati, fortiores efficiantur ad debellandam prædicandam superbiorum jactantiam ac sapientiam stultam. Neque opus habet doceri, quomodo cibus, potus & oleum internam mentis nostræ refectionem significet, qui benè dicit illud Psalmista Domino canentis: *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum, & poculum tuum inebrians quam præclarum est.* Dantur ergo pecuniae latomis & cementariis, datur lignorum cætoribus cibus, potus & oleum, ut ad ædificandum domum Domini materias præparent, cum prædicatoribus veritatis divinitus virtutum copia conferatur, quibus adjuti ad corrigenda pravorum corda, ac perceptioni supernorum bonorum aptanda sufficiant. Deserunt verò ligna excisa in mare, non in illo demergenda, sed per illud Joppen, quæ interpretatur pulchritudo, perferenda: cum iidem doctores auditoribus suis ad fidem vocatis, tentationes mundi sibi occurrentes, sed Fide superandas pronunciant,

ant, ita ut primò sive vitiorum, seu pravorum hominum, feri sint fluctus toletandi, & sic ad pulcherrimam virtutum mentia portamque perveniendum. Pessimus & ita intelligere, ligna ad ædificium templi futura per mare ad Joppen deferri, ut primùm quidem abrenunciemus diabolo, qui dictus est à propheta draco, rex omnium quæ sunt in aquis, hoc est impiorum: quorum conversatio non est in cœlis, sed in maris est perturbationibus seculi fluctuantis. Abrenunciemus omnibus pompis atque operibus ejus, ac deinde ad pulchritudinem perveniamus Fidei, qua sanctam Trinitatem, unum & verum Deum, qua dispensationem Dominicæ incarnationis, qua unitatem sanctæ Ecclesiæ, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem consistemus. Unde rectè in hac civitate Petrus habitat, devotam Deo famam à morte suscitavit: quia nimirum in hujus perfectiõne Fidei, & generaliter omnis Ecclésiæ letitia per baptismum à morte suscitatur: & cum post baptismum à morte peccati incurrimus, per eandem necessè est fidem penitendo revivificamus, ac per conciliationem sacerdotum Ecclesiæ rursum fidelium cœtu reddamur.

CAPUT. IV.

Anno secundo adventu eorum fundatur domus Domini, sed à populo terra ne perficiatur impeditur.

IN anno autem secundo adventus eorum ad templum Dei in Hierusalem, mense secundo, ceperunt Zorobabel filius Se-lathiel, & Josue filius Josedac, & reliqui de fratribus eorum sacerdotes & Levitæ, & cætera, usque dum ait: *Urgerent opus Domini.* Ad templum Dei eos venisse dicit, non quia templum factum invenerunt, quippe cum prædictum sit illud, necdum fuisse fundatum: sed ad templum Dei dictum est, ad locum templi Dei, ad opus quod templum reædificare cupiebant. Fallunturque moderni Judæi, qui dicere solent nunquam parietes templi, sed tantummodo reatum à Chaldæis fuisse subversum, cum manifestè scribat Ezras, filios transmigrationis templum à fundamentis fecisse. Cum autem supra dicatur, quòd septimo mense venerunt in Hierusalem: hic verò addatur, quòd anno secundo adventus eorum mense secundo, opus templi imbuatur: patet profectò, quòd in septem mensibus lapides, cementum, ligna, & cætera opera necessaria præparaverunt octavo autem incipiente mense, operi optato jam inchoare ceperint. Sex enim erant menses anni primi, & septimus sequentis: quod in magno utique mysterio gestum quisque doctus facillimè inveniet. Septem quippe ad sabbatum pertinent, in quo die Dominus vel condono mundo requievit ab omnibus operibus suis, vel redemptio per passionem suam mundo requievit in sepulchro. Octavo ad primam sabbati, in qua ipse resurrexit à mortuis. Septem ad spem nostræ post mortem sabbatissimi. Octavo respiciunt ad gaudium nostræ post resurrectionem perpetuæ beatitudinis. Quia ergo omnis electorum operatio, qui sunt templum & domus Dei, per gratiam sancti Spiritus incipit & perficitur, omni respectu & intentione futura quietis & immortalitatis peragitur: rectè scrutatores templi à septimo mense oblati Deo holocaustis, sumptus ad ædificandum præparare incipiunt, atque in septem mensibus sumptibus præparatis, octavo opus ipsum aggrediuntur. Neque alius omnino in præparatione tanti operis reperitur numerus, quam ille qui vel gratiam sancti Spiritus septiformem, qua adjuvamus operantes, vel requiem animarum, aut resurrectionem corporum, quam benè operantes speramus, figuratè denunciat. Quod autem tempus significet quadraginta & sex annorum, quibus ædificatum est templum, ut etiam Evangelii scriptura testatur, suo loco exponitur. Magna autem totius populi illius devotio, & nobis quoque solerter imitanda ostenditur, cum non solum majores natu, Zorobabel videlicet & Josue, & reliqui sacerdotes ac Levitæ, sed & omnes qui venerant de captivitate in Hierusalem à majore usque ad minorem, statuerunt Levitæ, qui urgerent opus

Domini. Gaudebant namque, se de captivitate Babylonica Hierosolymam fuisse reversos: & quantum superba civitatis idola ac flagitia quae evaserant, horrebant, tantum sacrata Domino civitatis, ad quam pervenire meruerant, decoram videre cupiebant. Quantum phana idolorum, quibus diutius interfuerant, abominabantur: tantum templum sui conditoris, quod dirutum esse dolebant, & à quo diutius captivi exulaverunt, ocyus restaurari volebant. Eodem namque ordine etiam nunc non solum Episcopi ac presbyteri, & plebem fidelium, domum videlicet Dei, debent aedificare docendo, & doctores illi qui opus verbi sanctissimum diligenter impleant, consulendo præponere. Sed & ipse populus de captivitate vitiatorum, ad visionem vere pacis vocatus, ministerium sibi verbi necesse est ab his qui dicere norunt, exigat. Qui videlicet ministri sermonis, id est Levitæ, à viginti annis, & supra constituti esse narrantur: quia nimirum tales sunt ad prædicandum Dei verbum populo præferendi, qui decalogum legis, non solum executione operis in exemplum suis auditoribus ostendant, sed & puritate atque integritate cordis in conspectu sui conditoris intemperatum custodiant.

Nec dubitandum est ibi statum Ecclesie prosperum sumere profectum, ubi & præfules suum gradum ritè custodientes, populo magistros veritatis, à quibus erudiantur, regulariter ordinant, & ipse populus datos sibi magistros, ne à dicendo cessent, diligenter audiendo, ac dictis eorum obtemperando compellunt. Sed heu pro dolor, juvat nostrorum fecundiam temporum, majoresque simul & minores lædit, hos à prædicando verbum, illos ab audiendo, utroque faciendo præpediens, quod minus sollicitè pensemus, vel quanta acerbitas dæmoniaca captivitatis de qua eruti sumus: vel quanta sit solennitas, ad quam vocati sumus, supernæ Hierusalem matris omnium nostrum, cuius in præsentia Ecclesia jam pignus accipimus. Verum intueamur eximia patrum opera, quo amplius de nostræ actionis pusillitate confundamur. Sequitur,

Stetitque Josue & filii ejus, & fratres ejus, Cedmiel & filii ejus, & filii Juda, quasi unus, ut instarent super eos qui faciebant opus in templo Domini, filii Henedad, filii oruui, & fratres eorum Levitæ. J Josue hoc loco non filium Josedech sacerdotem magnum dicit, sed unum de Levitis, de quibus prædictum erat, quod constituti fuerint à viginti annis & supra ad urgendum opus Domini: de quibus fuit & Cedmiel, & filii Henedad, qui pariter in juncto sibi eidem operi, cum filiis & fratribus suis curam adhibuisse narrantur: denique supra in catalogo populi Israël, hi post sacerdotes, primi Levitarum nominatim commemorantur. Levitæ, inquit, filii Josue, & Cedmiel filiorum Odevia LXXIII. Unde ex utroque loco colligitur, principes eos & patriarchas fuisse Levitarum temporis illius. Ubi bene filii Juda in medio Levitarum interponuntur, qui simul instaurando templo Domini curam impenderint: & hi propter eundem pietatis consensum quasi unus stetit commemorantur. Hic namque est ille de quo prædiximus, nobis semper imitandus ordo virtutis, ut Ecclesiam sanctam, & dicat Deo gradus omnes, & communis populi totius devotio pro suo quisque modulo aedificet.

Notandumque, & crebrius rememorandum, quantum boni populo malum captivitatis contulerit: de qua eruti tanta omnes intentione, quanta nunquam antea celestibus obsequiis operam dare probantur. Sed & subito multis qui in pace Ecclesie negligenter vixerant, subito errasse, & in flagitia aliqua cecidisse profuit, dum post calum pœnitendo erecti, vigilantius Domino servire ceperunt: & qui pigri ac delinquentes in innocentia stare videbantur, per accidentem sibi ruinam admoniti sunt solertius erga sui custodiam contra omnes antiqui hostis insidias accingi: ita ut qui nec propriam vitam curando offenderant, postmodum etiam fraternalis salutis cura sua erectione curam gerant. Omnis igitur populus revertentium de Babylone in Hierusalem, curam templi restaurandi, sed

maximè Levitæ, & filii Juda habuere, videlicet propter sacerdotalem simul & regiam sanctæ Ecclesie dignitatem. Regalis enim præcipue & sacerdotalis tribus templum aedificant: quia omnis nimirum, qui corda fidelium vel docendo, vel bene vivendo instituit, ad corpus atemi regis ac sacerdotis, hoc est Domini & Salvatoris pertinent. Unde & ipsi auctores operis de utraque tribu, Jesus videlicet de sacerdotali, Zorobabel verò de regia originem duxere.

*Fundato igitur à cementariis templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis, & Levitæ filii Asaph in cymbalis, ut laudarent Dominum per manus David regis Israël, & concinabant in hymnis, &c.] Magna omnium personarum devotio ostenditur, cum fundato templo Domini, & sacerdotes & Levitæ, & populus omnis, juxta suum quique gradum misericordiam Domini laudabant. Sacerdotes quidem sanctis ornatu vestibus, prout stante adhuc templo consueverant, tubis personantes, & cor populi ad suavitatem supernæ laudis accedentes: Levitæ autem in cymbalis bene sonantibus hymnos Domino concinentes: populus verò clamore communi affectum sui cordis in laudando Dominum ostendens. Laudabant autem Dominum Levitæ per manus David, sive in organis quæ ipse fecit: sive Psalmos, quos ipse instituit, concinentes, sive quia David in collocatione arce principem fecit ad constituendum Domino Asaph & fratres ejus, ut verba dierum testantur. de quo rursum dicitur: *Quia filii ejus sub manu ipsius erant, prophetantes juxta regem.* Meritò & hoc in loco, cum filii Asaph laudarent & confiterentur Domino, per manus David, hoc est juxta dispositionem ejus hoc fecisse intelligendi sunt. Juxta mysticum verò sensum, fundato à cementariis templo Domini, stant sacerdotes in ornatu suo cum tubis, cum conversis ab errore peccatoribus, & fundata in corde illorum Fide ac dilectione Christi, congregant omnes qui audiunt Ecclesiarum magistri: sequuntur ipsos solertius operibus bonis ornantes, tubis doctrinæ salutaris insonant, quatenus & exemplo virtutum, & hortamento sermonum adjuvent bona cepta eorum, qui vel nuper ipsi penitendo ad gratiam Christi convenire, vel nuper alios ad gratiam Christi docendo convertere. Stant & Levitæ, ut laudent Deum in cymbalis, cum etiam secundi ordinis ministri ad informationem neophytorum piis actibus suo conditori deserviant, & hoc in mutua dulcedine charitatis. Cymbala namque, quæ se invicem tangunt ut resonent, aptissime opera charitatis expriment, quibus alterutrum se sancti ad laudem sui excitant auctoris. Laudant etiam illum per manus David regis Israël, cum ipsius Domini & Salvatoris ea quæ per carnem gessit opera diligenter considerare, & in quantum sufficiunt, imitari satagunt.*

*Plurimi etiam de sacerdotibus & Levitis, & principes patrum & seniores, qui viderant templum prius cum fundatum esse, & hoc templum, in oculis eorum stebant voce magna, & multi vociferantes in lætitia elevabant vocem.] Qui viderant templum prius fundatum, & hoc templum coram oculis suis, partim fletus, partim gaudii voces emittebant. Gaudii quidem, quia templum Domini quod destructum fuerat, jam restaurari cepisset. Fletus verò, quia dolebant, cernentes quantum pauperies ceptus illius temporis à magnificentissima quondam Salomonis potentia, qua prius templum fundatum est, distaret. Lætabantur multum, quia soluti à captivitate, templum reaedificandi facultatem acceperant. Sed stebant voce magna, quia prius templum ob sua scelera noverant esse dirutum, cujus nec magnitudinem ipsi, nec decorem ullatenus æquiparare valebant. Nam quia Propheta dicebat: *Magna erit gloria domus Domini istius novissima, plus quam prima,* quia majoris, non ad magnitudinem vel ornatum domus, sed ad rem ipsam pertinet: quia majoris miraculi, & evidentioris erat divinæ virtutis, quod pauca captivorum reliquæ inimicis etiam resistentibus, tantum opus perficere valuerunt, quam quod Rex opulentissimus, nullum omnino habens adversarium, immò potentissimum ac ditissimum Tyri regem habens adiutorem, hoc cum artificibus*

i. Paral. 6.

Ezra 2.

Hag. 2.

doctissimis, prout voluit, fecit. Item major erit gloria domus illius novissime, quam primæ: quia in priore domo cultores veteris Testamenti, legis & prophetarum scripta populis prædicabant. In secunda autem Christus & Apostoli gratiam novi Testamenti, ac regni cælestis evangelizabant introitum. Sed & in reedificatione templi spiritualis fletus & lætitia simul principibus nascitur. Gaudent namque doctores sancti in salute penitentium: lugent, quia unquam penitenda commiserint, & non semper in auctoris sui voluntate persisterint. Exultant ipsi de sua salute, qui per penitentiam à morte animæ sarexerunt: lugent se unquam peccandi vitam animæ perdidisse. Latantur & Neophiti gratia sui Redemptoris se esse collectos: dolent se cum toto genere humano in primo parente perisse, & quasi corrupto ab hostibus templo Dei, statu videlicet corporis & animæ immortalis, in Babylonem, id est confusionem præsentis exilii se fuisse transmigratos. Verum quia crescentibus bonorum profectibus, crescit pariter invidia malorum, neque unquam inter augmenta piorum deerunt tentamenta pravorum, qui vel bonum fide ostentando, vel aperte malum ingerendo, sanctos lædere conentur, recte subiungitur:

IV. *Audierunt autem hostes Iudæ & Benjamin, quia filii captivitatis edificarent templum Domino Deo Israël, & accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrum, dixerunt eis: Edificemus vobiscum, quia ita ut vos querimus Deum vestrum. Ecce nos immolavimus victimas ex diebus Assorbaddan regis Assur, qui adduxit nos huc.* Nota est historia: quia hostes Iudæ & Benjamin Samaritas dicit, quos captivitatis decem tribubus rex Assyriorum de diversis gentium populis in civitates eorum & terras transtulit. Qui postmodum accepta Dei lege, & hanc ex parte servabant, & nihilominus eisdem quibus antea simulacris serviebant. Hi ergo quia veros Dei cultores abominabantur, polliciti sunt eis auxilium operis, ut in societatem recepti possent inferre dispendium. Facile autem cuivis patet, quia tales populi falsos fratres, hoc est hæreticos, & malos Catholicos figuratè expriment. Qui hostes sunt Iudæ, hoc est confessionis & laudis, quam Ecclesia Domino in præsentem per fidem rectam & opera fide digna offert. Hostes quoque Benjamin, hoc est filii dextera, dum eos qui se audiunt, à sorte segregant populi fideles, qui ad dexteram iudicis in futuro benedictionem & regnum percipientis æternum. Tales ergo dicunt ad Zorobabel & principes patrum: *Edificemus vobiscum, quia ita ut vos querimus Deum vestrum, cum affectant hæretici auctoritatem sibi prædicandi æquè inter Catholicos tribui, promittentes se unam eandemque cum his rectæ Fidei & operationis tenere ac diligere castitatem, quatenus accepta potestate docendi in medio boni seminis, à quo Apostolus Paulus cognomen accepit, ut spermologos, id est seminiverbis diceretur, zizania doctrinæ occultæ interferant.* Sic fecere quidam in Nicano Concilio, qui rectæ Fidei inter Catholicos patres non Catholica mente subscripserunt: ut quo fidelibus familiaris essent admixti, eo recipiendæ perfidia Arianae liberius locum struerent. Sic Pelagius in Concilio Palæstino hæresim suam, qua gratiam Dei acerrimè impugnabat, confessione est & scripto non ex animo anathematizavit, ne ipse à Catholicis sacerdotibus anathematizatus, locum docendi in Ecclesia, ac suum errorem seminandæ facultatem amitteret. Ecce, inquiunt, nos immolavimus victimas ex diebus Assorbaddan regis Assur, qui adduxit nos huc. Immolatis victimas, sed immundas: quia non renuncialis idolis. *Quæ enim participatio iustitiae cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial?* Intratis namque in terram filiorum Israël, non à Josue introducti, non Hierosolymorum imperio subditi, sed à rege perfido, ab hoste populi Dei, in terram ejus adducti, non ut in hac Domino, sed eidem regi adversario serviat. Sic etenim hæretici, sic falsi Catholici, cum pacem Ecclesiæ, vel vivendo perverse, vel etiam docendo impugnant, ab Hierosolymorum sunt regno profus extranei, & ad gentium ma-

2. Cor. 6

gis, quorum peccata non deserunt, sortem perditam pertinent: imò, ut apertius dicam, tales non Domino Jesu, sed diabolo duce, cuius figuram Assorbaddan rex Assur tenuit, sanctæ Ecclesiæ fines introeunt. Quo enim nisi diabolo instigante agitur, cum quis sacramenta Ecclesiæ percipit, non ut per hæc ipse Deo consecratur sanandus, sed ut consecratus Deo alios ex familiaritate corruptus, acrius indamnandus? Sic fecit Simon ille magus, qui baptismum in Ecclesia, non ob suæ studium salvationis, sed ut res Ecclesiæ certius ex vicinitate dignosceret, accepit: quod exitu ipso perdoctuit, cum Ecclesiam, que in persona ficti fratris nequit, in persona aperti hostis acerbissime turbavit. Sequitur:

Et dixit eis Zorobabel & Josue, & reliqui principes patrum Israël: Non est vobis & nobis, ut edificemus domum Deo vestro, sed nos ipsi soli edificabimus Domino Deo vestro. Non est hæreticorum ædificanda domum Domini, quæ est Ecclesia: qua ipsi probantur esse alieni: sed eorum solummodo qui Christo vero Regi ac Sacerdoti adhaerentes, principes patrum vocari meruerunt, ob curam videlicet piam, quam habent erga eos, qui Deum videre desiderant, quod interpretatur Israël.

Factum est igitur, ut populus terra impediret manus populi Iudæ, & turbaret eos in edificando. Rectè populum terræ dicit eos, qui operarios veritatis turbabant, atque opus Ecclesiæ tenebant impedire. Populum autem Iudæ, id est confidentem, & glorificantem eum qui integra mente Domino Deo suo ædificat, hoc est eius voluntatem faciendam gloriam querendam, omnium quos pollet animos atque ora convertere quærebat. Quoties autem hæretici non solum in civitatibus linguis, verum & in provinciis integris, vel perverse docendo, vel etiam hostiliter serviendo, dogma veræ confessionis impedierint, utinam nesciremus. Nam ut de magistro gentium fileamus, qui biennio vincus in Cæsaræa ob persecutionem Iudeorum, ab officio ædificandæ domus Dei linguam compescuit: ecce sequentium hæreticorum indidit, beatus Athanasius pluribus annis patria profugus, Ambrosius in sua civitate obsessus, Hilarius in exilium relegatus, Eusebius martyrium passus: plures in Africa Episcopi linguis abscissis, à sua provincia ejecti, alii atque alii diversis penis vexati vel interempti, domum Dei, quam ædificaverant, populi terræ, hoc est hominibus sua quærentibus, non qui sunt Jesu Christi, prophandas demiserunt: donec tempore divinitus provolo, denuò sapientibus architectis reedificandæ post captivitatem ejusdem domus copia suppeteret: id est donec Catholicis patribus restaurandis, post deprehensas ac superatas hæreses, Ecclesiæ facultas daretur.

Conduxerunt autem adversum eos consiliarios, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & usque ad regnum Darii Regis Persarum. Notanda diluendo verborum: quia consiliarios quidem, dicit, dato precio conduxerunt adversum instauratores templi, ut destruerent consilium eorum: non tamen destructum dicit consilium eorum esse, aut quod opere cessarent, priusquam scripta ad Artaxerxem Epistola accusationis, ipso iubente prohibuerunt eos, ut Scriptura dicit: *In brachio & robore tibi enim sequitur: Tunc intermissum est opus domus Dei in Hierusalem, & non fiebat usque ad annum secundum Darii Regis Persarum.* Unde colligitur, quia toto quidem tempore Cyri operi cepto, quamvis seignius iusto instabant illo autem mortuo, non consilii pravis impediti, sed aperta sunt impugnatione ab operando repulsi. Non enim audebant hostes vivente adhuc Cyro, qui opus illud iustitiat fieri, aperte obluendo, quamvis occulte suggerendo vel consiliando, edictis illius contraire. In promptu est autem allegoricus sensus: quia Ecclesiam hæretici, prout temporis opportunitas ariserit, nunc consilii malignorum dogmatum, nunc acerbioris gladiorum pugna insequuntur, & aliquando etiam suffragio Gentilium principum eam vexare non metunt. Impediunt enim manus populi Iudæ, cum Ecclesiam in membris suis infirmioribus ab operibus piæ professionis retardant.

dant.

dant. Destruere neuntur consilium operandi, cum etiam animos eorum ab intentione ipsa bonæ actionis revocare satagunt. Accutunt eos ad Reges, cum Principum quoque terrenorum contra Ecclesiam præfidia conquirunt. Quod quantum noceat fidei, tempore Arianae perfidiae luce clarius innouit.

CAPUT V.

Samaritæ scribunt Epistolas accusatim Regibus Persarum, & edicto regalium literarum prohibent opus templi.

Joseph. lib. ant. 11. c. 2. 3.

Zach. 1.

Esa. 60.

In anno autem regni Assueri, principio regni eius, scripserunt accusationem adversum habitatores Iudæ & Hierusalem: & in diebus Artaxerxis scripsit Belesam, Mithridates & Tabeel, & reliqui qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxen regem Persarum. Et Artaxerxen hunc, qui Epistolam accusationis à Samaritis suscipiens, vetuit Hierusalem ac templum construi, Josephus putat esse Cambysem filium Cyri, qui post patrem 30. annis imperio functum, ipse octo annis regnavit: & post eum Magi uno anno regnantes, Darius filium Histaspis regni habuere succellorem, Cuius secundo anno, quo templum ædificari permittit, dixit per Zachariam Prophetam Angelus, pro populo interveniens: Domine exercituum, usquequò tu non miseraberis Hierusalem & urbem Iudæ, quibus iratus es? Iste septuagesimus annus est. Allueram autem, cui pariter Epistola accusationis missa dicitur, ideo fortasse an aliquid rescripserit, aut responderit, tacetur, quia vel eodem quo regnare cœpit anno decedens, Artaxerxi potius apicem regnandi, & hæc curandi reliquit: vel contemporeus quidem erat Artaxerxi, sed quasi minoris potentia illum magis hæc tractare ac decernere permittit.

Hoc est exemplar epistolæ, quam miserunt ad eum: Artaxerxi regi servi tui qui sunt transfluvium, salutem dicunt. Notum sit Regi, quia Iudæi qui ascenderunt à te, ad nos venerunt in Hierusalem civitatem rebellem & pessimam, quam ædificaverunt extruentes muros ejus, & parietes componentes. Artaxerxes, cui suadetur, & qui suas præcepit, ne Hierusalem ædificetur, figuram tenet vel alicujus Gentilium principum, Ecclesiæ utique inimici & persecutoris: vel ipsius antiqui hostis omnium bonorum, adversarii que Judæis, qui accusabant apud regem viros Ecclesiasticos: Samaritanam, qui acculabant hæreticos, ut semper designant. Unde congrua sibi voce Hierusalem civitatem rebellem ac pessimam nuncupant. Talem namque hæretici Catholicam, quam impugnant, unitatem judicant. Re autem vera rebellis est, & muros parietis, quæ restæ fidei lapidibus testimoniorum cælestium adversus tela impugnantium errorum componit, de quibus Esaias dicit: Et occupabit salus muros nostros, & portæ tuas laudatio. Sed non est pessima dicenda, nisi ab illis solummodo, qui ab optimâ sunt electione sententiæ prorsus aversi. Inter quæ notandum, quod ex eo tempore populus Dei, Judæorum cœpit nomine censerî, eo quod ex tribu Juda maxime fuerint hi qui primò de captivitate ascendentes, Hierosolymæ urbis mœnia, & opus templi restaurarunt, evacuatamque habitatore provinciam, de nudo superatis hostibus, qui proxima tenebant loca, possederunt.

Nunc igitur notum sit Regi, quia si civitas illa ædificata fuerit, & muri qui instaurati, tribuum & vestigal, & annuos redditus non dabunt, & usque ad Reges hæc noxa perveniet. Deo gratia, quia verum de civitate Domini, quæ est Ecclesiæ hostes ipsius civitatis consentirent: quia si ædificata post captivitatem fuerit, & muri illius civitatis de lapidibus vivis, hoc est animabus sanctis, contra mundi huius superbiam erecti, tributum nefandæ servitutis cives illius, hoc est electorum populi, ultra malignis spiritibus peccando non dabunt. Quinimò Principibus potestatis aeris huius, ædificatio pietatis nocet, dum quotidie per lavacrum regenerationis regno diaboli auferuntur plures ex his, qui in servitium regni illius ob reatum primæ transgressionis fuerant generati: qui agente gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, amplius hosti indebi-

tum, sed suo conditori jam iustum vestigal debita servitutis tribuunt, annuoque redditus primitiarum ac decimarum suarum, quæ per inchoationem ac perfectionem bonorum operum sunt, illi à quo acceperunt largitori donorum & bene vivendo, & gratias agendo referunt.

Nos ergo memores salis quod in palatio comedimus, & quia lesiones Regis videre nefas ducimus, idcirco misimus & nunciavimus Regi, ut recenseas in libri historiarum patrum tuorum, & invenies scriptam in commentariis: & scies, quoniam urbs illa rebellis est, & nocens Regibus & provinciis, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis. Sal in palatio comedunt Samaritani, cum hæretici sapore mundanæ philosophiæ, cum suavitate Rhetoricæ, cum versutia Dialecticæ artis instituant. Qui etiam lesiones Regis perfici videre nefas ducunt, cum suffere nequeunt, si qui regnum diaboli pia fide vel actione impugnare conantur, & timent bella concitari in Ecclesia, ne à propugnatoribus illius hæreses & fallaciæ ipsorum unâ cum gentilium dogmatibus debellantur, duce nimirum illo qui ait: Non veni pacem mittere, sed gladium. Et iterum: Ignem veni mittere in terram: & quid volo, nisi ut ardeat? Gladium videlicet sui verbi, quo adversarios sternat: & ignem charitatis, quo suorum corda accendens, omnia contrariæ sectæ arma & scuta comburat.

Mat. 10
Lucæ 12

Nunciavimus nos Regi, quoniam si civitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem trans fluvium non habebit. Fluvium dicit Euphratem, intra quem Syria est. Qui merito rivum sancti baptismatis inhaurat, vel quia unus de quatuor fluminibus est, quæ denud paradisi fonte orientia totum orbem irrigant: in figuram nimirum quatuor Evangelistarum, qui ab uno fonte vitæ, id est, Domino Salvatore inspirati, consona voce Gentibus cunctis lavacrum salutis prædicant: vel quia Euphrates frugifer interpretatur: quod vocabulum apertissime congruit illi sacramento, quo orbis ablutus & sanctificatus, fructum animarum tricenum, sexagenum & centenum Deo gignere consuevit. Querit ergo Rex Persarum, qui interpretantur tentantes, possessionem trans fluvium, cum antiquis hostis excitatis tentationum incursumus, Ecclesiæ fines irumpere, & eos etiam qui sacro sunt fonte redempti, sibi subjugare conatur. Juvant eum Samaritæ, cum impugnant Ecclesiam hæretici, pro regno diaboli militant, & quasi dolentes dicunt: Quoniam si civitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, per fidem utique rectam, & opera religiosa iustorum, ille trans fluvium, id est, in cordibus eorum qui jam Deo renati sunt per baptismum, possessionem locumque habere non possit. Intelliguntur etiam hi qui fidem rectam non intelligunt, quod unam eandemque mentem lux simul & tenebræ, iniquitas & iustitia, Christus & Belial, possidere nequeunt.

Verbum misit Rex ad Rehum Beeltem, & Samsai scribam, & ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores Samariæ, & ceteri trans fluvium, salutem dicens, & p. em. Accusationem quam misisti ad nos manifestè leda est coram me, & cetera, utique dum ait: Nunc ergo audite sententiam, ut prohibeatis viros illos, & urbs illa non ædificetur, donec si forte à me iussum fuerit. Patet litera sensus, patet & allegoria: quia Rex prophanus, antiquus videlicet adversarius, libentissime favet votis eorum qui Ecclesiam persequuntur, & eam ædificari prohibent. Habitant autem hostes Hierosolymorum in Samaria, quæ interpretatur custos: non quia præcepta fidei & veritatis ulla ratione possint custodire, qui vitioni veræ pacis obstinata mente probantur contrariæ, sed quia ipsi custodiam penes se virtutum manere jactant, quando adversus mœnia pacis per hæresim pugnant.

Itaque exemplum edicti Artaxerxis Regis lectum est, coram Rehum Beeltem, & Samsai scriba, & consiliariis eorum: & abierunt confestim in Hierusalem ad Iudæos, & prohibuerunt eos in brachiis & robore. Tunc intermissum est opus domus Domini in Hierusalem, & non fiebat usque ad domum secundæ regni Darii regis Persarum. Patet autem ordo historiarum, quod hostes

Q4

populi

populi Dei primò opus sanctum persequendo impediunt, deinde consilium recte intentionis eorum consiliis nequam dissiparentabant, nec adhuc tamen eos ex toto ab opere domus Domini retrahere valebant, priusquam regali auxilio fulti, autoritate illis publica obfisterent. Quorum nutanda in accusanda fraudulentia, quòd eos qui domum Dei edificabant, civitatem contra regnum Persarum edificare querebantur: & precipiente Rege ne civitas edificaretur, ipsi mox accepta regaliū literarum autoritate, ne templum edificaretur, noxia virtute restiterunt: cum neque ipsi aliquid de constructione templi, sed tantummodò civitatis accusassent, neque Rex aliud quam civitatem prohibuisset construi.

Expositionis allegorica in Ezram Prophetam
Libri Primi Finis.

BEDÆ PRESBYTERI
IN EZRAM PRIMVM,
LIBER SECVNDVS.

CAPUT VI.

Ad exhortationem Aggai & Zacharia Prophetarum, Zorobabel & Iosue templum Dei edificare: & Thuthannai dux trans flumen, quid de his fieri debeat, à Dario Rege requirit.

Reproverunt Haggas Propheta, & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Iudeos, qui erant in Iudea & Hierusalem, in nomine Dei Israel. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & operunt edificare templum Dei in Hierusalem, & cum eis Propheta Dei adjuvantes eos.

Hæc in libris eorundem Prophetarum plenius scripta sunt: quibus videlicet verbis ipsi vel socordiam redarguerint eorum, qui negligentiores erga opus templi extiterant, vel promisso Dei auxilio eos ad operandum accenderint: qua item devotione ad exhortationem illorum Zorobabel ac Iosue, seu populus omnis sese ad opus edificanda domus Domini accinxerint. Et quidem Haggas Propheta ita incipit: *In anno secundo Darii Regis in uno die mensis sexti, factum est verbum Domini in manu Hagga Prophete, dicens: Dic ad Zorobabel filium Salathiel, & ad Iesum filium Iosedec sacerdotes magni, dicens: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Populus iste dicit, nondum venit tempus domus Domini edificanda. Et factum est verbum Domini in manu Hagga Prophete dicens: Nunquid tempus vobis est, ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta? Et paulo post: Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel filii Salathiel duci Iuda, & spiritum Iesu filii Iosedec sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui, in die vicecima & quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darii Regis. Et in sequentibus, quod supra posuimus: Magna erit gloria domus istius novissime plus quam prima, dicit Dominus exercituum. Item Zacharias ita incipit: *In mense octavo, in anno secundo Darii, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachia, filium Addo Prophetam. Ex quo titulo clarius apparet, quomodo eundem Prophetam Ezras filium Addo nominet, videlicet quòd nepos illius fuerit. Ipse autem Addo Propheta fuisse nobilis intelligendus est, cuius Zacharias cum esset eximius in Prophetis, iure filius diceretur.**

Inter que notandum, quanti spiritus isti Propheta fuerint, ut adversum tanti Regis edictum & Samaritanos, gentesque cunctas per circuitum edificationem templi impediens, juberent templum extrui. Zorobabel quoque, & Iesus, & populus qui cum eis erat, non

minoris fidei probantur extitisse, ut Prophetas magis audirent jubentes, quam prohibentis Regis imperium. Verum quia scriptis in hoc volumine de Zorobabel & Iosue, sive Jesu (unum enim est nomen) diximus, quomodo Dominum Salvatorem, Regem ac Sacerdotem summum & genere designarent & actione, videntur ipsa etiam nomina eorum, quomodo illum significant, exponere. Zorobabel ergo dicitur hortus in Babylone, sive magister Babylonis: Salathiel petitio mea Deus: Iesus sive Iosue, Salvator: Iosedec, Dominus iustus. Et quidem aperte, sicut & filius Nun Dominum Christum Iesum sonat. Unde uterque populum in terram reptonitionis, ille de longo incolatu eremi, hic de longiore servitio captivitatis introduxit, in figuram veri Jesu, qui electos suos ab omnibus malis eruens, ad promissa superni regni gaudia inducit, qui est filius Iosedech, id est, Domini iusti, de quo canitur in Psalmo: *Dominus iustus consideret vias peccatorum, confundantur & revertantur omnes qui adorant Sion.*

Zorobabel, quod hortus in Babylone vocatur, iuxta historiam ad ipsum respicit: quia ibi natus est, cum esset de stirpe David, qui est natus in Bethleem. Juxta vero allegoriam, ad Dominum pertinet: qui ut mundum à confusione errorum erueret, in Babylone, id est, in confusione hujus mundi ad tempus oriri & conversari dignatus est. Qui etiam magister Babylonis vocatur, non quòd ea que Babylonis, id est hujus mundi sunt, doceat: sed quòd eos quos Babyloniūm iugo pressos invenit, ad gratiam libertatis erudiat, atque eruditos ad menia patriæ celestis perducatur. Cujus pater est Salathiel, id est petitio mea Deus, qui ipse dicit in Psalmo: *Pete à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam. Sed & unusquisque fidelium Deum & Patrem Domini nostri Jesu Christi invocans, cum non aliud ab illo quam ipsum Deum querit, potest etiam Salathiel, id est, petitio mea Deus nominari, juxta illos Psalmistæ: *Quid enim mihi restat in caelo, & que quid vultis super terram? & cetera, quæ dum ait: Mihi autem adhaere Deo bonum est. Petitio ergo nostra Deus est, cum ipsum solum ab ipso querimus, ut æterna ipsius mereamur vilione petri.**

In ipso tempore venit ad eos Thuthannai, qui erat dux trans flumen, & Sarcubz amai, & consiliarii eorum, scilicet, dicentes: *Quis dedit vobis consilium, ut domum hanc edificaretis? & nos vos instauraretis? Ad quod respondimus eis, que essent nomina hominum auctorum illius edificationis. Oculis autem Dei eorum factus est super senes Iudeorum, & non potuerunt inhibere eis.] Patet litera sensus, quia confortati verbis Prophetarum optimates Judæorum, non valebant hostium in edificationibus à sancto opere præpediri, à quo quiescentibus admodum Prophetis præ timore hostium cessaverant. Quod eodem nunc ordine in sancta Ecclesia geritur, dum hi qui malignorum vel hominum vel spirituum insidias retardant, peritiores erga opus bonum aliquandiu permancant, repente verbis sive doctorum fidelium, seu divinarum scripturarum correcti, in tantum bonis studiis fervere accipiunt, ut nullis tentationum valeant machinis vinci, acque proposito suæ intentionis revocari. Queritur autem merito, quomodo dictum sit, *Ad quod respondimus eis: Quia & ipse qui scripsit, tunc præsens adfuerat, cum Ezras hunc librum scripsisse dicatur, qui non his temporibus Hierobolymæ fuisse, sed longo post tempore, regnante Artaxerxe illò venisse sepeitur. Aut ergo verè ibi fuit tempore illo quo templum edificabatur, & factò templo rediit Babyloniā, ut plures de filiis Israël reducere ad Hierusalem: aut certè etiam adhuc ibi non erat, cum edificaretur templum, se tamen illis jungit qui edificabant, quia quasi suum esset omne quod erga fratres suos agebatur, vel quod ipsi agebant, æstimabat. Sic & Apollolus ad eosdem concordia fraternitatis, se quodammodo consociat eis qui in fine seculi futuri sunt sanctos: Nos, inquit, qui vivimus, qui residui sumus, in adventu Domini nostri non præveniemus eos qui dormierunt.**

Placuitque ut res ad Dariū referretur, & tunc satisfecit adversus accusationem illam. Exemplar Epistolæ quam misit

Hag. 1.
Ibidem.
Ibid. 2.
Zach. 1.

W B E
T O M

Thathannai dux regionis trans flumen, & Starbuz annai, & consiliatores eius Arphasahai, qui erant trans flumen, ad Darium regem, &c. usque ad finem Epistolae, in qua dictum est: Nunc ergo si videtur Regi bonum, recenseat in bibliotheca Regis in Babylone, utrumnam à Cyro rege iussum sit, ut aedificetur domus Dei in Hierusalem, & voluntatem Regis super hac re mittat ad nos.] Multum dissimilis est hæc Epistola, quam Thathannai scribit Dario, illi Epistolæ quam Rehûm & Samfai scripserunt Artaxerxi, illa namque accusatione Hierosolymitarum, hæc laude non solum gentis, sed & Dei omnipotentis plena est. Denique ita incipit: Dario regi pax omnis. Natum sit Regi, esse nos ad Iudeam provinciam, ad domum Dei magni, quæ aedificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus, opusque illud diligenter extruitur, & crescit in mansuetudinem eorum. Interrogavimus ergo senes illos, & tu diximus eis: Quis dedit vobis potestatem, ut domum hanc aedificaretis? &c. In quibus verbis hoc quoque notandum, quomodo dictum sit, lapide impolito domum Dei aedificatam: cum constet, tantum opus non nisi de politis lapidibus potuisse fieri. Sed lapide impolito intelligendum est lapide novo, quem ipsi quidem impolitum repererunt, sed poliendum ad aptum aedificatio domus Domini fecerunt: nam etsi veterum lapidum, qui, sicut Hieremias plangens ostendit, dispersi erant in capite omnium platearum, aliqui remanserunt: nulli tamen dubium, quin novi erant lapides poliendi, ex quibus opus templi possit impleri. Cujus mirum rei in promptu est mysterium, cum viderimus Ecclesiam Dei aedificari, non solum de his qui poenitendo respiciunt ad vitam sanctitatis, quam olim peccando perdididerunt: verum etiam de illis qui nuper ad fidem vocati, institutione magistrorum quali norma opificum compositi, atque aedificium domus Domini congruo sibi sunt ordine locati.

Thren. 4
 do aptum aedificatio domus Domini fecerunt: nam etsi veterum lapidum, qui, sicut Hieremias plangens ostendit, dispersi erant in capite omnium platearum, aliqui remanserunt: nulli tamen dubium, quin novi erant lapides poliendi, ex quibus opus templi possit impleri. Cujus mirum rei in promptu est mysterium, cum viderimus Ecclesiam Dei aedificari, non solum de his qui poenitendo respiciunt ad vitam sanctitatis, quam olim peccando perdididerunt: verum etiam de illis qui nuper ad fidem vocati, institutione magistrorum quali norma opificum compositi, atque aedificium domus Domini congruo sibi sunt ordine locati.

Quamvis & ita recte possit accipi, quod de veteribus ac novis lapidibus, de jam dudum politis, ac diutius impolitis templum sit aedificatum: cum de utroque populo, Judæorum scilicet & gentili, una Christi Ecclesia colligitur: uno, qui jam dudum cognitione atque observantia legis Dei velut politus extiterat; altero, qui idololatricæ mancipatus, nulla spiritalium architectorum industria, nullo pietatis cultu deformitatem agrestis ac terrene mentis exuerat. Quodque sequitur in eadem Epistola: Et ligna ponantur in parietibus. Ligna quæ ad monumentum vel ornatum erant parietum templi apposita, eandem sanctorum vitam in ornatum sanctæ Ecclesiæ, quam & lapides signant, juxta quod supra docuimus. Quorum videlicet lignorum meminit Propheta in Psalmo, in quo domus Domini aedificatur post captivitatem: Tunc exultabunt omnia lingua strarum ante faciem Domini, quia venit, quoniam venit iudicare terram. Exultant quippe corda superborum quondam, quoniam de monte impio paternæ traditionis excidi, atque in aedificationem domus Domini meruere transferri. Exultant autem ante faciem Domini, quoniam venit iudicare terram: Cujus distributionem iudicii salubriter timendo prævenerunt, & cuius adventum quondam peccatores poterant timere, jam nunc correcti & iustificati, ocyus hunc ad se desiderant. Illa ergo Epistola invidiosus, hæc amicalibus est scripta literis: & merito, quia illa à Samaritis hostibus ubique Judæorum: hæc autem missa est à duce regionis, qui erat trans flumen, hoc est inferioris Syriæ ac Phœnicis, & à sociis ejus, qui nullas contra Judæos inimicitias habuere domesticas, sed tantum Regis, à quo potestatem ducatus acceperunt, voluntatem scire & exequi curant. Unde testè Samaritæ, qui primam scribentes Epistolam, animos Regis adversus structores templi accenderunt, hæreticis comparantur, qui Ecclesiam sapè in tantum fœda peste commaculant, ut etiam gentilibus exosam reddant, eorumque furorem adversus illam excitent.

Porro dux iste Syriæ, qui Regem de opere domus Dei non accusando instigat, sed consulendo interrogat, eorum rectè imaginem exprimit, qui adhuc in gentilitate positi, fidem & opera mirantur Ecclesiæ: nec se credituros abnegant, si hanc veram esse ad justam divinitatis cul-

turam intelligere possint. Denique audiens à senibus Judæorum, cum rationem suæ aedificationis redderent: Nos sumus ferri Dei cæli & terræ, & aedificamus templum, quod erat extructum ante hos annos multos, quodque Rex Israel magnus aedificaverat & extruxerat. Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri Deum cæli, & tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldei, domum quoque hanc destruxit, &c. quæ de renovatione ejusdem templi, quæ per Cyrum præcepta est, responderunt: nil ultra cum suis consiliariis contradicere, neque aedificantes volebat impedire: verum simplici animo perquirebat, utrumnam Cyrus templum aedificari iussisset, & utrum ipse Darius hoc aedificari veller. Agnita autem voluntate utriusque Regis, sive aedificatione templi diligenter, & ipse cum suis, ut totius opus perficeretur, auxilium ferre curavit, ut in sequentibus scriptum est. Quæ cuncta menti & actioni conveniunt eorum, qui in gentili prius vita constituti, conversationem sanctæ Ecclesiæ repente visam obitu percere, deinde rationem ejusdem religionis audire ac discere student: atque ad ultimum agnito, quod hæc à Deo cæli & terræ, qui est solus Deus verus, originem sumpserit, & ipsi ejus sacramentis credentes communicare, ejusque aedificium juvare lætantur. Verum Darius rex, accepta ducis & consiliatorum ejus Epistola, quid egerit, videamus.

CAPUT VII.

Darius recensit Cyri literas, templum aedificari præcepit, quod sexto regni ejus anno complexur.

Tunc, inquit, Darius Rex præcepit, & recensuerunt in bibliotheca aliorum, qui erant repositi in Babylone, & inventum est in Ecbbathani, quod est castrum in Medena provincia, volumen unum, talisque scriptus erat in eo commentarius: in anno primo Cyri Regis, Cyrus Rex decrevit, ut domus Dei quæ est in Hierusalem, aedificaretur, in loco ubi immolent hostias.] Josephus nomen loci, in quo hæc Cyri literæ sunt inventæ, ita posuit: Et inventus est in Ecbbathani constructa turris, in regione Media codex. Porro alia translatio sic habet: In Ecbbathani, in aedificio turrisimo regionis Medorum. Unde verisimile videtur, quod nomen Medena, non aliud quàm Mediam significet. Quod autem sequitur:

Et ut ponant fundamenta superstantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta, ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis novis.] Non est nobis exponendum: quia neque in priore templi aedificatione, neque in posteriore aliquid harum mensurarum, vel hujusmodi operis invenitur. Unde colligitur hoc Cyrus de suo sensu protulisse, & mensuram sive ordinem operis, ut sibi congruum videbatur, annotasse: siquidem templum, ut verba dierumarrant, in mensura prima, hoc est intra muros interiores, habebat sexaginta cubitos longitudinis, viginti cubitos latitudinis. Porro altitudinis, ut Regum historia scribit, usque ad cœnacula cubitos triginta: deinde alios triginta cubitos usque ad cœnaculum superius, quousque altitudo porticum ascendebat, ut Josephus testatur: deinde alios sexaginta usque ad summum tecti: id est, simul centum viginti cubitos, ut verba dierum docent.

Quomodo autem dicit, ordines ponendos de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis novis, cum templum omne fuerit interius, credo veltitum; nisi forte Perstarum erat moris, ita templa facere opere variato, ut terni ordines lapidum essent per parietes, & quartus de lignis fabricatis: & hoc quoque in templo Hierosolymorum eodem modo fieri debere putavit. An fortè de atrio sacerdotum intelligendum est eum dixisse, quod circa templum in gyro factum, tres ordines habebat lapidum politorum, & quartum lignorum cedri, eratque altantibus ad pædas usque altum: aut certè domus Domini, quæ erat ante faciem templi, de qua scriptura, cum palatium Regis Salomonis

fabri:

VI.

Antiq. lib. 11. cap. 3.

2. Par. 3.

3. Reg. 6.

Antiq. lib. 8. c. 3.

Psal. 95

3. Reg. 7

fabricaretur, ita commemorat: *Fecit & atrium magna rotundum trium ordinum de lapidibus scelis, & unius ordinis dolata cedro, necnon & in arto domus Domini interiori, & in porticu domus.*

Sed & vasa templi aurea & argentea, qua Nabuchodonosor tulerat de templo Hierusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur, & referantur in Hierusalem in locum suum, qua & posita sunt in templo Dei. Quod dicit posita tunc fuisse vasa in templo Dei, significat templum Babyloniorum, in quo ea Nabuchodonosor posuerat, ut apertius supra legimus, de quo hæc Cyrus auferri, ac Hierosolymam iulterat referri. Hucusque literæ Cyri regis, quæ in Echbathanis fuerant inventæ: quibus repente novo atque insolito more ex persona & autoritate Darii Regis additum est.

Nunc ergo *Thathannai dux regionis, qua est trans flumen, & Starbuzannai, & consiliarii vestri Arphasachai, qui estis trans flumen pro: ut recedite ab illis, & dimittite fieri templum Dei illud à duce iudeorum, & à senioribus eorum, domum Dei illam adificante in loco suo.* Talis est etiam consequentia textus, quasi si Darii ipse legisset Cyri literas, easdemque perlectas statim sua autoritate confirmaret, ita ut omnes adversarios eorum compescens: inter quarum perturbationes eadem Ecclesia maxime martyrum victoria floruit. Designet Darius piam illorum Regum devotionem, qui agnita voluntate Christianæ fidei, non solum non resistere, sed & suis eandem adjuvare curabant. E quibus multi interditi priorum persecutionibus, se quoque ipsos cum subiectis sibi populis ejusdem fidei sacramentis consecrari voluerunt: quorum personæ convenit apte, quod verbis Darii Regis subsequenter adiungitur.

Sed & à me præceptum est, quod oporteat fieri à presbyteris iudeorum illis, ut adificetur domus Dei, scilicet ut de arca Regis, id est, de tribus qua dantur de regione trans flumen, studiosè sumptus dentur vris illis, ne impediatur opus. Quis etenim explicare valeat, quantum Ecclesia liberalitate donorum regalium, vel adjuta sit, vel etiam locupletata per orbem? Quamvis etiam juxta allegoriam possit accipi, quod de Arca Regis sumptus in opus templi tribuantur, cum etiam ex familia Principum secularium aliqui ad fidem Christi faventibus ipsis Principibus conveniunt: qui velut in arca erant Regis, dum regalium essent arcanorum consilii. Sed dantur presbyteris, hoc est senioribus iudeorum in sumptus operis templi, dum his qui in Christi confessione præcellerunt magistris erudiendi, atque Ecclesie membris adjuvandi committuntur: qualis fuit Casiodorus quondam senator, repente Ecclesie doctor: qui dum in expositione Psalmorum, quam egregiam fecit, diligenter intuitus est, quid Ambrosius, quid Hilarius, quid Augustinus, quid Cyrillus, quid Joannes, quid cæteri fratres dixerunt, edoctum se proculdubio à senioribus iudeorum, id est contentium & laudantium probavit. Cui simile est illud quod sequitur:

Quid si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hædos in holocaustum Deo caeli, frumentum, sal, vinum, oleum, secundum ritum sacerdotum qui sunt in Hierusalem, detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia, & offerant oblationes Deo caeli, orantque pro vitaregibus, & filiorum ejus. Quis namque nesciat vitulos, agnos & hædos, quæ sunt munda animalia, frumenta quoque, sal, vinum & oleum, quæ æque per legem Deo offerantur, sapius in scripturis sanctis in significatione bonorum hominum, sive operum perfectorum, seu charitativum spiritualium, solere intelligi? Quæ cuncta nunc jubente Rege in holocaustum Deo caeli offeruntur, cum faventibus mundi hujus potestatibus res sanctæ Ecclesie crescunt, subditique eis populi undique in unam eandemque fidem veritatis Christo consecrandi aggre-

gantur, & quicquid boni naturalis quisque divinitus audierit, quicquid à viris Ecclesiarum salubre didicerit, totum hoc in obsequium divini cultus impendit. De quibus aptè dicitur, quod secundum ritum sacerdotum qui sunt in Hierusalem, dari debent: quia nimirum ita solum accepta sunt Domino vota offerentium, si secundum Catholicæ pacis ritum offerantur. Nam quæcumque vel pagana superstitione, vel concione hæretica sunt bona permixta, hæc bona æstimari nullatenus debent. Offerunt autem ea sacerdotes iidem pro vita Regis & filiorum ejus, juxta illud Apostoli: *Obsecro igitur primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus.*

Ame ergo positum est decretum, ut omnis homo qui hæc mutaverit iustionem, tollatur lignum de domo ipsius, & configatur in eo, domus autem publicetur. Patet literæ sententia: quia gravissima voluit poena perire eum, si quis decretum fidei religionis mutare tentaret: dama videlicet, & omnium quæ habere possit, & animæ suæ, quam etiam confixus in ligno, cum tormento diutini cruciatus amitteret. Sed & spiritalis patet intellectus, quia opera nostra lignis omnia comparantur: bona quidem fructiferis, prava autem sterilibus atque incendio dignis. Tolliturque lignum de domo illius, qui holocaustis Domini contradicere nititur: & erigitur, atque in eo ipse configitur, cum opera eorum qui paci sanctæ universalis Ecclesie repugnant, omnibus manifestè quàm sint inutilia, quàm perveria, pateant: & ipsi in eisdem operibus non gaudium sibi vite, sed mortis potius laqueum conquisisse probantur. Domus quoque talium publicatur, id est, publico censui peribitur, cum corpora etiam eorum, in quibus diutius in hac vita manserunt, ad resurrectionem perpetuè ponenda tormento savissimis exactoribus, hoc est spiritibus in potestatem traduntur. Bene autem ac fideliter Darius decretum suum auxilio divinæ potentie confirmari desiderat, dum repente deprecando subjungit, dicens: Deus autem qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam, ut repugnet & dissipet domum Dei, illam quæ est in Hierusalem.

Ego Darii statui decretum, quod studiosè impleri volo. Et ipse ergo licet homo temporaliter regno præditus, pro pace domus Dei, publica lege omnia potest facit, contradicentes in quantum potest confringit: & Deum, quia æternam atque omnipotentem habet virtutem, hoc idem veraciter perficere rogat, piaque devotione desiderat, ut & nomen ejus in domo sua perpetuè maneat: & quicumque hanc impugnavit præsumpserit, ipsi in æternum regno & vita priventur. Quod eodem ordine nunc quoque in sancta Ecclesia geritur, cum terrena potestates ad fidem conversæ, pro statu ejusdem Ecclesie publica eisdem proponunt, & hanc Domino adjuvant, atque inimicos omnes sub pedibus ejus ponent, placidam semper habere quietem cupiunt, ac pacem.

Igitur *Thathannai dux regionis trans flumen, & Starbuzannai dux regionis, & consiliarii ejus, secundum quod præcepit Darius Rex sic diligenter executi sunt, seniores autem iudeorum adificabant, & prosperabantur.* Et nunc quoque consuetibus ad fidem populis, & aliquando etiam ex his qui facti sunt, paci illius faventibus, seniores iudeorum, hoc est illi qui sede magistratuum sunt digni, Ecclesiam suam quotidie vel verbo, vel exemplo adificant ac prosperantur: quia etiam aliquando antiquis hostibus impugnet, invenit tamen sermo Dei aliquos, in quibus vincat, ac fugatis adversariis muros veritatis extruat.

Et prosperabantur, inquit, juxta prophetiam Haggai Prophetæ, & Zachariæ filii Addo, Prædixerant enim iidem Prophetæ, quia si adificando templo insisterent, mox donante Domino, & opus ipsum completerent, & bonis quoque omnibus pro mercede devotionis largitus abundarent. E quibus est illud Zachariæ: *Manus Zorobabel fundaverunt domum istam, & manus ejus perfecerunt eam: & facta est, quia Dominus exercituum misit me ad vos. Hoc est, cum videntis*

templum

templum ab ipso Zorobabel, à quo est fundatum, esse perfectum, tunc intelligetis missum à Domino, & quæ locutus sum, ipso mandante dixisse. Item Haggæus: *A die, inquit, vigesimo & quarto noni mensis, à die qua fundamenta jacta sunt templi Domini, ponite super eor vestrum: Nunquid jam semen in germine est? & adhuc in vinea & ficu, & malagrana tum, & lignum oliva non floruit? Ex die ista benedicam.* Quod veraciter fuisse prædictum, ipse exitus rerum docuit. Sed & omnes Propheta, immò omnes sacræ auctores scripturæ prospera structoribus sanctæ Ecclesiæ, id est, doctoribus pollicentur, si non ipsi ad veritatem fatigati, à labore sancto quiescant. Aderit namque divinum auxilium, quo cepta domus Domini in adiutorium corde credendo, ac bene vivendo compleatur. Advenit architectis eisdem benedictio frugum vinei, fici, mali-granati & olivæ, id est, abundantia copiosiorum spiritualium charismatum, quæ absque ulla dubietate tanto nobis largiis à Domino præstabitur, quanto diligentius habitaculum gloriæ illius, sive in nobis ipsi, seu in proximorum cordibus extruere satagerimus. Neque aliquis hoc quod ait Haggæus, sub Dario rege templi esse jacta fundamenta, contrarium æstimet huic sacræ quam exponimus historię, in qua scriptum est: *Secundo anno Regis Cyri fundatum esse à cœmentariis templum, multum gaudente & collaudante Deum populo.* Namque tunc ipsius templi fundatio descripta est, id est domus sanctæ interioris, cujus mensuras spiritaliter & Regum, & Paralipomenon historia refert. Nunc autem cum ædificatione domus ipsius etiam porticum & gazophylacium, quæ ipsam domum undique versum in gyro ambiebant, ædificia fundata narrantur: quorum in libro Paralipomenon ita fit mentio: *Fecit etiam atrium sacerdotum, & basilicam grandem, & ostia in basilica, quæ texit aere.* In qua basilica templo circumposita, & populus ad orandum consisteret, & custodes ac janitores templi per vices suas die noctuque solebant excubare, sicut ibidem liber Paralipomenon abundantissimè docet. Hæc aliquando generaliter domus cum ipso templo adnumeratur: ut in Evangelio, ubi docente in templo Domino mulierem in adulterio deprehensam adduxere Pharisæi & Scribæ, quam nullatenus nisi in porticus templi aliquas introducere poterunt: aliquando separatum, sub nomine gazophylaciorum, sive exedratum, sive porticum, sive atriorum. Unde est illud Psalmistæ: *Qui statui in domo Domini, in atris domus Dei nostri.*

Et ædificaverunt & construxerunt jubente Deo Israel, & jubente Cyro & Dario & Artaxerxe regibus Persarum, & compleverunt domum Dei istam, usque ad diem tertiam mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii regis. Artaxerxen dicit illum qui post Dariam regnavit, cujus tempore Ezras de Babylone Hierosolymam ascendit. Queritur autem quomodo dicatur, jubente non solum Cyro & Dario, sed & Artaxerxe domum Dei esse constructam: cum continuò subjungitur, eam regnante adhuc Dario fuisse completam ac dedicatam. Nihil fortè credendum est etiam Artaxerxen missio Hierosolymam plurimo auri & argenti pondere, jussisse, ut si quid minus in ædificatione, vel in ornatu templi, sive valorum ejus esset completum, ex ipsa quam miserat & donaverat pecunia perficeretur. Nam & Ezra illuc properante scriptum est, quod idem Rex cum principibus & consiliariis suis plurimum auri & argenti, & valorum pretiosorum miserat ad templum. Ubi inter alia positum est in exemplari Regis Epistolæ: *Sed & cetera quibus opus fuerit in domo Dei tui, quantumcumque necesse est ut expendas, dabu de thesauro & de fisco Regis.* Mensis autem Adar, cujus die tertia domus Domini completa est, ipse est qui apud nos Martius vocatur, quem scriptura duodecimum annum juxta cursum luna solet appellare. Nec vacat à mysterio, quòd domus Domini, quæ septimo mense in ædificio altaris cepta est, duodecimo est mense perfecta: Cæpta est enim initio septimi mensis: quia omne quod facimus bonum, præveniente nos gratia Spiritus sancti incipimus, & hac comitante ad perfectionem tendimus.

Completa est autem duodecimo mense, ob significantiam perfectionis, quæ hoc numero continetur, maximè propter summam Apostolorum, in quorum fide ac doctrina Ecclesia perficitur. Item duodenarius numerus ideo perfectionem rectæ fidei & operationis designat, quia sive tria per quatuor, seu quatuor per tria multiplicet, duodecim consummabit. Tria autem ad fidem merito propter confessionem sanctæ Trinitatis referuntur: quatuor ad opus bonum, propter totidem virtutes excellentiores, prudentiam, fortitudinem, temperantiam & justitiam: quarum liber Sapientiæ, in laudibus ipsius sapientiæ ita meminit, dicens: *Sobrietas enim & prudentiam docet, & justitiam & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominis:* Rectè ergo domus Domini septimo mense inchoata, & duodecimo est perfecta ac dedicata: quia mens eisdem gratia Spiritus sancti illustratur, ut ad perfectionem bonæ operationis perveniat cum fide sanctæ & individua Trinitatis, sicque lætunda dedicationem beatæ retributionis expectat. Et quoniam hæc ipsa retributio futuræ solennitatis in tempore universalis resurrectionis, & in visione ejusdem, in quam nunc credimus, Trinitatis perficitur, rectè domus Domini non solum duodecimo mense, sed & tertia ejus die completa esse memoratur: quia enim Dominus tertia die resurrexit à mortuis, rectè nostra resurrectio triduo potest numero designari, de qua dicit Propheta: *Quia ipse cedit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos: vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos.* Cæpta est ædificatio templi primo anno Cyri regis, & sexto Darii anno consummata: qui sunt anni juxta fidem Chronorum XL. Siquidem Cyrus regnavit annis triginta, postquam Cambyses filius ejus annos octo, qui in hoc volumine, ut Josephus autumat, Artaxerxes vocatur: post quem Magi qui illum interfecerunt, anno uno, post quos Darius usque ad consummationem ac dedicationem templi, annis sex: qui sunt, ut diximus, anni quadraginta quinque. Queritur autem quomodo dicente Domino Judæis sub figura templi de passione ac resurrectione sua: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Responderunt ipsi: *Quadragesima & sex annis ædificatum est templum hoc, & in tribus diebus excitabitur illud?* cum non amplius quam quinque & sexaginta anni reperiantur ad primo Cyri, usque ad sextum Darii regis annum. Sed si in historia Josephi legamus, in qua post consummationem ac dedicationem templi, tres adhuc annos addit, in quibus peribolos, id est circumposita templo munitio nam constructio, & quedam alia quæ remanserant perfecta sunt: videbimus quia rectè in ædificatione templi, quadraginta & sex annorum potuerit summa computari, in quibus eminentiora ejus ædificia fuere cuncta completa.

Verùm nos hoc Evangelii capitulo admoniti, debemus animo retinere, quia templum quod à Salomone ædificatum, à Zorobabel & Jesu reædificatum est, multiplicem habet figuram. Nam & unamquamque animam designat electam, quæ propter inhabitantem in se Christum, Christi domus ac templum ejus rectè vocatur: & Ecclesiam totam, hoc est congregationem omnium electorum, & Angelorum & hominum: & ipsum Domini corpus, quod ex virgine natum, ac sine peccato in mundo conversatum, ab impiis morte solutum, sed ab ipso est die tertia resuscitatum ad vitam. Cujus figuræ specialiter aptatur illud, quod templum quadraginta sex annis ædificatum esse dicitur. Narrant namque phylologi, quod hoc numero corpus humanum in utero à tempore conceptionis, usque ad perfectam membrorum lineamenta crescendo perveniat. Et decebat omnimodè, ut domus quæ Domini figuram corporis erat habitura, eo annorum numero conderetur in Hierusalem, quo dierum numero ipsum Domini corpus, in utero virginis sacrosancto erat creandum, quæ videlicet virgo veracissimè Hierusalem id est, civitas Regis magni, & visio pacis est cognominanda, illius nimirum de qua dictum est: *Ipse est pax nostra, qui fecit utraqve unum.* Sicut etiam illud quod de eodem templo scriptum est:

Ostium

Has. 2.

1. Eccl. 3.

1. Par. 4.

1. Joan. 8.

Ps. 133.

1. Eccl. 7.

Sap. 8.

Osee 6.

1. Joan. 2.

Ephes. 2.

3. Reg. 6. *Ostium autem lateris medii in parte erat domus dextra, & per co-*
leam ascendebant in superius conaculum, & a superiore in ter-
cium: specialiter Dominici corporis figuram prætulit, de
 Joan. 19. *quo scriptum est: Sed unus militum lancea lateris eius aperuit,*
& continuo exiit sanguis & aqua. Ostium quippe lateris
 medii in parte erat domus dextra, hoc est ab orientali angulo lateris meridiani in terra incipiens, & per interiora ejusdem lateris occulto itinere paulatim ad altiora conaculorum perducens: quia Dominus & salvator noster januam nobis salutis in dextro latere sui corporis voluit aperire, per cujus sacramenta abluti ac sanctificati, altiore regni celestis aulam possimus intrare. Ascendimus namque per ostium lateris medii in superius conaculum, quando per aquam baptismatis, & poculum Dominici calicis conferati, ab hac terrestri conversatione ad celestem animarum vitam pervenimus. A superiore quoque in tertium penetramus conaculum, cum beatitudinem animarum, etiam corporum immortalium perceptione cumulamus.

CAPUT VIII.

Dedicant domum Dei filii transmigrationis, & solemnitatem
Pasche celebrant.

Fecerunt autem filii Israel, sacerdotes & Levitæ, & reliqui filiorum transmigrationis dedicationem domus Dei in gaudio, & obulerunt in dedicationem domus Dei vitulos centum, & arietes ducentos, agnos quadringentos: hircos caprarum pro peccato totius Israel XII. Merito gaudent filii transmigrationis, quod ipsi & jugum captivitatis abjicerent, & domum Dei quæ destructa erat, merentur conltruere, offeruntque quasi devoti Deo famuli plurimas in dedicationem domus ejus hostias: offerunt etiam quasi fraternitatis amatores pro peccato totius Israel, hoc est non eorum tantummodo, qui præfentes adesse potuerunt, verum etiam illorum qui vel in Babylone, vel in aliis adhuc provinciis positi, extra terram repromissionis inter hostes degebant: rogantes eis quoque Deum fieri propitium, & eos vel inter hostes à malis custodire, vel ab hostibus erutos optatam revocare ad patriam. Verum quia reedificatio domus post captivitatem illorum, ut sæpe dictum est, correctionem designat, qui à via veritatis, quam paululum inchoaverant, peccando aberraverunt, apte restauratum hujusmodi templum dedicatur à sacerdotibus & Levitis, & reliquis filiorum transmigrationis in gaudio: quia correctis his qui peccaverunt, multum fit gaudium in celo coram Angelis Dei. Fit & magistris qui pro errantium salute laboraverunt: fit & omnibus qui à Babylone, id est confusione peccatorum ad virtutum arcem, terram utique repromissionis mente & opere transmigraverunt. Et sacerdotes ergo & Levitæ, & omnis populus in dedicatione restaurata domus Domini gaudent, quia omnes necesse est ordines sanctæ Ecclesiæ reconciliatis per penitentiam his qui peccaverunt, congaudeant. Offerunt in hanc dedicationem hostias, cum per errantium conversationem vota gratiarum Deo referunt, cum multi conspecta eorum vita Deo devota, & ipsi se ad majorum virtutum opera accingunt, nolentes eis seigniores in operibus bonis existere, quibus innocentiores minus peccando permanserant. Quod etiam de eis qui nuper ad fidem, ad sacramenta Christi suscipienda perveniunt, æquè potest accipi, quod multi sæpe illorum qui in fide præcellerunt, ferventiora novitiorum studia æmulentur, & eorum in bono perficiant exemplis. Non solum autem sacerdotes, Levitæ, & populus hostias in dedicationem domus Domini, quam renovaverant, sed etiam pro peccato totius Israel offerebant: quia nimirum sic oportet eorum qui nobiscum ad sunt bonis favere, sic illorum bona imitando, nostra facere, ut etiam pro statu totius quæ per orbem est Ecclesia, solerti cura Dominum precamur, juxta ipsum Dominicæ orationis exemplum: in qua sibi nemo specialiter panem quotidianum dari, vel peccata dimitti, vel se specialiter à tentatione &

malis liberari, sed potius pro omnibus qui eundem habent patrem in caelis, orare jubetur. Item ædificato templo dedicatio sequitur, cum impleta in fine seculi summa electorum pervenerit ad gratiam celestium præmiorum. In quam dedicationem offeruntur hostiæ Deo multum acceptabiles: illæ nimirum de quibus eadem domus Dei, id est sancta Ecclesia, post captivitatem longam arumna mortalis, reedificata per gloriam immortalitatis suo conditori ac redemptori canit, dicens: *Diripiisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* Et quoniam eadem hostia laudis offerenda est Deo, non solum ob collata virtutum dona, verum etiam ob expurgatas ac que ablatas sordes vitiorum. Rectè post oblatos in dedicationem templi vitulos, arietes & agnos, hirci quoque pro peccato totius Israel mactati esse perhibentur: gratia namque Dei, quæ virtutum beneficia confert: ipsa nequitiam scelerum auferit. Neque ullum Pelagius in domo Dei habet locum, qui se suoque persuadere libertate proprii arbitrii, vel liberari à malis, vel confirmari posse in bonis. Offeruntur autem in hac vita hirci pro peccato, cum electi suprema pietatis supplicant, ut liberentur à peccatis. Offeruntur & in futura, cum iidem gratias ei referunt, quod ipso concedente sint liberati à peccatis: ideoque *misericordias Domini in æternum cantabunt*: qui nunquam se miseros fuisse, ac per donum ipsius beatos esse factos obliviscuntur.

Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, & Levitæ in vicibus suis, super opera Dei in Hierusalem, sicut scriptum est in libro Moysi. Ordo postebat devotionis, ut post adificatam ac dedicatam domum Domini, mox sacerdotes ac Levitæ, qui in ea ministrarent, ordinarentur: ne sine causa domus erecta fulgeret, si decissent qui intus Deo servirent. Quod sæpius inculcandum eis qui monasteria magnifico opere constituentes, nequaquam in his statuant doctores, qui ad opera Dei, populum Dei cohortentur, sed suis potius inibi voluptatibus ac desideriis ferviant. Quod autem dicit sacerdotes in ordinibus suis, & Levitæ in vicibus suis constitutos, vices hebdomadarum significat: in quibus cæteris omnis utriusque gradus, per viginti quatuor partes erat distributus, ita ut uniuscuique ordo vicem suæ hebdomadis per octonos dies, videlicet à Sabbato usque ad sabbatum in templo ministraret: & deinde viginti tres hebdomadas templi liber officii, curam propriæ domus ageret, ut verba dierum narrant. Nam in circuitu interioris sacrarii jam fecerunt porticus templi, in quarum januis per vices observabant Levitæ, sicut & ibi legitur. Quod verò dicitur, *Sicut scriptum est in libro Moysi*, non ad vices Levitarum, sed ad opera Dei pertinet. Moyses namque scripsit quid sacerdotes, quid Levitæ in domo Dei operari deberent: vices vero Levitarum, & ordines sacerdotum per viginti quatuor portas, de quibus diximus, non Moyses, sed David Rex cum Prophetis, Sacerdotibus & Levitis illius temporis descripsit. Et nunc quoque ædificata ac dedicata Christi Ecclesia, per regenerationem novorum ad fidem populorum statui, decet sacerdotes ac Levitæ in ordinibus & vicibus suis, super opera Dei: & non solum sacramentis fidei iniciantur populi, sed exemplis atque ardentione præcedentium in Christo iustorum ad agenda ea quæ Dei sunt, instituantur: & hoc non pro capto humani ingenii, sed sicut scriptum est in libro Moysi. Cui conlatus illud Dominicum: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis.* Non ergo nostros auditores nostra propria, sed ea quæ legis & Evangelii sunt mandata docere debemus, si ad premia quæ Dominus promisit, unâ cum eisdem auditoribus pervenire curamus.

Fecerunt autem filii transmigrationis Pascha quarto die mensis primi. Purificati enim fuerunt sacerdotes & Levitæ quasi unus, omnes mundus ad immolandum Pascha immolavit filii transmigrationis, & fratribus suis Sacerdotibus, & filiis. Quid pertinuit ad historiam de celebratione Pasche post ædificatam domum Domini referre? cum jam duobus

esset promissum, quod à die primo adventus sui in Hierusalem, in cunctis solennitatibus Domini legitimis hostias atque holocausta offerrent: nisi forte propterea de pascha factio specialiter referre voluit, ut admoneret lectorem, quia filii transmigrationis ædificationem templi eadem qua ceperant mentis devotione complerint. Ibi namque prædictum est, *quia congregatus est populus quasi vir unus in Hierusalem, & surrexit Iosue filius Iosede, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius, ædificaverunt altare Dei Israel, ut offerrent in eo holocausta.* Et nunc dedicato templo, instante jam anno quadagesimo sexto, eadem pietas religionis omnium mentibus in se memoreratur, dum dicitur *purificatos fuisse Sacerdotes & Levitas quasi unam, omnes mundos ad immolandum Pascha.* Quæ enim maior in hac vita potest esse perfectio, quam munda unitas multitudinis? Multa namque sacerdotum, multa Levitarum millia erant, qui tamen omnes purificati & mundi fuerant ad immolandum pascha. Neque hoc diversis animarum intentionibus, sed sicut Lucas de primitiva novi Testamenti scribit Ecclesia, *corda & anima una*, quæ veræ fidei ac dilectionis in Deum, nec dispar in populo unitas dilectionis & castitatis invenitur. Cum dicitur *ad immolandum pascha universis filiis transmigrationis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibi*, latim subinfertur:

Et comederunt filii Israel qui reversi fuerant de transmigratione: & omnia qui se separaverat à coinquinatione gentium terra ad eos, ut quærent Dominum Deum Israel. Universis ergo filiis transmigrationis immolatum est Pascha, omnes comederunt filii Israel, non solum qui reversi fuerant de captivitate, sed & omnes qui alicubi antea constituti, eo tempore sese paraverant à coinquinationibus gentium terræ ad eos. Quod etiam de proselytis rectè potest intelligi, qui cum natura essent gentiles, in ritum converterentur populi Dei, accepta circumfisione, & hostiis purificati legalibus, ut digni essent & ipsi participatione sacrificii salutaris. Et notandum, quia gentes terræ dicit eos, qui coinquantibus serviant: ut e contrario gentes esse celi doceret eos, qui ab eis separati, in unitate & castitate Domino serviant, ejusque solennia sincero corde celebrarent. Nusquam aliàs, nisi fallor, idem populus Israel, ex quo egressi sunt ex Aegypto per Moysen, tantæ devotionis cum sacerdotibus & Levitis, magistris videlicet suis extitisse reperitur: sed hæc devotio castigazione divina facta est, cum pro peccatis suis hostibus affligendi sunt traditi: afflicti adversitatibus, à peccatis sunt penitendo averti: merito penitentia & conversationis sunt liberati ab hostibus: & Deo melius servituri, propriam revocati ad patriam. Sed & hæc videmus sæpissime illos qui templum sui corporis sæpius peccando prophanaverunt, & per hoc diabolo sunt captivati, redire ad Dominum per penitentiam. Et merito majore instantia quam prius confueverant, bonis inductasse operibus, quibus mansionem denuò in seipsis suo auctori præparent. Notandum enim, quod Salomon prius templum in pace sui regni permaxima, tempore brevi, nullo omnimodè contradicente perfecit: nunc autem destructum hoc propter peccata, filii transmigrationis in magna cordis compunctione labori longo insistentes, & sæpissime ab inimicis retardati, tandem divinitus adjuvi restaurant. Facile namque est, conversum quemque ad fidem agnitionemque veritatis, abrenunciare diabolo, & confiteri Deum vivum & verum, sacramenta Christi percipere: hi que initiatum, in remissionem omnium peccatorum, templum ejus effici atque acceptam vitæ innocentiam comitante ejus gratia servare: sed multi laboris est, eum qui accepta fidei sacramenta peccando contemnit, pristinam recipere dignitatem: quia non huic facile emundatio, per aquam baptismi denuò dari potest, sed infestum scelus longo penitentia labore, largis lacrymarum fluentis, districtiori continentia sudore eluendum est, cujus emendatione ipsa quoque consuetudo vitorum, quasi inimica Samaritanorum turba repugnat: tanto ad superandum difficilior, quanto diutius terram cordis virtute vacuum possidebat. Potest & hoc dici, quod ideo specialiter reedificata ac dedicata domo domi-

ni, de pascha factio commemoretur, cum nulli esset dubium, quin homines tantæ religionis pascha suo tempore facere vellent: ut mysticè insinuaretur, hanc esse summam totius perfectionis, cum transcens mundi cupiditatibus, atque illecebris universis, tota semper intentione mentis, alterius vitæ meditatur ingressum. Pascha enim transitus interpretatur, nomen inde habens, quod vel filii Israel in eo per immolationem agni de Aegypto servitute ad gaudia libertatis transfuerunt; vel ipse agnus immaculatus, id est Dominus Christus immolatus pro nostra redemptione, transfuerit ex hoc mundo ad patrem. Quod & nos imitatur, cum ab infimis voluptatibus ad cœlestia quærenda transimus. Verè autem perficimus, cum à carnis ergastulo soluti, cœlesti regnum intramus. Cui sensui aptè convenit quod sequitur:

Et fecerunt solennitatem azymorum septem diebus in læticia. Hanc namque solennitatem quomodo spiritaliter facere debeamus, docet Apostolus dicens: *Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitia, sed in azymis sinceritatis & veritatis.* Quæ septem diebus est celebranda: quia per omne seculi hujus tempus, quod tot diebus currit, in sinceritate nobis est & veritate, immò in omnium bonorum operum victimis atque holocaustis vitæ ducenda. Quoniam verò Dominus noster paschali tempore mortem transitorie gustatam, æternam resurrectionis virtute devicit: potest hoc in loco celebratio Paschæ ad tempus nostræ resurrectionis typicè referri: ut ædificatio quidem templi præsentem sanctæ Ecclesiæ statum designet, dedicatio vitam futuram, quæ in animarum sanctorum, cum de corpore exierint, exultatione geritur. Immolatio Paschæ gloriam insinuet resurrectionis, cum omnes electi carne agni immaculati, id est Dei & Domini nostri, non amplius in sacramento credentes, sed in re ipsa ac veritate videntes resciantur. Unde & in hoc pascha omnes Sacerdotes & Levitæ, omnis populi cœtus, omnes qui de gentibus ad eos confluerant, mundi fuisse omnes, quasi unus adfuisse perhibentur: quia tunc veraciter agnus Dei tollit peccata mundi. Et sicut Joannes Apostolus ait: *Sanguis Jesu filii Dei emundat nos ab omni peccato.* Tunc vera erit unitas, cum fuerit Deus omnia in omnibus. Tunc vera azymorum solennitas in læticia celebrabitur, cum nullo in electis permanente fermento malitiæ & nequitia, omnes in veritate ac sinceritate cordis, divinæ visioni adherent; & hoc non in septem diebus seculi labentis, sed in una die vitæ perennis in atris Domini, quæ melior est super millia in luce Spiritus sancti, cujus nobis septiformem Prophetam gratiam commendat.

Fecerunt, inquit, solennitatem azymorum septem diebus in læticia, quoniam lætificaverat eos Dominus, & converterat cor Regis Assyrii ad eos, ut adjuvaret manus eorum in opere domus Dei Israel. Hæc est namque maxima in hoc seculo & in futuro læticia iustorum, perfectum esse opus Ecclesiæ, conversis etiam Gentilibus, qui olim resistebant, ad adjuvandum ejus statum, & confirmandam per orbem universum pacem Christiana Ecclesiæ religionis. Hucusque relictus de Babylone in Hierusalem populi, qui captivatus fuerat: reductio vasorum, quæ abducta: restauratio ac dedicatio templi, quod incensum: celebratio solennitatum, & decantatio canticorum Domini, quæ in terra aliena non poterant, sub ducibus Zorobabel & Josue scribitur. Quæ cuncta unam eandemque cognitionem humanæ in Christo salvationis continent, cum vel hi qui cum peccato primæ prævaricationis in mundum venerant, sacramentis fidei purificati salvantur: vel hi qui peccando fidem acceptam corruperant, penitendo respiciunt, & utriusque per unum eundemque Salvatorem, verum Regem ac Sacerdotem, quasi Pascha felicissimum celebrantes, de hoc mundo ad Patrem, de morte transeunt ad vitam. Verum quia templo incenso atque urbe Hierosolyma subversa, scripturæ quoque sanctæ, quæ ibidem servabantur, simul fuerant hostili clade perusta, & has miserante Domino, atque ad situm populum reverso, reparari oportebat: ut quia ædificia eruta restauraverant, haberent

unde ipsi admoniti, restaurari intus in fide & dilectione sui creatoris discerent. Unde bene sequitur.

CAPUT IX.

Ezras Sacerdos ascendit de Babylone, habens honorificas Regis Artaxerxis literas ad universos custodes arca publicæ trans flumen: quibus & ipsum templum Domini honorificabat.

VII.

Post hac autem verba in regno Artaxerxis Regis Persarum, Ezras filius Sarata, filii Azaria. & cætera, usque dum completa ejus genealogia, dictum est: Filii Eliazer, filii Aaron sacerdotis ab initio. Ipse Ezras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam dedit Dominus Deus Israel. Hunc Artaxerxen, sub quo Ezras de Babylonia Hierosolymam ascendit, Josephus putat esse Xerxen filium Darii, qui post eum regnavit. Porro Chronicorum libri, succellorem ejusdem Xerxis, qui etiam apud eos Artaxerxes appellatur, hic designatum asstimant. Regnavit autem Darius, sub quo edificatum est templum, annos triginta sex: post quem Xerxes annos viginti: post quem Artabanus menses septem, quos chronographi pro anno posuere: post quem Artaxerxes annos quadraginta. Scriba autem velox in lege Moysi Ezras, eo quod legem quæ erat consumpta resciceret: non solum legem, sed etiam ut communis majorum fama, omnem sacræ scripturæ feriem, quæ pariter igni absumpta est, prout sibi videbatur legentibus sufficere, rescripit. In quo opere ferunt, quia nonnulla verba quæ opportuna arbitraretur, adjecerit, è quibus est illud: Et non surrexit Propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem. & cætera, quæ videlicet verba non nisi is qui longo post Moysen tempore viveret, dicere potuit. Et in libro Samuelis: Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum, Venite ad eam ad videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns. Nonnulla autem integra volumina, quæ quondam in populo Israel habebantur, intacta reliquerit: quorum ideo nunc nil aliud in sacra Scriptura, quam nominis tantum memoria habeatur, ut est illud in lib. Numerorum: Unde dicitur in libro bellorum Domini. Et in Josue: Nonne scriptum est hoc in libro Iustorum? Sed & in Regum & Paralipomenon Achio Silonitis, & Semeia, Jaddo, & Nathan, Esajæ quoque, & Jehu filii Hanani: de quo dicitur, quia librum Regum Israel scripserit: & multa alia, è quibus omnibus dicunt hodie nulla uspiam posse vestigia reperiri. Ferunt quoque Hebræi, neque apud eos de hac re ulla dubitatio est, quod idem Ezras leviores literas excogitaverit sub nominibus earum quas eatenus habuerant, quibus velocissime tantam librorum copiam, quæ erat consumpta, resciceret. Unde non solum scriba, verum etiam scriba velox cognominatur. Priores autem literæ remanserunt apud Samaritanos, quibus illi quinque libri Moysi, quos solos de sancta Scriptura receperant, scribere solebant.

Antiq. lib. 13. c. 5.

1. Reg. 9.

Num. 12. Josue 10. 3. Reg. 16. 2. Par. 9.

Et ascenderunt de filiis Israel, & de filiis sacerdotum, & de filiis Levitarum, & de cantoribus, & de janitoribus, & de Nathinæis in Hierusalem in anno VII. Artaxerxis regis. & venerunt in Hierusalem mense quinto, ipse est annus VII. Regis. Quia in primo die mensis primi cepit ascendere de Babylone, & in primo mensis quinti venit in Hierusalem, præoccupando dicit eos venisse in Hierusalem, Nam & in sequentibus quomodo venerint, & ubi exercitum suum coadunaverint, plenius ex ordine describit. Notandum autem, quod in capite voluminis hujus scriptum est quia ad promissum Cyri ascenderint de Babylone, ducibus Zorobabel & Josue, de filiis Juda & Benjamin cum Sacerdotibus & Levitis omnes, quorum suscitasset Deus spiritum. De quibus etiam additum est, quod essent de captivitate quam transtulerat Nabuchodonosor Rex Babylonis in Babylonem. Hic autem sub Ezra duce nulla Juda & Benjamin, nulla transfugantis Nabuchodonosor, sed tantummodo filiorum Israel, & Sacerdotum ac Levitarum, qui cum

illo ascenderint, mentio est. Unde verisimile videtur, quod illi qui tunc revocati sunt Hierosolymam, de Juda & Benjamin fuerunt, qui à Nabuchodonosor fuerant in Babyloniâ transfugati. Hi autem qui nunc reducti per Ezram leguntur, de decem tribubus, qui specialiter post divisionem Israel vocabantur, extiterint: quo Reges Assyriorum longè ante tempora Nabuchodonosor captivarunt, & ultra montes Medorum habitare fecerunt. Tunc itaque duæ tribus maxima ex parte domum redierunt, ac templum gravi cum labore restaurarunt. Decem autem tribus, quæ minorem templi & religionis curam habuerunt, jubente licet rege, patriam redire neglexerunt, ea quod destructo Chaldaeorum imperio liberè sub regibus Persarum, qui gentem ipsorum diligebant, viverent. At verò cum templum reedificatum, & comprehensam esse Samaritanorum invidiam compertant, tandem & de ipsis aliquid domum redire concesserunt: tamen plures ibidem residerunt, quorum progenies usque hodie eisdem in partibus detineri, & Persarum genti servire perhibetur. Sic autem Zorobabel & Jesus, ut sæpe dictum est, Dominum Salvatorem designant, qui captivitate generis humani sua gratia relaxat, suamque in nobis domum ipse nos sanctificando ac possidendo edificat: sic & Ezras sacerdos ac scriba velox, eundem Dominum, qui non venit solvere legem, sed adimplere, manifestè denunciat. Qui & eodid scriba legis Dei, sive scriba velox in lege Moysi potuit rectè vocari, quia ipse Moysi legem per Angelum dedit, ipse Prophetas sanctos per gratiam sui spiritus docuit omnem veritatem, ipse omnium mentes electorum mox ut suo amore tetigerit, intelligendam faciendamque Dei Patris voluntatem accendit. Unde gratiam novi testamenti promittens Propheta dicebat: Et hoc testamentum quod diffinam domui Israel post dies illos, dabo illi Dominus: dabo legem meam in mentem eorum, & in corda eorum super scribam eam, Cujus scriba pulchrè meminit Psalmista dicens: Lingua mea calamus scriba velociter scribens. Lingua quippe Prophete calamus erat scriba velocis: quia quæ Dominus illum sine ulla mora temporis intus illustrando docuit, hæc ipse per officium lingue foris hominibus temporaliter discipulavit. Quem suo quoque nomine Ezras, qui interpretatur adiutor, aperte demonstrat. Ipse est enim, per quem solum populus fidelium à tribulationibus liberari, & quasi de Babylonica captivitate ad libertatem Hierosolymorum, de confusione vitiatorum ad pacem serenitatemque virtutum, proficientibus meritorum gradibus solet introduci. In secundo Anabathmon, hoc est ascensum eorundem Psalmi exclamat cunctis ad summa tendentibus, quod duce tendere ac pervenire debeant, infirmans: Auxilium meum à Domino, qui fecit caelum & terram. Cujus etiam in actibus suis figuram Ezras tenuit, cum & ipse partem populi non minimam de captivitate Hierosolymam reduxit, simul & pecuniam ac vala Deo sacra in gloriam templi ejus advexit, cum eundem populum ab uxoris alienigenis pontificali autoritate purgavit. Quæ cuncta quid in Ecclesia sancta gestum à Domino, sive gerendum insinuant, docto patent lectori: sed & nos, ut etiam simplicioribus pateant, elaborare curabimus. Quod enim ascendit Ezra de Babylone, ascendit quoque cum eo de filiis Israel, & de filiis Sacerdotum ac Levitarum, significat piam redemptoris nostri dispensationem, quia in carne apparens, confusionem mundi hujus, liber ipse à confusione vitiatorum, intravit, ut nos secum rediens, ab omni confusione liberatos, ad tranquillitatem supernæ pacis induceret: cujus videlicet pacis sempiterna in præsentem Ecclesia pignus accepimus, dicente Domino: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: id est temporalem in terra peregrinantibus relinquo, perpetuam ad celestem patriam pervenientibus do. De quo bene dicitur, quia in primo mense cepit ascendere de Babylone, & quinto mense cum filiis transfugationis, quos duxerat, reversus in Hierusalem. Quatuor namque mensibus iter de Babylonia Hierosolymam completur: quia per quatuor libros sancti Evangelii, fidem & sacramenta veritatis discimus, qui

V. B. E. T. O. M. S. A. R. A. T. A.

bus de captivitate hostis antiqui Domino duce eripi, atque ad libertatem gloriæ filiorum Dei debeamus ascendere. Quatuor eisdem libris præcepta continentur operum, quorum quasi gressibus quotidianis ad superna promissa pervenire valeamus. Neque hoc sine figura mysterii factum est, quod prima die mensis cepit ascendere de Babylone, & prima rursum die mensis pervenit in Hierusalem. primordium namque mensis, in quo luna novum a sole lumen mutuari creditur, novum doni cælestis initium designat. Et apte prima die mensis primi ascendit Ezras de Babylone cum eis, quos ad captivitate salvabat: quo principium sanctæ conversationis, in quo fatanæ & regno ejus abrenuntiamus, illustratione divinæ pietatis agitur in nobis. Prima quoque die mensis quinti pervenit in Hierusalem, quia & hoc non nostris libertate arbitrii, sed inspiratione supernæ lucis geritur in nobis, ut auditis Evangelii oraculis, sanctæ Ecclesiæ membris incorporemur. Pulcherque ac salubris in Ecclesia mos, doctrina patrum novehit, ut his qui catechizantur, quatuor Evangeliorum sacramentum explanetur, ac recitentur exordia. Item prima die mensis quinti venit cum his qui liberati ab hostibus fuerant, in Hierusalem: quia dum completis quatuor sancti Evangelii præceptis cæleste regnum ingredimur, quasi novum mensis initium celebramus, quia novæ jam lucis gaudia in sole justitiæ cernimus, & velut post quatuor menses lucidæ actionis, quod in via vitæ peregrinus, quintum mensis perpetuæ remunerationis in luce patriæ cælestis agimus.

Et in prima, inquit, mensis quinti venit in Hierusalem juxta manum Dei sui bonam super se. Id est, confirmatus gratia & protectione divina, quia prosperum cepit iter perficeret. Item in sensu mystico venit in Ecclesiam mediator Dei & hominum, juxta manum Dei sui bonam super se, id est, juxta dispositionem divinæ virtutis, quæ erat in ipso. Deum enim erat in Christo, mundam reconcilians sibi. Quæ videlicet manus erat super illum secundum id quod ille homo factus est. Unde ait: Pater major me est. Major namque humanitate Christi, divinitas est non solum patris, sed & ipsius Christi, & Spiritus sancti, quæ una est. Quæ etiam manu divinæ potentie exaltatus in passione, ad mœnia supernæ civitatis ascendit, hac fidelibus suis se humiliter sequentibus ascensionis iter ostendit.

Ezras enim paravit cor suum, ut investigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israel præceptum & judicium. O quantæ virtus dicti, quæ sublimitas meriti, parare hominem cor suum ad obsequium divinæ voluntatis, ac dicere posse: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum, cantabo, & psalmum dicam Domino? Id est, & animo toto exultabo in Domino, & operum executione quæ ejus sunt iusta perficiam. Paravit ergo cor, ut investigaret ac referberet legem Domini, quam flamma vorax absumperat. Paravit etiam, ut ipse prior hanc faciendo impleteret, & sic ad alios docendos aperiret. Quod eodem modo de Domino Jesu accipere in promptu est paravit namque cor suum, ut investigaret legem Domini, quia talem sibi hominem quem susceperet, divinitus providit, qui non solum sine peccato, verum etiam plenus esset gratiæ & veritatis, quia nulla sibi repugnante legem peccati lege Dei absq; omni mentis sive carnis contradictione servaret. Unde dicit in Psalmo: In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam Deus meus, volui legem tuam in medio cordis mei. Item Dominus investigavit legem Dei, quia abjectis Pharisæorum traditionibus, sanctam scripturam qualiter esset mysticè intelligenda, quid arcanorum spiritualium intra tegmen literæ claret, edocuit: quia decreta Evangelii, quæ ipse attulit mundo, magis perfecta, magis Deo patri accepta, quam quæ Moyses præmiserat, ostendit. Unde ait ipse: Audistis quia dictum est antiquis: Ego autem dico vobis, Diligite inimicos & cætera hujusmodi.

Hoc est exemplar Epistolæ editæ, quod dedit Rex Artaxerxes Ezræ sacerdoti: & cætera. Artaxerxes hic, qui devotissima mente pro suo modulo templum ac sacerdotes Dei veneratur, eique promptum desert famularum, Christianos principes, sicut & prædecessor ejus Darius, significat. Nec mirandum, si successores Cyri, qui tem-

plum Domini, & civitatem ædificati fecerunt, qui servos ejus ac legem dilexerunt, atque invenerunt, Christianorum regnum figuram tenere dixerimus, cum ipse Dominus per Prophetam, Cyrum in figuram venire dixerit filii sui, ejusque illum nomine honorari dignatus sit, dicens: Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, & cætera, quæ de illo supra latius posuimus.

Artaxerxes Rex regum Ezræ sacerdoti scriba legum Dei cæli doctissimo salutem. Scribam legis Dei cæli doctissimum nominat, quia & ad ipsum regem fama pervenerat divinæ virtutis, per quam ille incensus à Chaldæis legem, eisdem quibus prius sermonibus, tametsi alio literarum charactere, novaverit. Deum autem cæli & ipse nominat, ad distinctionem illorum quos de hominibus mortuis, aut certe nonnullis stultam miserorum vesaniam instituisse novorat. Obsecro autem, ne sit grave lectori, breviter textum Epistolæ percurrere, & quantum personæ Christianorum regum conveniat, videre.

Ame, inquit, decretum est, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotibus ejus, & de Levitis, ire in Hierusalem, tecum vadat. Omnibus qui velint ire Hierosolimam, licentiam tribuit, nullum ire compellit: & Christiani Principes nullum cogentes, ne sit incerta aut dubia voluntas fidei, universis quibus placuerit de suo regno Christum colere permittunt.

A facie enim regis & septem consiliatorum ejus missus es, ut visites Iudæam & Hierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua. Et in lib. Hester legimus moris fuisse regibus Persarum, ut in cunctis quæ agenda sive decernenda essent, septem sapientum uterentur consilio. Septem consiliariis utuntur fideles, cum in omnibus quæ faciunt, præcepta ac decreta sequuntur scripturæ divinæ. De qua dicit Psalmista: Eloquentia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum septuaginta. Hoc est, sancta septiformis Spiritus illustratione perfectum. Quod si cui videtur incongruum consiliarios ejus regis Persici, à quibus populus & Propheta Domini laxati à captivitate ad patriam remittuntur, aliquid in Ecclesia sancta boni posse figurari, legat opuscula patrum, qui actus sive casus regum reproborum Sauli & Jechoniæ sanctissima redemptoris nostri opera figuratè designari dixerunt: Saulis videlicet uncti in regem, sed merito scelerum suorum occisi, super innoxia regis Christi morte interpretantes: Jechoniæ verò translationem de Juda in Bethlehem, quam propter peccata sua tenuit, ad gratiam redemptoris nostri ejusdem typicè referentes, quò relicti ob perfidiam Judæis ad salvandas per orbem nationes transfugare dignatus est, Qui dicta vel acta Pharaonis, sive Nabuchodonosoris, typicè super hostibus Ecclesiæ intelligenda tradiderunt. Verbi gratia, Pharaon præcepit infantes populi Dei masculos in flumine necari, foeminas servari: qui diabolus tortia in nobis extingueret, fluxa & infirma cupit entirire. Item Nabuchodonosor jussit omnes populos sibi subditos audita voce symphoniarum & musicorum prostratos adorare statuam suam. Et diabolus satagit genus humanum per dulcedinem pompæ terrestri, à rectitudine mentis inflectere, & ad sequendam cupiditatem, quæ est simulacrorum servitus, deceptorum corda pervertere. Si ergo mala reproborum opera in figura non solum malorum, sed & bonorum præcellerunt: cur non & boni bonorum actus sive sermones, quæ in prophetico volumine continentur, bona sequentium gesta præfigurare poterunt? Item videamus opuscula sancti Augustini, qui etiam septem viros unius mulieris sine filiis defunctos, de quibus Sadducei resurrectionem negantes, Dominum tentabant, certam Ecclesiastici sacramenti figuram dixit habere, necnon & mulierem, & sterilitatem ejus, & mortem. Ipsorum quoque virorum mortem figuram esse rerum memorabilem docuit, cum hanc historiam neque ipse Dominus, neque Evangelistarum quispiam ex sua persona narraverit: sed quæ impie nefando ore contra Dominum protulerant, Evangelistæ propter sacratissimum Domini responsum suis litetis indiderint. Mittitur ergo Ezras à facie regis & septem con-

Esai. 45.

Ad fidem nemo cogendus.

Psalm. 115.

2. Cor. 5.

Joan. 14.

Psalm. 56.

Psalm. 39.

Matth. 5.

filiorum eius, ut videret Iudam & Hierusalem. Et conversi ad fidem principes seculi, & scripturarum quoque sanctorum cohortationibus roborati, Dominum Christum ad salvandum Ecclesiam suam, & congregandam de gentibus per quotidianum auxilium, quod Ezra nomen significat, venire desiderant, sedulo voce proclamantes: Domine Deus virtutum convertere, respice de caelo, & vide & visita vineam istam. Ut videret, inquit, Iudam & Hierusalem lege Dei tui, quae est in manu tua. Lex enim Dei in manu erat Ezra: quoniam hanc non lingua solum predicabat, sed actu implebat. Dominus quoque noster in carne apprensus, legem in manu habebat, non solum quia legis precepta in omnibus secutus est, verum etiam quia in potestate edicta legis habebat: & ipse videlicet eam quondam per Moysen, prout volebat statuens, & nunc eandem prout volebat per seipsum immutans, atque ad perfectiora transferens. Unde aiebat: Audistis quia dictum est antiquis, ego autem dico vobis. Et mirum quomodo verbum quo uti solebant Prophetae, in Epistola Artaxerxis invenitur, ut dicat legem Dei esse in manu servi illius. Scriptum est enim: Factum est verbum Domini in manu Haggei Prophetae: & Dominus fecit quod locutus est in manu servi sui Helie: & Testificatus est Dominus in Ipsi ael & in Iuda per manum omnium Prophetarum. Quia nimirum Prophetae non minus operando quam loquendo eunctis ea quae Dei sunt, praedicabant. Sequitur:

Esai. 79

Hag. 1.

Et ut ferus argentum & aurum, quod Rex & consiliatores eius sponte obtulerunt Deo Israel, cum in Hierusalem tabernaculum est. Notanda fides ac sapientia regis, & consiliatorum eius, qui dona quae Domino offerre voluerunt, magis per illum qui legem Dei in manu habebat, id est opere complebat, offerenda esse intellexerunt. Mirumque dictu, quam fideliter ac docte Rex ipsum in Hierusalem habere tabernaculum dicat queni, supra Deum caeli dixerat, tabernaculo namque in itinere uri solemus, & Deus caeli tabernaculum habet in Hierusalem: quia qui aeternam in caelis sedem habet, ipse cum peregrinationibus in hac Ecclesia sanctis ad tempus demorari dignatur. Unde est illud Apocalyp. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus. Verum quia beatus Ezra non solum praedicatorum sanctae Ecclesiae, sed quibus unus ipse erat, sed etiam Domini Salvatoris, ad cuius membra pertinebat, typum gessit, quasi per illum dona nostra offerimus, cuius in omnibus opitulatione indigemus, ut bona quae agimus, Deo patri esse possint accepta: Nemo enim, inquit, venit ad patrem nisi per me. Et de illo Joan. Ipse est enim propitiatio pro peccatis nostris.

Apoc. 21

Ioan. 6. 1. Ioan. 2

Et omne argentum & aurum quodcumque inveneris in universa provincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de sacerdotibus qui sponte obtulerunt domus Dei sui, quae est in Hierusalem, libere accipe: & studiose eme de hac pecunia arietes, vitulos, agnos, & sacrificia, & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Hierusalem. Sed & si quid tibi & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro, ut faciatis iuxta voluntatem Dei vestri, facite. Patet historia, quod ad hoc Rex & consiliatores eius dederunt Ezra pecuniam ad templum Domini deferendam, ad hoc & alios dare cupiebant, ut de hac pecunia emerentur hostiae, & sacrificia & libamina, quae offerrentur super altare Dei: & si quid superesset pecuniarum, hoc non aliter nisi iuxta voluntatem Dei dispensaretur. Ubi & hoc notandum, quia dum dicit de Sacerdotibus oblaturus in domum Dei sui, manifeste docet, etsi aliqui de sacerdotibus ac Levitis cum Ezra Hierosolymam ascenderint, nonnullos tamen adhuc in Babylonia cum residuis sui populi remansisse. Patet & sensus allegoricus, Quia fideles ad hoc sua opera bona in sancta Ecclesia clarescere cupiunt, ut & ipsi per hac partem cum sanctis habere mereantur, & alii ipsorum proficiant exemplis. Nam velut de argento & auro nostra sacrificia, libamina, & hostiae ad offerendum Domino comparantur, cum conspecta nostrorum operum claritate proximi convertuntur ad officium pietatis, quo & ipsi bene vivendo, Domino conferentur. Sed & si quid argenti superesset, & auri, de quo oblationes non

essent emenda, & hoc secundum voluntatem ac placitum Dei iussit ordinari. Sunt enim quaedam clarissime sanctorum virtutes, quae non tamen omnibus in exemplo operis possunt ostendi, sed tantum ad glorificandam Dei gratiam recitari: ut est illud quod Daniel & Hieremias pueri prophetaverunt, quod Joannes nondum natus, quod Cornelius cum domo sua nondum baptizatus, Spiritum sanctum accepit, ut sunt innumera sanctorum miracula, quae inlitar argenti & auri fulgent in domo Domini, nec tamen ex eodem argento live auro oblationes, quae super altare imponentur, emi possunt: quia talia cum audimus mirari quidem velut divina debemus, sed non haec tamen mirari possibilia valemus imitari. Sacrificia autem proprie dicebantur, quae de frugibus terrae offerebantur, ut est panis, simila, spica: libamina autem, quae de vino ac liquidis rebus fiebant.

Vasa quoque quae dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Hierusalem. Non solum argentum & aurum diversi ponderis, verum etiam vasa dantur Ezra deferenda in Hierusalem. Sed & Dominus noster typicus, videlicet Ezra, vasa quae sibi creduntur ab hominibus, cuiusmodi est vas electionis Paulus, & de quibus ille loquitur, vasa misericordiae, cuncta tradidit in conspectu Dei Patris in superna Hierusalem. De his vasis loquitur ipse in Evangelio: Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligaverit fortis, & tunc bona illius diripiet? Fortis etenim Rex erat Babylonis, id est diabolus reprobis male dominans: sed victus ac ligatus a Domino, ea quae iniuste possidebat vasa, id est electorum corda, amisit. Neque hac auferenti, atque ad supernam civitatem, cuius erant propria, reducenti contradicere potuit.

Et ame ego Artaxerxes Rex statui, atque decrevi omnibus custodiens arca publica, qui sunt trans flumen, ut quodcumque petierit a vobis Ezra sacerdos, scriba legum Dei caeli, absque mora detis, usque ad argenti talenta centum, & usque ad frumenti sacos C. & usque ad vini batos C. & usque ad batos Olei C. Et principes Christiani, subiectis sibi omnibus imperant, ut quicquid ab eis petierit Dominus & Pontifex noster, absque mora tribuant, nil omnino retractantes, quin veloces divinae voluntatis iussa perficiant. Dent autem illi tantum in confessione verae fidei, frumentum in ostensione bonae operationis, vinum in fervore dilectionis, oleum in exhibitione & hilaritate misericordiae. Et hac cuncta sub numero centenarii sacerdoti magno & scribae legis Dei caeli dare iubentur: id est Domino Jesu Christo, qui caelestia nobis a patre deferens mandata, caelestia sequentibus in domo patris praemia repromisit: & nulla prioris aetate quam supernae gratiae retributionis bonis inlittamus actibus. Centenarius namque numerus, qui in computo digitorum de leva transit in dexteram, ea quae in dextera iudicis, hoc est in vita aeterna sunt, solet gaudia designare. Talentum autem tripliciter esse mensuratur traditur, minimum librarum L. medium librarum LXXII. summum librarum CXX. coros XXX. modii, batos qui & ephi, decima pars cori, id est modii sunt tres.

Sal vero absque mensura. Omne quod ad ritum Dei caeli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei caeli. Sal sapientiam designare constat omnibus, unde & in communi locutione insulsi vocantur hebetes: sed distat cuiusmodi sit sal. Nam & Dominus per legem in omni sacrificio sal offerri praecipit. Et in Evangelio dicit: Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos. Nec tamen frustra David in valle libanarum Idumaeos percussisse legitur, quia nimirum sal caelestis sapientiae, quo initiatur catechumeni, in cunctis operum nostrorum sacrificiis offerre iubemur. Salinas vero vallium cum incolis suis percudit David, quia inimicam ac mundanam sapientiam cum sanctorum operibus destruit Christus. Unde bene nunc praecipitur, sal absque mensura vobis diligenter in domo Dei caeli: quia nimirum necesse est, ut quicquid sapientiae quis habet, totum hoc in obsequium sui creatoris exhibeat. Et recolendum, quod in superioribus huius libri legitur dixisse Samaritanos, scribentes ad alterum Artaxerxen, quia memores fuerunt

salis

V. B. E.
T. O. M.
S. J. O. H. A. N. N. I.
E. P. I. S. T. O. L. A.
D. E. A. R. T. A. X. E. R. X. I.
E. T. E. Z. R. A. E.

CAPUT X.

Numerus eorum qui cum Ezra ascenderunt, & ut auxilium sibi itineris à Domino jejunando & orando impetraverint.

Et ego confortatus manu Domini Dei mei, quæ erat in me, congregavi de Israel principes qui ascenderunt mecum. Manum Dei, virtutem Dei, quæ omnia operatur, appellat. Merito autem ille congregat, quos de Babylone Hierosolymam adducat, qui manum Dei qua confortetur, ipse habere in se cognoscitur. Quia nimirum sic deum quisque idoneus ad alios Deo per suam doctrinam aggregandum efficitur, dum prius ipse gratiam ejus contra omnia quæ opus sanctum impediunt intus in mente roboratur.

Hi sunt ergo principes familiarum, & genealogia eorum qui ascenderunt mecum in regno Artaxerxis regis de Babylone. De filio Phinees Gerson, &c.] Usque ad finem genealogiæ, diligenter principes qui secum de Babylone ascenderunt, enumerat, & genealogiam ipsorum explicat. Numerum quoque eorum qui ad M. CCCC. & XL. pervenit, adjungere fatagit: utia insinuet, quia nomina eorum, qui de confusione mundi hujus ascendunt, in libro vitæ agni continentur ascripta. Sed & doctores quique, principes videlicet familiarum populi Dei, quantum animarum numerum Domino acquisiere, in tantum augmenta perpetuæ remunerationis accipiunt, juxta illam Evangelii parabola, ubi dicente servo bono & prudente: Domine, ecce mna tua decem mnas acquisivi. Respondit eidem Dominus dicens: Et tu esto super decem civitates: id est, ex eorum quos docuisti vita, gloriofior in cælesti regno appare.

Congregans autem eos ad fluvium qui decurrit ad Ahava.] Nomen hoc loci nusquam alibi me legisse memini. Cum verò in sequentibus scriptum est, Et prædicavi ibi jejunium juxta fluvium Ahava. & post aliquanta, Promovimus ergo à flumine Ahava duodecimo die mensis primi: videtur verisimile, quòd & Ahava fluvius sit, & alter aliquis fluvius in eum decurrat, in quorum confinio Ezras eos qui ascenderunt secum, congregaverit. Josephus autem pro hoc nomine ponit Euphraten, Unde potest Ahava non incongruè rivus aliquis fluminis Euphratis intelligi.

Et mansimus ibi tribus diebus, quævisque in populo & sacerdotibus de filiis Levæ arum, & non inveni ibi. Itaque misi Eliezer & Ariel & Semeciam, &c.] Opportunè egit Ezras, ut priusquam iter tantum inciperet, diligenter sibi copiam provideret ministrorum domus Dei, per quos Hierosolymam perveniens, ea quæ in templi usus essent necessaria, perficeret.

Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Casphia loco, & posui in ore eorum verba que loquerentur ad Eddo, & ad fratres ejus Nathineos in loco Casphia, ut adducerent nobis ministros domus Dei nostri, & adduxerunt nobis per manum Dei nostri bonam super nos virum doctissimum de filiis Mohobis, filii Levi, filii Israel.] Mare Caspium, ut scribit Orofius, sub Aquilonis plaga ab Oceano oritur, cujus iutraque circa Oceanum littora & loca deserta incultraque habentur. Inde meridiem versus per longas angustias tenditur, donec per magna spatia dilatatum, Caucafi montis radicibus terminetur. Habet ab Oriente usque Oceanum Hircanorum & Scytharum gentes plurimas, propter terrarum infæcundam diffusionem late oberrantes. Ab Occidente gentes habet plurimas. Sed generaliter regio multò Albania ulterior sub mari & monte Caspio, Amazonum nuncupatur. Ubi notandum, quòd cum historici Caspium scribant, Ezras hoc loco Casphia nominet; Hebræi namque plitteram non habentes, pro hoc in nominibus græcis sive barbaris ß litera utuntur, ut Phetrus, Philatus. Ergo & In Casphia loca filii Israel per captivitatem Assyriorum vel Chaldæorum pervenisse probantur, dum illò mittit Ezras, ad adducendos sibi ministros domus Domini, Levitas videlicet & Nathinnæos, quos Josephus sacros servos nominat. De quibus notandum, quòd multum libera in pace, quamvis inter exteros vivebant, qui statim ad imperium sive ad preces Ezræ, tantam exercitus copiam destinare valebant.

VIII.

Lit. 19.

393

salis quod in palatio comederant, ideoque tolerare non poterint, ut templum & civitas Dei contra utilitatem ejus ædificaretur. Nunc autem hic Artaxerxes jubet omnibus arca publicæ custodibus, ut inter alia donaria salis in quantum opus sit, in domum Dei cæli tribuant. Ibi namque cognoscitur, quòd hæretici nonnunquam ad impugnamdam Ecclesiam fraudulento humano sapientiæ gullu animentur. Hic autem insinuat, quòd conversi ad fidem simul sapientes, ipsam fæpè fidem per disciplinam ejusdem sapientiæ secularis adjuvent, dum adversarios ejus per eam potentius vincunt.

Vobisque notum facimus de universis Sacerdotibus & Levitis, cantoribus & janitoribus, Nathinnæis & ministris domus Dei hujus, ut vestigalibus, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.] Hoc privilegio, quo sacerdotes, Levitæ, & cæteri domus Dei ministri à vestigalibus immunes redduntur, manifestè ostenditur, quòd cætera plebs filiorum Israel, ad patriam perveniens, tributa regis pendebat. Quod discreta omnimòdè provisione Rex fecisse cognoscitur, ut hi qui in divino servitio semper occupati erant, à suo essent famulatu liberi: quique nil in terra proprium possidebant, sed ex decimis populi vivebant, ab his nemo tributa solvenda exigere. Ex quibus omnibus apertissime probatur, regem non solum dilexisse, sed & optimè didicisse quæ divinæ servitutis posceret cultus.

In autem Ezra secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constituere judices & præfides, ut judicent omni populo qui est trans flumen, his videlicet qui noverint legem Dei tui, sed & imperitos doceat liberè. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem Regis diligenter, judicium erit de eo, sive in morte, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel certè in carcerem. Repetit Rex sermonem quem dixerat, & veritatem quam cognovit, iterato sermone confirmat. Suprà namque ait, in manu Ezræ legem esse Dei ipsius. Nunc autem dicit, sapientiam Dei ejus in manu illius. Quia nimirum sapientia est lex Dei, dicente Psalmista: Os justi meditabitur sapientiam, & lingua ejus loquetur judicium. Lex Dei ejus in corde ipsius. Et justus in manu sua legem Dei & sapientiam habet, dum in omnibus quæ ait & loquitur, memorem se esse divinæ voluntatis ostendit. Patet ergo literæ sensus, patet & intelligentia spiritalis, quia videlicet Dominus & Salvator noster habet sapientiam Dei in manu sua. Ipse enim Dei virtus & Dei sapientia, cujus solius est constituere judices ac præfides Ecclesiarum, qui secundum voluntatem ejus judicent omnia, & in doctis per orbem fidem ejus prædicent. Et omnis qui decreta contemnit legis illius, vel præsentis pœna, vel futura juxta modum quilibet sui punietur erratus. Hæc ergo Artaxerxes scribens Ezræ, & amorem quem erga cultum religionis habebat, literis comprehendens, patenter expressit, quid futuris temporibus Christiani reges devotionis habituri, quid erga fidem veritatis essent acturi. Unde breviter epistolam ejus, quibusque licet intermissis, commemorare curavimus: ut lector cognosceret, quantum concordet his quæ revelata Evangelii gratia Christiani principes pro sanctæ Ecclesiæ pace fecerunt. Possimus sanè personam Ezræ non solum ad Dominum Christum, sed etiam aliquem præfulem sive doctorem Ecclesiæ figuratè referre: quibus sæpè reges ac principes literas pro fidelium statu miserunt. Meritoque ipse Ezra, cui hæc est data Epistola, subsequenter in Dei laudem erumpit, dicens:

Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis, ut glorificaret domum Domini, quæ est in Hierusalem.] Et quis dubitet sancta ejus ac mystica dicta confiteari, quæ Propheta divinitus ei inspirata commemorat, à quo etiam domum Domini glorificatam asseverat?

Psal. 36.

Nam ducentos quinquaginta & octo viros electos in illa expeditione fuisse, sequens eorum Catalogus ostendit: quibus adjunctus Ezras, in exercitu suo mille septingentorum propè virorum summam habuisse reperitur.

Et predicavi ibi jejunium juxta fluvium Abava, ut affigeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filiis nostris & cætera, usque dum ait: Jejunavimus autem & rogavimus Dominum nostrum pro hoc, & evenit nobis prosperè. J Exemplum jejunandi & orandi, cum aliquid magnæ virtutis incipere volumus: & quia nunquam fallit fida in Dominum spes, neque fieri potest, ut quod justum à pio auxiliatore per continentiam atque orationes cum fide querimus, non impetremus. Sed diligentius intueendum, quod jejunium præmittitur, & sic oratio subsecuta docetur. Primò namque ait, Et predicavi jejunium, ut affigeremur coram Domino. A c deinde subjungit: Et peteremus viam rectam nobis & filiis nostris. & cætera, usque in conclusionem sententiæ: Jejunavimus autem, & rogavimus Dominum nostrum pro hoc, & evenit nobis prosperè. Oportet namque omnimodè, ut quicunque ad deprecandam misericordiam Domini ingreditur, primò continentius vivendo, dignum se qui exaudiatur præbeat: atque ita Dominum rogans, non dubitet prosperè sibi eventura quæ postulat.

CAPUT XI.

Ezras donaria regis & consiliariorum ejus appendit principibus sacerdotum deferenda in Hierusalem, qui illa venientes offerunt holocausta Domino.

Et separavi de principibus sacerdotum duodecim, Sarbiam & Hasabiam, & cum eis de fratribus eorum decem: & appendi eis argentum & aurum, & vasa consecrationis domus Dei nostri, quæ obtulerat Rex & consilarii ejus, & principes ejus, universique Israel eorum qui inventi fuerant. J Sæpius dictum est, quod argentum & aurum, & vasa, quæ de Babylone Hierosolymam mittebantur, animas designarent, quæ de confusione & erroribus mundi hujus converterentur ad Dominum. Unde apte hujusmodi vasa sacerdotibus commendat Ezras, qui ea Hierosolymam perferant: quia per sacerdotum necesse est manus diluantur in baptismo, & consecrentur Domino, quicunque ad consortium sanctæ Ecclesiæ pertingere desiderant. Per sacerdotum æquè officium debent reconciliari sanctæ Ecclesiæ poenitendo, qui ab ejus societate peccando recesserant, & in servitium diaboli, qui in captivitatem Babylonii regis in peccatis perseverando deciderant. Et bene duodecim sunt sacerdotes, quibus hæc cura delegata est, per duodecim Apostolos, per quorum doctrinam Ecclesiæ & per orbem primò fundata est, & usque ad finem seculi per successores eorum edificari non desinit. Quibus convenit hoc quod eisdem sacerdotibus dixit Ezras:

Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argentum & aurum, quod sponte oblatum est Domino Deo patrum vestrorum, vigilate & custodite. J Oportet enim ut Doctores Ecclesiæ nunquam obliviscantur sanctimoniam, qua ipsi sunt Domino consecrati per Spiritum sanctum, in die redemptionis, ad quam suscipiendam etiam suos auditores instituant: ut qui jam Domino oblati sunt per rudimenta fidei, etiam per eorum qui in fide præcesserunt exempla ac monita magis magisque confirmantur, ac supernæ civitatis introitu digni efficiantur. Quibus vigilandum est per omnia, & curandum, ne aliqua de creditis sibi animabus, & vasis videlicet Domini pereat, sed integro eos numero ad sanctæ civitatis adyta perducant.

Vigilate, inquit, & custodite, donec appendatis coram principibus Sacerdotum, & Levitarum, & Ducibus familiarum Israel in Hierusalem, & in thesaurum domus Dei. J Appendimus autem argentum & aurum & vasa, quæ accepimus ab Ezra, coram Principibus Sacerdotum & Levitarum, & ducibus familiarum Israel in Hierusalem, & in thesaurum domus Domini, quando eos quos nobis superna dispositio commisit, tales instruendo ac docendo exhibemus, qui irreprehensibiles inveniatur, & apti thesauro aulae cælestis, hoc est sediterna pacis ac lucis: & hoc non judicio quorumlibet hominum qui facile possint falli, sed examine beatorum Apostolorum, cæterorumque sublimium vi-

rorum, qui cum Domino sunt de nostris actibus judicaturi. Hi etenim meritò Principes Sacerdotum ac Levitarum, & duces familiarum Israel, hoc est virorum sive animatum Deum videntium sunt intelligendi. De quibus Psalmista Domino: Constitues, inquit, eos principes super eum terram. Et de quibus Salomon in Ecclesiæ laudibus: Nobilitas, inquit, in portis viri ejus, quando sederit cum senatoribus terra. In portis autem, in discrimine dicit novissimi examinis.

Promovimus ergo à flumine Abava duodecimo die mensis primi, ut pergeremus Hierusalem, & manus Dei nostris fuit super nos, & liberavit nos de manu inimici & insidiatoris in via. & venimus Hierusalem, & mansimus tribus diebus. Die autem quarto appensum est argentum, & aurum, & vasa in domo Domini, per manum Remoth filii Vria Sacerdotis. & cætera omnia plena mysteriis. J Superius namque legitur, quod prima die mensis primi cæperint ascendere de Babylone: & nunc dicitur, quod duodecimo ejusdem mensis die promovent à flumine Abava. Primo ergo die mensis de portis Babyloniae exiunt, sed usque ad duodecimam diem juxta memoratum flumen expectabant, donec ad se Levitas & Nathinianos de Caphisæ locis evocarent, seque ipsos ob pericula longi itineris solertius Domino ex tempore jejunando & orando commendarent. Et nos ergo cum novos Ecclesiæ populos diabolo renunciare & Deum verum credere ac confiteri docemus, quasi primi mensis initio de Babylone cum pecunia Domino consecranda egredimur: quia principium eis novæ conversationis, quæ ereptos à diabolo ad regnum cælestis ducat, ostendimus. Unde idem mensis in scriptura facta mensis novorum sive novarum frugum solet appellari, Nam & ipso mense, fide eadem significationis novæ conversationis, patres de Aegypto per Moysen educti sunt. Verum cum eisdem novæ vitæ auditoribus symbolum fidei tradimus, quod per duodecim Apostolos ordinatum, & totidem est sententiis comprehensum, quasi duodecim diebus in prima mansione constitimus: & sic conceptum ad terram repositionis iter agredimur, qui per acceptam fidei notitiam, virtutum eis callem quo ad vitam perveniamus, ingrediendum esse monstramus. Quibus diebus Ezras cum filiis transmigratoris, jejunis & orationibus, & congregatione Levitarum ac Nathiniorum delectus erat: quia nimirum necesse est, ut cum novos populos fidei acquirere proponimus, tum ipsi virtutum studium maxime operam demus, quibus & nos ipsos Domino familiarius commendemus, & eis quos erudimus, exemplum bonæ actionis præbeamus: fratrum quoque cohortem religiosam nobis in auxilium advocemus, quo adjuvi animas fidelium ad societatem electorum atque ad arcem vitæ perfectioris, quasi vasa sancta ad templum Domini efficacius transferamus. Aprè quoque subjungitur, quia venientes Hierosolymam qui ascenderant de Babylone, titidò manserint tibi, & sic argentum, & aurum, & vasa quæ attulerant, oblata & appensa sunt in domo Domini. Ita quippe dies sunt mansionis in Hierusalem, ætimitate virtutes cunctis fidelibus habendæ fides, spes, & caritas. Hæc ergo oportet doctores primò in seipsis ostendere, & sic eos quos docuerunt, quosque eisdem virtutibus instruerunt, præcedentibus in Christo patribus probandos ostendere. Cum enim sancta Ecclesiæ eos quos catechizamus in fide & actione probos invenerit, quasi vasa quæ altissimus in templum, per manum sacerdotum appendens, & puri metalli & perfecti ponderis esse reperit. Quod & in hac Ecclesiæ per electos quotidie in credentium vita examinanda agitur, & in superna æquè Hierusalem, ut supra diximus, in eis qui ad eam intrare meruerint, perfectio completur. In hac namque vita doctores sancti quasi duo manentes in Hierusalem, quarto die argentum & aurum quod obtulerant appendendum, sacerdotibus offerunt, cum & sese fide fortes, spe sublimes, dilectione ferventes exhibent, & suos quoque auditores per confessionem rectæ fidei, instar argenti probati clarescere, per puritatem sensus inviolati, in modum auri primi fruges esse, per susceptionem in se spiritalium charismatum, quasi vasa Deo consecrata præminere cernunt. In superna quoque patria idem doctores cum primo pro sua fide, spe &

charitate, deinde etiam pro illis quos docuerunt, gratiam remissionis accipiunt, quasi post gaudium triduanæ mansionis in Hierosalem, ob donaria & vasa preciosa, ac Deo digna quæ attulerunt, amplius honorantur. Dissat autem inter hæc vasa, quæ Ezras cum sacerdotibus in Hierosalem offert, & ea quæ supra Zorobabel ac Jesus obtulisse referuntur: quod illa de templo Domini translata in Babylone, & postmodum sunt Hierosolymam relata; hæc autem in ipsa Babylonia facta, sed devotionis sunt gratia Hierosolymam missa à Rege vel principibus Periarum, vel etiam à populo Israël, qui illis in partibus morabatur. Illa ergo vasa designant eos, qui post acceptam notitiam & sacramenta fidei, post inchoata virtutum opera decipiuntur ab hoste antiquo, & in confusione rapiuntur errorum: sed miserante Christi gratia revocantur ad salutem. Hæc autem illos qui cum peccato primæ transgressionis morte obnoxii erant nati, sed per lavacrum regenerationis sacerdotum ministerio expiati, sanctæ Ecclesiæ sunt filiis aggregati. Illa penitentes de suis erroribus, hæc perseverantes virtute cæpta gentes infinuant. De quibus bene subiungitur.

Descriptumq; est omne pondus in tempore illo. Omne quippe pondus argenti, & auri, & vasorum, quæ Domino offeruntur, sacerdotes in templo describitur, cum doctores studiosi diligenter vitam examinant subditorum, & quantum singuli ad fidem vel operationem profecerint, subtili indagine dijudicant, & juxta suam modum capacitatis quemque in domo Dei per gradus sibi competentes ordinant. Sed etiam nunc præpositorum ignavia torper, vitamque sibi commissorum aut ignorat, aut se nosse dissimulat, adest internus arbiter, qui numerum credentium, pondusque animi singulorum in trutinâ sui examinis integrum conservat, ut reddat unicuique secundum opus ejus. Potest & ita dici: quia perveniens sanctis prædicatoribus ad superum Hierosalem cum his quos instruxerant, describatur in tempore illo omne pondus bonæ actionis eorum, in libro vitæ, & digna in cælis retributione donetur.

Sed & qui venerant de captivitate filii transmigrationis, obtulerunt holocausta Domino. *Virtilos duodecim pro omni Israël, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos pro peccato duodecim, omnia in holocaustum Domino.* Magna devotio & religiositas ostenditur eorum, qui dum venerant à captivitate, perveniens ad templum & altéra Domini, primò omnium obtulerunt holocausta, non tantum pro seipsis, sed etiam pro omni Israël, hoc est & pro eis, qui jam domum reveri fuerant, & pro illis qui adhuc extorres patriæ durabant, ut omnia omnis aurois sui misericordia protegeret. Pater etiam spiritalis intellectus: quia illi veraciter & perfecte captivitatem antiqui hostis, qua peccando tenebantur, pœnitendo evaserunt, qui se fixa intentione divino servitio subdunt, qui totos se ab infimis abstractos cupiditatibus, flamma desiderii cælestis ad superna accendunt. Hoc est autem holocausta, id est tota in censa sacrificia vel hostias Domino offerre, nil nisi ejus voluntatem in omnibus cogitare vel facere. Perfecit quoque mentis iudicium est, cum quis pro omni Israël immolat, id est pro generali fidelium omnium sospitate, quasi unitatis in omnibus ac fraternitatis memor, supernæ pietati supplicat.

Dederunt autem edita Regi Sarraps, qui erant de conspectu Regis & Ducibus trans flumen, & levaverunt populum & domum Dei. Alia editio habet: *Et clarificaverunt populum & domum Dei.* Levaverunt ergo populum, dum eam auctoritatem regiâ, qua Ezras sublimatus est, honorabilem omnibus fecerunt. *Levaverunt & domum Dei* angustius ornando vasis ac donariis, quæ ad illam Rex & consularii ac principes ejus miserunt: ministros quoque ac sacerdotes illius à tributis & vestigialibus præterquam Domino soli liberos reddendo. Mylicæ autem populus & templum Deum eandemque sanctæ Ecclesiæ figuram tenent: quam levat Ezras & filii transmigrationis, allatis de Babylone vasis Deo sacris, cum prædicatores sancti aggregatis ei donante Domino credentium cœtibus, honorabilem eam omnibus etiam externis ac terribilem exhibent. Item prædicatores iidem, cum eos quos suis vel exemplis in bona conversatione in-

fluere, vel verbis usque ad cælestium perceptionem præmiorum provehant, levant jam populum & domum Dei: quia magnum profectus & manentibus in superna patria, & peregrinantibus adhuc in terra electis gaudium faciunt.

CAPUT XII.

Ezras audiens populum Israël uxoris alienigenis esse pollutum, assumit habitum plangentis, ac veniam reatus a Domino precatur.

Postquam autem hæc completa sunt, accesserunt ad me principes, dicentes: Non est separatus populus Israël & sacerdotes & Levitæ à populo terrarum, & de abominationibus eorum, Chanaan videlicet, & Hethi, & Phœzei, & Jebusi, & Ammonitarum & Moabitum, & Ægyptiorum, & Amorrhæorum. Tulerunt enim de filiabus eorum sibi & filiis suis, & commiserunt semen sanctum cum populo terrarum. Manus etiam principum ac magistrarum fuit imbecilla transgressionem primam. Hujus culpa transgressionis, & in Malachia propheta manifeste descripta, ac prophetica autoritate redarguta est: quia videlicet reversi de captivitate Babyloniæ tam principes & sacerdotes ac Levitæ, quam reliquus populus, abjecerunt uxores suas Israëliti generis, quæ paupertate & inopia longioris vitæ, & fragilitate sexus, non ferentes laborem, confectæ erant, & infirmitatem ac deformitatem corporum contraxerunt, & cum alienigenis vel atate florentibus, vel cultu corporum pulchrioribus, vel potentum ac divitum filiabus matrimonia copularunt. Quod non de Israël, qui tunc cum Ezra, sed de illis intelligendum est, qui cum Jorobabel & Jesu jam dudum de captivitate ascenderant: neque enim poterant hi qui cum Ezra venerant, tam citò tanti ducis ac præfultis, ut intelligendum est, contemere doctrinam, ut necdum quinque mensibus in patria demorati, suas reliquerint, & uxores acceperint externas: de quorum numero potius intelligendi sunt hi principes fuisse, qui hoc facinus ad Ezrâ referentes castigare curarunt. Nec mirandum quomodo hoc populus Israël eum sacerdotibus & Levitis scelus patrasse dicatur: cum illa transmigrationis magis de Juda & Benjamin, quam decem tribubus, quæ Israël vocabantur, extiterit. Sciendum enim, quod abducto in captivitatem Israël, id est decem tribubus, indifferenter pristino nomine, & duæ tribus Juda ac Benjamin appellantur Israël. Populus igitur Israël hoc loco non ad distinctionem Judæ & Benjamin decem tribus sunt accipiendæ, sed ad distinctionem populorum terrarum, generaliter populus Dei intelligendus, qui dignitatem sui nominis cælestis, terrenorum societate polluerit. Nam & idem Malach. propheta, quem ipsum esse Ezram Hebræi alleverant, in libro sue prophetiæ hujus prævaricationis ita meminit: *Transgressus est Iudas, & abominatio facta est in Israël & in Hierosalem: quia contaminavit Iudas sanctificationem Domini, quam dilexit, & habuit filiam Dei alieni. Dissendat Dominus virum qui fecit hoc, magistrum & discipulum de tabernaculo Iacob, & offerentem manus Domino exercituum.* Ubi Judam dicens, manifeste primæ transmigrationis populum hoc facinore pollutum significat. Quod verò adjungit: *Dissendat Dominus virum qui fecit hoc, magistrum & discipulum de tabernaculo Iacob:* appellationem magistrum & discipuli, & principes & populum hac prævaricatione pollutum, atque consortio sanctorum, si non corrigent, ambos eradicandos esse docuit. Et quod addidit, *Offerentem manus Domino exercituum,* admonet incallum eos Domino victimas hostiarum offerre, qui seipsos peccando non timent diabolo subdere. Inter quæ miranda fides, & propositum optimum populi de captivitate eruti, qui semen sanctum, alias autem gentes ad distinctionem suam populos terrarum appellant: ut palam infinuant, seipsos, quamvis de terra procreatos, non tamen in terra, sed in cælis habere conversationem, dum præ cæteris nationibus in Deum cæli credebant, & cælestia ab illo beneficia consequi sperabant. Unde merito dolent sanctificationem suam ab hominibus gentium esse coinquinatam: & quod gravius est, principes etiam, à quibus corrigi debuerant, primos errasse fatentur. Notandum que diligenter, atque in exemplum operis trahendum, quod ea quæ principes peccaverunt, & plebem sibi commissam peccato fecerunt, æque

IX.

Malach.
2.

principes alii qui sanctius vivebant, corrigere satagunt. Verum quia per seiplos nequeunt, referunt ad pontificem id est Archiepiscopum suum causam, cuius auctoritate flagitium tam grave, tam multiforme, tam diutinum expiatur. Nulli autem dubium, quin uxores alienigenas hereses & superstitiosas philosophorum sectas figuratiter expriment. Quæ cum in Ecclesiam incaute admittuntur, non solum semen sanctum Catholicæ veritatis & puræ actionis suis contaminant erroribus, sed & peccata omnia, quibus ethnici solent pollui, dum Christiani non erubescunt imitari, quasi per uxores alienigenas degeneratam à femine sancto verbi Dei, quo fuerat generati, dicente Apostolo Jacobo: *Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, & quasi prophanam de filiabus exterorum sobolem procreant, dum illecebras errantium secuti, peruersos ex his actus in cunctorum notitiam proferunt.*

1. I.

Cumque audissem sermonem istum, scidipallium meum, & tunicam, & evelli pilos capitis mei, & barbam: Et sedi mœrens habitu lugubri.] Ezras intimum cordis dolorem ostendit, scidit vestimentum, evellit pilos capitis & barbæ: sedet mœrens, ut tali de honestate corporis & indumenti cum mœrore vultus velotus omnium animos ad pœnitentiam vel sui, vel fraterni reatus excitet. Verum quia per vestimenta solent opera nostra designari, quibus aut ad gloriam, si munda: aut ad interitum qui induatur, si polluta, nec nuptiali splendide charitate probeantur. Per pilos capitis cogitationes, quæ de occultis radicibus, velut de internis cerebri sinibus oriuntur. Quæ si recta sunt, conservari: sin autem reprobæ, debent abicindi. Unde de Samuele, qui sanctus erat futurus, ait genitrix: *Et novacula non ascendet super caput ejus.* Et Apostolus Dominus, *Et capillus, inquit, de capite vestro non peribit:* quia nimirum omnium sanctorum cogitatus æterna apud Dominum sunt memoria digni. At verò peccator, ut mundari possit ab iniquitatibus suis, reprobas necesse est à se cogitationes, origines videlicet & formites malorum operum abjiciat. Unde leprosus in Levitico cum recepisset sanitatem, inter alias purificandi ceremonias, etiam omnes pilos suæ carnis eradere præcipitur, ut sic expiatus hostiis castra mereret ingredi. Quia tunc demum à vitiorum feditate perfecte mundamur, cum non solum actus, sed & cogitatus à nobis noxios expellere satagimus. Barba quoque, quæ virilis sexus & ætatis index est, in significatione virtutis poni solet. *Scidit & pallium & tunicam pontifex,* ut populum quem regebat, minus perfecta habere opera designaret, & quem sua soliditate necesse esset discindi per pœnitentiam, atque in meliorem habitum renovari. *Evellit pilos capitis,* ut eidem populo intinaret cogitationes nequam suo de corde extirpandas, ac renascentis utilibus locum esse dandum. *Evellit & pilos barbæ,* ut in ipsis etiam quas habere videbantur, virtutibus humiliarentur, & parva hæc aut nulla in examine interni arbitrii esse meminissent, quæ vitis esse permixta clarescebat. *Sedit mœrens,* ut per lamenta penitentia veniam reatus tanti promerendam esse doceret. Nec mirandum, si tanta boni præfuls capta, magnum mox in subditis fructum virtutis procrearent. Vide enim quid sequatur:

Luc. 21.

Lev. 14.

Et convenerunt ad me omnes qui tenebant verbum Dei Israel, pro transgressione eorum qui de captivitate venerant, & ego sedebam mœrens usque ad sacrificium vespertinum.] Quanta rerum mutatio! Supra dictum est, quod perfidia principum & magistratum multi sunt ad luxuriam secuti, & nunc bono principe in lamenta converso, & per suos luctus ad lachrymas quid esset peccatoribus agendum innotente, convenisse dicuntur ad eum omnes qui timebant verbum Dei, quo transgressores esse puniendos comminatur. O quantum exempla pia bonos juvant doctores! Nihil omnino locutus Ezras sed solo audito scelere, in lachrymas & ploratus esse conversus scribitur, & turbam ad se fidelium non vociferando, sed mœrendo traxisse. Subjungitur:

Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea: & scisso pallio & tunica, curvavi genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum, & dixi: Deus meus, confundar & erubescio levare Deus meus faciem meam ad te.] Paraverat se Ezras per compunctionem cordis, simul & afflictionem corporis, qui

dignus efficeretur auditu supernæ pietatis, & sic in verba orationis prorumpebat. Curvat autem genua, & expandit manus, fundat ad Dominum preces in tempore sacrificii vespertini: hoc Deo sacrificium gratius fore non ambigens, quod in spiritu humilitatis, & in anima contrita, quam quoddam carnibus & sanguine offerretur peccatum. Typice autem, quoddam indumento scisso curvat genua, & expandit manus ad Deum, & suis precibus ac lachrymis plurimum mentes ad pœnitentiam convertit, ut in sequentibus scriptum est: Dominum salvatorem ostendit, qui pro nostris sceleribus & ante passionem, & in ipso passionis tempore orare dignatus est: quicquid extensis in cruce manibus, indumentum suæ carnis ob nostram restaurationem ad tempus vulneribus scindi ac mortificari voluit: ut qui, sicut Apostolus ait, *mortuus est propter peccata nostra, resurgat propter justificationem nostram.* Quod aptè in tempore sacrificii vespertini factum est, vel quia Dominus in fine scilicet sacrificii suæ carnis & sanguinis obtulit patri, ac nobis in pane & vino offerendum præcepit: vel quia ad finem perveniente sacrificio legali, sua passione liberavit, atque a populis terrarum separans, cœlestes fecit, & castos sibi corde ac corpore concessit adherere. Ipsa quoque oratio, qua se, cum esset iustus, populo peccatorum sociabat, dicens:

*Deus meus, confundar & erubescio levare Deus meus faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostræ multiplicatae sunt super caput nostrum, & delicta nostra creverunt usque ad cœlum à diebus patrum nostrorum, & cætera, usque ad finem orationis, ubi ait: Ecce coram te sumus in delictis nostris. Nam enim stare potest coram te super hoc? Humilitati congruit Redemptoris nostri, qui in similitudine carnis peccati, ut peccata mundi tolleret, apparuit. Unde & in Psalmis, ubi Evangelio teste, ex ipsius persona scripti sunt, manifestè sua delicta appellat, quæ in se fuisse peccata nostra, dicens: Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me? Et adiciens: Longè à salute mea, inquit, verba delictorum meorum. Et iterum: Deus tuus non insipientiam meam, & delicta mea à te non sunt abscondita. non quia ipse delicta in se, vel inipientiam posset habere: qui sicut Apostolus ait, *Factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, ut redemptio:* sed quia causam eorum quos salvare venerat, in se suscipiens, etiam ea quæ illorum fragilitati veraciter convenerant, in se transferre dignatus est.*

CAPUT XIII.

Orante ac plorante Ezra, populus & ipse ad pœnitentiam convertitur, unanimoque consilio ab uxoribus separantur externæ.

Sic ergo orante Ezra, & implorante, & stente, & iacente ad templum Dei, collectus est ad eum de Israel ceterus grandis virorum & mulierum, puerorumque: & stetit populus multo tempore. Quantum oratio, stetus & lamentatio Ezra profecerit, ostenditur cum mox ad eum ceterus stentium permaximus utriusque sexus, & omnis ætatis collectus esse perhibetur. Flebant autem vel hi qui peccaverant, pœnitentiam suam reatus agentes: vel illi qui in castitate permanserant, & fratrum suorum prævaricatione & casu dolentes. Sed ut hi, si ve illi, si ve utriusque steterint, multum omnes conturbati ad preces & lamenta sui pontificis ostenduntur, cum etiam mulieres, cum pueri quoque hic interstitiue rantur. Potest autem & ea discretione factum intelligi, quod prius innocentes & recti ad eum confluerint, cum ait: *Et convenerunt ad me omnes qui timebant verbum Dei Israel, pro transgressione eorum qui de captivitate venerant:* nunc restat etiam ipsi qui peccaverunt, cum uxoribus suis & liberis pœnitentiam auri convenirent.

Et respondit Sechenias filius Iehiel de filiis Helam, & dixit: Nos prævaricati sumus in Deum nostrum, & diximus excessus alienigenæ de populo terra.] Secheniam hunc Josephus dicit primum fuisse Hierosolymitanum, qui & ipse, ut patet, penem decebat, maxima autoritate, mox intentione Ezra juvabat, & populum videlicet unâ secum peccatis confitendo, & pœnitentiam esse agendam suadendo, abiecit uxoribus alienigenis, cum eis qui ex illis nati erant sit etiam

Et nunc inquit, si est pœnitentia in Israel super hoc, per unum sanctum cum Deo nostro, & projecimus universas uxores, & est qui

V. B. E.
T. O. M.
S. J. A.
S. J. A.

de his nati sunt. Si populum, inquit, perfectè huius transgressionis pariter, primò conuersi ad Dominum promittamus correctionem, ac postulemus veniam: deinde ad nos ipsos reuersi, omnem à nobis patrati facinoris & radicem extirpemus & fruticem, eiectionis uidelicet uxoris cum omni sua sobole non licitis: hoc est enim quempiam veraciter agere penitentiam, & totum intus in corde ad Dominum conuerti, & foris omnes peccandi materias ab ipsa origine resecare. Quodque subiungit:

Surge, tuum est decernere, nosque erimus tecum, confortare, & fac. Decentissimè docet, quomodo sit apud maiores in consilio agendum, ut uidelicet quisque pro suo sancti quod optimum intellexerit, siue intellexisse sibi uisus fuerit, dicat: & tamen ei qui potest, locum decernendi relinquat paratus obtemperare omnibus quæ ille secundum uoluntatem ac legem Dei agenda disposuerit.

Et surrexit Ezras ante domum Dei, & abiit ad cubiculum Iohanan filii Eliasib, & ingressus est illuc. Eliasib erat summus sacerdos temporis illius, siquidem post Iesum filium Josedece, Iohachim filius eius, & post eum Eliasib filius illius, summi sacerdotii gradu functus est: & ut sequentia huius sacre historiarum, & Judaica Iosephi probat historia.

Panem non comedit, & aquam non bibit; iugebat enim in transgressionem eorum qui de captiuitate uenerant. Exemplum hic habebunt eximium non solum stendi & orandi, uerumetiam jejunandi pro his qui peccauerunt: & cum beati sint iugentes, qui propria desunt peccata, quoniam accepta remissione consolantur, quando esse beatiore credendi sunt, qui etiam fratrem iugent errantibus: & hoc in tantum, ut ne panem quidem & aquam, quæ abstinentium est refectio, contingere uelint, neque domum suam ingredi, uel in lectum sui stratus ascendere, sed in atriu domus Domini potius orantes pernoctare gaudeant. Ibi enim erat domus sacerdotis, quam uespera superueniente Ezras perhibetur ingressus. Denique alia editio pro cubili Iohanan, pastophoriam Iohanan habet, quo nomine post Iesum scriptura porticus illas cognominat, quibus templum erat undique circumdatum, & in quibus ministri & custodes ejusdem templi manere consueverant. Iugent etiam nunc in transgressionem eorum qui de captiuitate uenerant, qui dolent eos qui neper peccatis penitendo erepti erant, rursus ad ea peccando esse prolapsos, per quæ denuò à diabolo possint captiuari. De quorum seductoribus quasi de parentibus uxorum immundarum loquitur Apostolus Petrus: *Superba enim uanitati loquentes, pellicunt in desideria carnis luxuria eos qui paululum essugiunt.* Et paulo post de eis qui uelut de captiuitate ascendentes nihilominus per luxuriam sunt capti: *Si enim, inquit, refugientes coinquinationes mundi, in cognitione Domini nostri & saluatoris Iesu Christi, his rursum implicati superantur, facta sunt eis posterior aditer or a prioribus.*

Et missa est uox in Iuda & Hierusalem omnibus filiis transmigrationis, & cetera, usque dum dictum est: *Conuenerunt igitur omnes uiri Iuda & Benjamin in Hierusalem tribus diebus.* Dum dicuntur filii Iuda & Benjamin conuenisse, manifeste patet, quia hi alienigarum uxorum connubio polluti sunt, de prima transmigratione fuerant, quæ de his tribus erat, ac per Iesum & Zorobabel domum reuocata est, sicut & superius diximus.

Ipsè est mensis nonus, uicesimo die mensis, & sedit omnis populus in platea domus Dei trementes à peccato & pluuia. Nonus mensis ipsè est qui ab Hebrais Casleu, à Romanis uocatur December, quem in medio hyemis venire & esse pluuialem ac tempestiuum, mirum quis nesciat. Unde diligentius notandum, quia cum in medio hyeme populus conuenerit, tremere à peccato & pluuia memoratur. Cum enim pluuia ipso etiam tempore pluuiarum ultra solitum cadere cernerent, reuersi ad conscientiam, intellexerunt hoc ob sua scelera factum, iramque superuenturam celestem; ex ipsa aëris perturbatione admoniti timuerunt. Ideoque non in privatis domibus sua negotia agere præsumptant, sed in platea domus Domini, assumpto penitentia & humilitatis habitu confederunt. Hoc propter eos qui turbatis licet elementis, & uel uentorum fragore uel inundantia pluuiarum, uel niuium acris, uel ardore sic-

citatis, uel etiam exitio hominum siue animalium desuper ingravescente, atque ipso iudice per aperta indicia uim suæ iræ minitante, nihil omnino de correctione morum, qua iudicem placent, plagamque impendentem euadant, inquirunt: sed tantum seduli pertractant, qua arte aduersa quæ exterius propter peccata defauiunt, aut euitent aut superent. Sed etiam populus in platea domus Dei, hoc est circa arium sacerdotum, quo ipsa domus Dei undique circumdata, ut supra docuimus: habens circa se ex omni parte per quadrum aedes atriorum amplissimas, in quibus etiam populus, si quando propter pluuia opus esset stare poterat, & nihilominus ea quæ in templi januis gerebantur, uel circa templum, uidere. Habebant namque interiores parietes iuxta terram in columnis factos, exteriores solidos.

Et surrexit Ezras sacerdos, & dixit ad eos: Vos transgressi estis, & cetera, usque dum dictum est: *Et abierunt sacerdotes Ezras & uiri principes familiarum in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua.* Hic locus respondet ad hoc quod supra dictum est, *Et surrexit Ezras ante domum Dei, & abiit ad cubiculum Iohanan filii Eliasib, & ingressus est illuc, panem non comedit, & aquam non bibit: iugebat enim, &c.* Ubi notanda devotio pontificis, qui iugens, orans ac jejunans pro transgressionem populi, per triduum in atriu templi permanebat: nec prius domum suam uolebat intrare, quam accepta consensione populi ex toto illum corde penitentem, conuersumque ad Dominum uideret, Cujus devotionis etiam reliqui principes consortes uidentur, cum dicuntur & ipsi finita synodo abiisse in domos patrum suorum. Nam si non uoluit hoc hac sententia sacre scriptor historiarum significare, quid opus fuit scribere, quod expleto colloquio Ezras & principes familiarum in domos patrum suorum de templi septis exeuntes abierint, cum eos hoc facturos etiam si scriptura non dixisset, nemo non sciret? Quid opus addere, *Et omnes per nomina sua*, cum & hoc esset omnibus notissimum: nisi quia tales eos uoluit intelligi, quorum nomina & actus merito in memoria teherentur, ac posteris noscenda traderentur.

Et sederunt in die primæ mensis decimi, ut quærent rem: & consummati sunt omnes uiri qui duxerant uxores alienigenas, usque ad diem primæ mensis primi. Nota numerum temerarium figuris mysticis esse usitatissimum, supra dictum est, quod in tribus diebus omnes filii transmigrationis venire deberent in Hierusalem: & nunc in tribus mensibus, decimo uidelicet, undecimo & duodecimo castigantur ab uxoris alienigenis. Tres namque sunt uirtutes, sine quibus ad vitam peruenire nequimus, fides, spes & caritas. Tertio tempore seculi ueniens in mundum Dominus, gratiam nobis Evangelii contulit. Primum namque tempus ante legem in Patriarchis, secundum in Prophetis sub lege præmitit, in tertio ipse cum gratia uenit: quia sua nos passione redimens tertia die resurrexit à mortuis: per cuius gratiam, quia & consortio sanctæ Ecclesiæ copulamur, & à uiciorum expurgamur illecebris, aptè filii transmigrationis, & in tribus diebus castigandi ab erroribus suis Hierosolymam conuenerunt, & in tribus mensibus ipsi castigandi opus compleuerunt. Sed & iuxta literam opportunè satis ac salubriter elaborauerunt principes familiarum & Levitæ, ut ante initium mensis primi consummarentur omnes qui profano erant connubio maculati: id est à tali scelere purgarentur, quatenus ipsum mensem primum in quo erat Pascha faciendum, mundi intarent, mundi paschalia festa peragerent, mundi annum, quem mundi inchoassent, ad finem usque perducerent. Quod etiam nos omnibus annis in Quadragesima paschæ conuenit imitari: ut instantibus solenni Dominicæ resurrectionis, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, quo & ipsi participes resurrectionis esse ualeamus.

CAPUT XIV.

Summa eorum qui uxores, quas duxerant, alienigenas eiecerunt.

Et inuenti sunt de filiis sacerdotum qui duxerant uxores alienigenas, de filiis Iosue filii Josedece, & fratres ejus Manassa & Eliezer & Iarib & Godolia. Hebraei hinc loca apertè illud Zachariæ prophetæ: *Et ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem*

magnum

magnam stantem coram angelo Domini, & satan stabat à dextris ejus ut adversaretur ei. Et paulo post: Et Iesus erat indutus vestibus sordidus, & stabat ante faciem angeli. Et respondit, & ait ad eos qui stabant coram se dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli à te iniquitatem tuam, & induit te mutatoris. Et ponite cydarium mundam super caput ejus. Rectè inquit, stabat satan à dextris illius & à sinistris, ut adversaretur ei, quia vera erat accusatio, eo quòd & ipse cum cæteris alienigenam accepisset uxorem. Quod autem dicitur, quia Iesus erat indutus vestibus sordidus: tripliciter interpretatur, vel ob conjugium illicitum, vel ob peccata populi, vel propter squalorem captivitatis. Angelus autem, ante cujus faciem stabat Iesus, præcepit cæteris angelis ex persona Domini, ut auferant ab eo sordida vestimenta, de quibus diximus. Qui cum præceptum opere complessent, rursus idem angelus loquitur ad Jesum: Ecce abstuli à te iniquitatem tuam: hæc sunt sordida vestimenta: & induit te mutatoris, hoc est Israelitem tibi conjugem copulavi. Quodq; sequitur, Ponite cydarium mundam super caput ejus: quæ mitra à plebisq; dicitur, in hac volunt intelligi sacerdotii dignitatem, quod ablutis sordibus peccatorum, mundum habuerit sacerdotium. Sed intuendum, quod non scribit Ezras, Jesum ipsum alienigenam duxisse uxorem, sed quosdam de filiis & fratribus ejus hoc facinore dicit esse pollutos. Quamvis & culpa filiorum ad patrem respiciat, nec perfectè possit esse iustus, qui filios delinquentes, dum potuit, corrigere neglexit. Unde ajunt quidam præfatam de Jesu prophetiam non ad filium Josede, sed ad Dominum Salvatorem esse referendam. Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ Dei, sordida ad tempus vestimenta accepit, ex compassione nostræ fragilitatis, dicente Esaia: ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, & infirmatus est propter peccata nostra: cui satan stabat à dextris, ut adversaretur ei, quærens semper dextris ejus, & virtutibus contrarie, ut sacra Evangelii referit historia. Et Apostolus: Est: inquit, per omnia pro similitudine absque peccato. A quo sordida vestimenta auferuntur, & induit mutatoris, cum laverit nos à peccatis nostris in sanguine suo: ut sit quod Apostolus ait, Quicumque ergo in Christo baptizatus est, Christum induit. Vel qui sordida habuit vestimenta in passione, mutatoria accepit in resurrectione, ita ut de illo veraciter dicere possimus: Qui estis novitiamus Christum secundum carnem, sed jam nunc non novimus. Cydarium quoque accepit in capite, quia sempiternum habere probatus est sacerdotium, juxta illud Psalmista: Tu es sacerdos in æternam. Quod vero dicit Ezras, fratres quoque Jesu filij Josede uxores duxisse alienigenas: non fratres ejus carnales, sed more sanctæ scripturæ, cognatos oportet intelligi; neque enim fratres ejus germani eatenus in carne vivere, & voluptati operam dare poterunt, cum centum & eo amplius anni essent transfacti, ex quo Cyrus regnare incipiens, Jesum & Zorobabel cum transmigratione Juda & Benjamin, ad construendam domum Domini Hierosolymam remisit. Sequitur:

Et dederunt manus suas, ut egerent uxores suas & pro delicto suo arietem de ovibus offerrent. &c. usque dum completo catalogo penitentium dictum est: Omnes hi acceperant uxores alienigenas, & fuerant ex eis mulieres quæ pepererant filios. Primo à se uxores abiciunt illicitas, & sic pro se arietem offerunt, ut ablato scelere mundi ad altare accederent. Difficile namq; est ejus acceptam Deo esse victimam, qui non prius culpam, pro qua offert, relinquere contendit, dicente Esaia: Quis scite agere perverse discite bene facere. Et quia filii vel fratres fuerunt summi sacerdotis, qui primi peccaverant, rectè in castigationem sceleris, arietem de gregibus offerunt, ut tali hostia designent, quia seipso qui doctores populi ac principes quasi duces gregum sequentium esse videbantur, à pristina vita mactare, ac purgatos dignam penitentiam Deo per meliorem vitam offerre disposuerant. Notandum interea, quanta arte pugnandi diabolus fideles semper impugnet, quàm nullum eis unquam securum à certando tempus relinquat. Ecce enim qui adversitatibus superari non poterant, superantur blandimentis: vincebant hostes publicos ædificato templo Domini ac dedicato, sed vincebantur amore mulierum gentilium,

ne templa eorum vel corporum suorum Deo inhabitatore digna serarent. Cujus rei temporibus nostris manifestissimè est figura completa, cum videamus animos fidelium multo periculosius nunc interius tentari, à concupiscentia sua abtractos & illectos, quàm tentabantur quondam extrinsecus, cum immanis adversarius contra eorum constantiam ferro & igne sæviebat. Sed adient pietas Domini, quæ sicut tunc illis adversus aperta fuerunt certamina, virtutem patientiæ largita est: ita & nobis adversus surripientium laqueos blanditiarum cautela donet custodiam. Deniq; agente industriæ pontifice & his qui timebant Dominum cunctis compuncti sunt corde qui peccaverant, & egerunt uxores alienigenas: sicq; expulsa turpitudine luxurie, redit decus castimonie, atq; in civitate Domini ejecto rudere vitiorum, respersi sunt flores & aromata virtutum. Hucusq; verba Ezra, quibus & primò Zorobabel ac Jesu, & deinceps sua facta describit. Eripie autem typum Domini salvatoris manifestè tenuit, in eo quòd sanctam renovavit scripturam, quòd populum de captivitate Hierosolymam revocavit quod domum Domini majoribus donis sublimavit, quòd duces trans flumen Euphratem, ac præfides qui legem Dei nolent constituit, quòd filios transmigrations ab uxoribus castigavit externis. Restauravit enim Dominus scripturam sacram, quia quam scribæ & Pharisei, vel per traditiones suas sedebant, vel juxta literam tantum intelligentiæ esse docebant, ipse spiritali sensu plenam, prout à Moyse vel prophetis scripta erat, ostendit. Sed & novum Testamentum novè desuper Spiritu sancto per Apostolicos sive Apostolicos videri fecit describi. Eduxit populum de Babylonia captivitate, & ad Hierosolymam, terramq; repromissionis liberatum induxit: quia & emel passus in cruce, mundum suo sanguine redemit, ac descendens ad inferos, quocumq; ibi vultus Israelitas, id est electos invenit, abductos inde ad matrem supernæ civitatis adduxit, eisq; gaudia olim promissa hereditatis concessit. Et quotidie fideles à perturbatione mundi hujus congregans, ad consorium sanctæ Ecclesiæ perenne convocat. Auxit ornatus templi aureo & argento & vasis preciosis, quæ vel populus Israel, vel princeps Periarum illo per eum miserant: quia in se credentes de utroque populo, Judæo videlicet & gentili, in Christum introducens, claritate fidei & operis eorum hanc temperare ac glorificare non desistit. Constituit duces & præfides omni populo trans flumen, qui legem Dei nolent ac docerent: quia in S. Ecclesia, quæ & flumini facti baptisati abluta est, & flumen Babylonium, hoc est perturbationem sæculi fluctuantis fidei sinceritate transcendit, Apostolos, Evangelistas, pastores posuit, & rectores. Castigavit filios transmigrations ab uxoribus alienigenis, quia illos qui professione fidei mundo abrenunciaverant, illecebris mundi ultra servit & prohibuit. Ejecit & filios talium gentilitum de caru transmigrations, ne forte adulti perfidiam portis earum, quam fidem sequerentur patrum: quia opera nostra etiam quæ hominibus bona videntur, si carnalibus sunt delectationibus permixta, si originem de contagio humani favoris sumpserint, reprobasse docuit, neq; illoni contentio digna, qui mundum perfectè relinquentes, tota mente ad cælestia transeunt: qui non blandimentis enervant temporalibus, sed adversitatibus magnis exerceri, atq; ad requiè sempiternam gaudent preparari. Quòd si quis obijcere voluerit, non esse scriptum, quòd filios adulteravit, sed tantum ipsas mulieres egerint: quavis supra suggerente Schemia, ac dicente: Percuriamus sedes cum Deo nostro, & priviamus universas uxores, & eos qui de his nati sunt. Subjunctum sit continud, & dictu: Surrexit ergo Ezras, adjuravit principes sacerdotum & Levitarum, & omnem Israel, ut facerent secundum verbum hoc, & juraverunt: in te ligat, quia si non projecterent hos filii transmigrations liberos, quos libi mulieres alienigenæ pepererant, illa fuerit causa, quòd eos abrenunciare matrem infidelitatis docuerunt, & consecratos Domino per circuncisionem & hostiam salutarem, suæ fidei & castitatis consortes esse fecerunt. Cujus profectò rei in promptu esse mysterium constat, quia bona opera, quæ in terra temporalis commodi, vel favoris, vel delectationis agi-

V. B. E.
T. O. M.
S. O. L. I.
M. I.
S. T. I.
M. I.
S. T. I.
M. I.

Esa. 53.

Rom. 8.

1. Cor. 5.

Pf. 109.

Esa. 1.

mus, aut inter mala sunt opera reputanda, aut infima intentione fecerenda, & pro caelesti solum retributione sunt facienda. Qui enim, verbi gratia, jejunit, orat, eleemosynam dat illa intentione, ut videatur & laudetur ab hominibus, talis nimirum proles bonae actionis, quasi de immunda genitrice nata est conscientiae sordidantis: ideoque transmigraunt in caetu, qui de Babylone Hierosolymam ascenderunt, partem habere non potest, quia nimirum iustitia, vel potius simulatio iustitiae, quae in praesenti mercedem suam recepit, futura in caelis mercede carebit. At si talis author operis mentem ad meliora convertens, pro caelesti retributione facere coeperit, quae pro inanis appetitu laudis faciebat, quasi sobolem suam, tamen indignè editam, Domino consecrans, civem Hierosolymitanam facit: quia opus male inchoatum corrigens ex tempore, perpetua in caelis mercede dignum reddit.

**BEDÆ PRESBYTERI
IN LIBRVM NEHEMIÆ, QUI
ET EZRÆ SECUNDVS, ALLEGO-
RICÆ EXPOSITIONIS LIBER
TERTIVS.**

CAPVT. XV.

Nehemias pincerna regis Artaxerxis, audita afflictione eorum qui erant in Hierusalem, jejunit, orat, quarit misericordiam à Domino.

VERBA Nehemiae filii Helchiae. Et factum est in mense Casleu anno vicelesimo, & ego eram in Susis castro. & venit Hanani unus de fratribus, ipsi & viri ex Iuda. Et interrogavi eos de Iudeis, qui remanserant & supererant de captivitate Hierusalem.

Nehemias interpretatur Latine consolator Dominus, vel consolator à Domino: qui cum renovaverit muros Hierusalem, & populum Dei ab hostium insultatione liberatum, in divina legis observantia sublimaverit: profecto constat, quia & vocabulo, & opere, & persona sua non inconvenienter mediator Dei & hominum, hominem Christum Jesum designet, qui se ad consolationem pauperum spiritum missum insinuat, cum ascensurus in caelum discipulis ait: Ego rogabo patrem, & alium per aeternum, hoc est consolatorem dabit vobis. A quo aedificandam civitatem Dei, sanctam videlicet Ecclesiam, simul & consolandos esse moerentes, ostendit psalmista cum dicebat: Aedificans Hierusalem Dominus, & dispersiones Israel congregans Qui sanat contritos corde, &c. Congruit figura Nehemiae & sanctis praedicatoribus, quorum ministerio superna nobis consolatio praestatur, dum post lapsum peccati. Ipem veniae ac propitiationis divinae poenitentibus pollicentes, quasi diruta ab hostibus Hierosolymorum moenia, murosque restaurarent. Mensis autem Casleu ipse est, quem nos Decembrem vocamus, est quae apud Hebraeos nonus, apud nos anni mensis ultimus: cuius vocabulum, quod Latine spes eius interpretatur, apertissimè convenit votis eius, qui ad erigendas ruinas sanctae civitatis animum intendebat. Primum namque bonae actionis fundamentum est, Ipem nos habere indubiam de auxilio Domini perficiendi quae cupimus. Ipse est mensis, in quo Dominus noslet in carne natus est, pulcherrimè nobis suo nomine longè antè praefigurans, quod in eo diu speratus ab electis, verus Nehemias, id est consolator à Deo patre, ad aedificationem sanctae Ecclesiae esset venturus in mundum. Quod autem scribit Nehemias, fuisse se in Susis castro, cum venient viri, qui nunciarent de Hierosolymis. Susa est metropolis regni Persarum, ut in Hester historia legitur: quam non solum Nehemias, sed & Daniel propheta castrum vocat: non quod castrum sit urbs, ut diximus, metropolis ac potentissima, sed quod tanta sit firmitate edificata, ut castrum esse videatur. Interpretatur autem Susis equitatio, vel revertens: quod videlicet nomen munimentis fidelium convenienter

apatur, eorum maxime qui de captivitate Hierusalem curam gerunt, hoc est de salute eorum, qui aliquando per insidias diaboli de Ecclesia rapti, sed poenitendo sunt de novo per gratiam Dei ad Ecclesiam rediit. Tales sunt enim in revertente castris, hoc est in robore mentis revocatae ab infimis delectationibus ad desiderium supernae patriae, à quo in primo parente deciderant. Tales sunt in equitatu sanctorum cordium firmissimo, qui Deum portant seilicet, juxta illud Propheta: Ascendens ascendes super equos tuos, & equitatio tua sanitas. Ascendit quippe Dominus super equos suos, cum praedicatorum corda quae regit, gratia suae pietatis illustrat: & equitatio eius sanitas, quia & illos, quibus regendo praesidet, ad salutem provehit aeternam, & alios quoque per eos quibus aequè praesidet, ejusdem perpetuae salutis participes facit. Interrogante igitur Nehemia de eis qui remanserant de captivitate Hierusalem, videamus quid sequatur:

Et dixerunt, inquit, mihi: Qui remanserunt & relictis sunt de captivitate ibi in provincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Hierusalem dissipatus est, & porta eius combusta sunt igitur. Patet iterum sensus, quia qui remanserant de captivitate, est in pace versari videbantur, amico ejus existente Rege Persarum, quibus etiam in multo ante Ezram scribam cum Epistolis miserat, qui haberet potestatem in omni regione trans flumen: in afflictione tamen maxima erant mentis, quod exprobrarent eis hostes civitatem sanctam adhuc remansisse destructam. Sed & nunc in sancta Ecclesia merito attinguntur, ac tristitia salutaris compunguntur, qui respicientes ipsi à praeteritis sceleribus, proximis adhuc in vitiis subjacere considerant: ita ut per negligentiam eorum qui correctis multis prodesse poterant, quasi per muros urbis dissipatae diabolus liberum in Ecclesiam habeat introitum. Quod eo magis dolendum sit necesse est, si & ipsi qui aliis doctrina vel exemplo prodesse debuerant, exemplum interitus sese cernentibus corruptè vivendo praemonstrant. Hoc est enim portas Hierusalem flammis hostilibus esse perituras, eos qui bene vivendo ac docendo dignos in caetu electorum introducere, indignos verò arcere debuerant, avaritiae, luxuriae, superbiae, contentionis, invidiae, ceterorumque, quae hostis malignus ingerere solet, vitorum incendio perire. Quid verò nobis ad haec fieri videtur, quid vè agendum sit, ostenditur cum protinus adjungitur:

Cumq; audissem verba hujusmodi, sedi & sevi, & luxi diebus multis, & jejunabam & orabam ante faciem Dei caeli, & dixi: quare Domine Deus caeli, forte, magne atq; terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his qui diligunt, & custodis mandata tua, fiat auris tua auscultans, & oculi tui aperti, ut audias orationem servi tui. &c. usque ad finem orationis, ubi dicit: Et dirige servum tuum hodie, & daci misericordiam ante virum hunc. Si enim vir sanctus audiens destructa lapidum ac lignorum aedificia, rectè lugebat, jejunabat & orabat, & hoc multo tempore sedens in tristitia: quanto magis in destructione ac ruina animarum, quae per peccatum committitur, continuis est luctibus, lachrymis, orationibus insistendum? quare us miserante Domino, ad pristina erigantur sospitatem, qui in opprobrium religionis, triumphante inimico, jacebant diutina vitorum sorte lquales.

CAPVT. XVI.

Nehemias accepta licentia & epistolis Regis, venit Hierusalem aedificare civitatem: à quo anno supputantur septuaginta hebdomadae annorum, quas praedixit angelus Danieli, & pertingunt à tempore passionis Domini.

Factum est autem in mense Nisan, anno vicelesimo Artaxerxis regis, & vinum erat ante eum, et levavi vinum, & dedi regi, & eram languidus ante faciem eius. Nisan est primus anni mensis secundum Hebraeos, in quo semper agere Pascha solebant, quem nos Aprilem dicimus. Quod ergo supra dixi, qui luxerit, jejunaverit, atque adoraverit diebus multis: patet profecto, quia per quatuor menses continuos, non videret, decimum, undecimum & duodecimum, non videret, simae devotioni operam dabat, tempus expectans opportunum, in quo suum pollet desiderium regi intimare. Et qui-

14.

146.

1. Dan. 8.

dem princeps vinarius erat, regi poculum porrigebat, officium lætitiæ foris agebat, sed ipse interius gravi tristitia premebatur, quod sanctam civitatem dirutam, & populum Dei opprobrio & contemptui inimicis Dei habitum esse meminuit. Unde cum suis similibus protestatur loquens in Psalmo: *Super flumina Babilonis, illic sedimus & flevimus, dum recordaremur tui Sion.*

Ps. 136.

Dixitque mihi Rex: *Quare vultus tuus tristis est, cum te agrorum non videam? non est hoc frustra, sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valde ac nimis, &c. usque dum consentiente Rege, ut edificaretur Hierusalem. & daret Epistolas Nehemia ad duces regionis trans flumen, dictum est: Et dedit mihi Rex iuxta manum Dei mei bonam mecum, & veni ad duces regionis trans flumen, deditque eis epistolas Regis.]* Quomodo Cyrum primum Perlarum Regem figuram tenere Domini Salvatoris, Etia docente, manifeste cognovimus, eo quod captivitate populum Dei solvere, & templum instaurari præcepit: ita etiam rectè successorem ejusdem imperii Artaxerxen, qui civitatem Hierusalem reedificare eadem devotione mandavit, in typum Domini accipere valeamus, qui civitatē sibi de vivis lapidibus, hoc est unam de omnibus electis Ecclesiam, per officium prædicatorum construit. Unde bene Artaxerxes lumen silentio tentans interpretatur. Lumen etenim vitæ Dominus est, qui corda fidelium suorum silentio tentat, dum eos aliquando dulcedine gratiæ cælestis illestat, aliquando pressuris vitæ præsentis obnubilat, ut temporalibus adversis eruditi, ardentius æterna bonâ desiderent. Memorabilis hic annus, quo Hierusalem edificari permissa est, & mytlicis propheta Danielis jam olim est præsignatus literis, dicente ad eum Angelo: *Septuaginta hebdomadas abbreviatae esse super populum ejus, & super civitatem ejus factam. Et paulo post: Ad exitu sermonis, ut iterum edificetur Hierusalem usque ad Christum ducentis, hebdomades septem & hebdomades sexaginta duæ erunt. Et paulo post: Confirmabitur autem pactum multis hebdomada una, & in dimidiis hebdomada deficiet hostia & sacrificium. Incipiunt ergo hæc hebdomades à viceimo anno Artaxerxis, quando ædificandi Hierusalem licentiam dedit: quo tempore, ut Julius Africanus scribit, regni Perlarum centum & quindecim anni fuerant evoluti, & totidem anni usque ad Alexandrum magnum, quando Darium occidit, imperfecti remanserant. Captivitatis autem Hierusalem centesimus octogehimus & quintus erat annus, & perveniunt usque ad tempora Dominicæ passionis, per quam hostiis & sacrificiis legalibus finis impositus est. Habent verò singule hebdomade annos septenos, annos quadringentos & nonaginta. secundum lunc cursum videlicet: ita duntaxat, ut uni singuli novo & insolito more, non amplius quam duodecim menses lunares habeant. Unde consule Angelus septuaginta hebdomadas non annumeratas, sed abbreviatas super populum ejus dicit, qui sunt anni solaris 475. De qua tota prophetia sententia plenissime, prout potui, disserere & in Temporum libro curavi.*

Et audierunt Sanaballat Horonites, & Tobias servus Ammonites, & contristati sunt afflictione magna, quod venisset homo, qui quæret prosperitatem filiorum Israël.] Et heretici contristantur, atque omnes inimici Ecclesiæ, quoties electos quoque pro Catholica fide vel correctione morum, quibus Ecclesiæ muri renoventur, laborare conspiciunt. Notanda etenim animarum rerumque diversitas, quia supra quidem dicti sunt, hi qui remanserant de captivitate in Judæa, in afflictione magna & opprobrio fuisse: sed & Nehemiam longum cum fletu & precibus duxisse jejunium, eo quod muros Hierusalem dissipatos, & portæ illius essent igne combustæ, & nunc versa vice hostes ejusdem sanctæ civitatis contristati, & in afflictione sunt magna constituti, eo quod ædificia illius restauranda, simul & cives intelligerent ad insultationibus hostium esse sublevandos. Unde colligendum, etiam in hac vita sententiam illam Domini posse compleri: qui cum dixisset, *Amen amen dico vobis, qui plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini: continuo subjecit, Sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Flente namque mundo qui gaudebat, tristitia iustorum vertetur in gaudium, cum res sanctæ Ecclesiæ*

Ioan. 16.

crefcere, & eos qui peccando aberraverant, penitendo ad eam redire cognoscuntur.

CAPUT XVII.

Nehemias pervenit Hierusalem, considerat nocte ruinam murorum, & manē causam sui itineris aperiens, cor & manus populi ad ædificandum confortat.

ET veni Hierusalem, & mansi ibi tribus diebus, & surrexi nocte, ego & viri pauci mecum, & non indicavi cuiquam quid dedisset Deus in corde meo, ut facerem in Hierusalem: & daret Epistolas Nehemia ad duces regionis trans flumen, dictum est: Et dedit mihi Rex iuxta manum Dei mei bonam mecum, & veni ad duces regionis trans flumen, deditque eis epistolas Regis.] Quomodo Cyrum primum Perlarum Regem figuram tenere Domini Salvatoris, Etia docente, manifeste cognovimus, eo quod captivitate populum Dei solvere, & templum instaurari præcepit: ita etiam rectè successorem ejusdem imperii Artaxerxen, qui civitatem Hierusalem reedificare eadem devotione mandavit, in typum Domini accipere valeamus, qui civitatē sibi de vivis lapidibus, hoc est unam de omnibus electis Ecclesiam, per officium prædicatorum construit. Unde bene Artaxerxes lumen silentio tentans interpretatur. Lumen etenim vitæ Dominus est, qui corda fidelium suorum silentio tentat, dum eos aliquando dulcedine gratiæ cælestis illestat, aliquando pressuris vitæ præsentis obnubilat, ut temporalibus adversis eruditi, ardentius æterna bonâ desiderent. Memorabilis hic annus, quo Hierusalem edificari permissa est, & mytlicis propheta Danielis jam olim est præsignatus literis, dicente ad eum Angelo: *Septuaginta hebdomadas abbreviatae esse super populum ejus, & super civitatem ejus factam. Et paulo post: Ad exitu sermonis, ut iterum edificetur Hierusalem usque ad Christum ducentis, hebdomades septem & hebdomades sexaginta duæ erunt. Et paulo post: Confirmabitur autem pactum multis hebdomada una, & in dimidiis hebdomada deficiet hostia & sacrificium. Incipiunt ergo hæc hebdomades à viceimo anno Artaxerxis, quando ædificandi Hierusalem licentiam dedit: quo tempore, ut Julius Africanus scribit, regni Perlarum centum & quindecim anni fuerant evoluti, & totidem anni usque ad Alexandrum magnum, quando Darium occidit, imperfecti remanserant. Captivitatis autem Hierusalem centesimus octogehimus & quintus erat annus, & perveniunt usque ad tempora Dominicæ passionis, per quam hostiis & sacrificiis legalibus finis impositus est. Habent verò singule hebdomade annos septenos, annos quadringentos & nonaginta. secundum lunc cursum videlicet: ita duntaxat, ut uni singuli novo & insolito more, non amplius quam duodecim menses lunares habeant. Unde consule Angelus septuaginta hebdomadas non annumeratas, sed abbreviatas super populum ejus dicit, qui sunt anni solaris 475. De qua tota prophetia sententia plenissime, prout potui, disserere & in Temporum libro curavi.*

Et dixit eis: *Vos nostis afflictionem in qua sumus, quia Hierusalem deserta est, & portæ ejus consumptæ sunt igni: venite, & edificetis murum Hierusalem, &c. usque dum ait: Et confortatae sunt manus eorum in bono.]* Plana sunt hæc, & spiritali sententia nimis accommodata: quia doctores sancti, imò omnes qui zelo Dei fuerint, in afflictione sunt maximi, quando Hierusalem, hoc est visionem pacis, quam nobis Dominus reliquit & commendavit, per bella dissensionum certant esse deseram: & portas virtutum, quas juxta Elias, laudatio occupare debuerat, prævalentibus interorum potestatis, dejectas, atque opprobrio habitas continentur. Unde fatagunt collectis in unam industriam verbi multoties, rursus ea quæ destructa esse videbantur, fide ac bona actione ædificare.

CAPUT XVIII.

Murus, turres & portæ Hierusalem ædificantur, incipiens Eliasb sacerdote magno.

ET surrexit Eliasb sacerdos magnus, & frater ejus sacerdos, & edificaverunt portam gregis.] Eliasb ille pontifex summus illius temporis, filius fuit Joacim, qui post patrem suum Jesum filium Josedec sacerdotem magnum, & ipse non parvo tempore pontificatus infans fungenatur. Eratque restauratio civitatis à sacerdote magno, & fratribus ejus cæpit, ut qui gradu præcellerant ordinis, ipsi in bonis operibus exemplum cunctis fierent. Et bene ædificandis sacerdotibus adjungitur:

Et usque ad curram centum cubitorum sanctificavit eam, usque ad curram Hananeel.] Edificant namque sacerdotum in centenario numero cubitorum, cum omnes quos erudit, in amore ac desiderio ætemorunt incendunt. Nam centum quæ in computo digitorum de lava transeunt in dextera, cælestia bona figurant, quæ in comparatione temporalium & inferiorum honorum quasi dextera sunt ad limitam. Qui etiam portam quam ædificaverunt, sanctificasse referuntur. sacerdotum namque est sua opera sanctificatione speciali præ cæteris digna facere, atque instanter agere, ut quicumque sibi junguntur, nomen in seipsis Domini bene vivendo sanctificent. Videtur autem juxta litteram, debet primam portam gregis, vel à sacerdotibus ædificatam, vel esse sanctificatam, quod in vicinia templi fuerit, & ad ipsos propriè pertinuerit, nam & hoc rationi congruere videtur, ut ædificatio civitatis à templo inciperet. Quia nimirum necesse est, ut constantiam fidei ac dilectionis in Deum ante omnia conservemus in nobis, ac deinde ea quæ ad proximi dilectionem pertinent, opera pietatis ad amicum tertio autem, hoc est ultimo loco, curam ponamus eorum quæ ad generalem vitæ hujus provisionem referuntur, de quibus

quibus

V. B. E.
T. O. M.
S. P. A.
H. I. E. R. U. S. A. L. E. M.
A. D. 475.

1. Tim. 6
 quibus Apostolus : *Habentes, inquit, vitam, & quibus regamur, his contenti simus.* Sed & hoc probabile potest videri, quod ex eo porta gregis sit dicta, quod per hanc pecora, quæ in templo offerrentur, introduci solerent. Portam ergo gregis in primordio ædificandæ civitatis sacerdotes ædificant, cum sancti prædicatores, auditores suos ante omnia fidei veritate, quæ per dilectionem operetur, imbuunt : per quam victimas bonorum introducere, & in altari sui cordis Deo offerre debeant. Et hujus portæ ædificium per centum cubitos extensum, usque ad turrim Hananeel, id est gratiæ Dei sanctificant, cum ab initio fidei usque ad firmitatem bonæ actionis, quæ non nisi Deo inspirante atque auxiliante perficitur, sola æterna retributionis intentione perpendunt. Notandum sane, quod pro eo nostri codices habent : *Et ædificaverunt portam gregis.* Vetus translatio habet, *Et ædificaverunt portam & piscinam probaticam :* cuius nominis meminit in Evangelio suo Joannes : *Est autem, inquit, Hierosolymis probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethesda, quinq; porticus habens : in his faciebat multitudo magna languentium, &c.* Neque aliquid obstat, ipsum intelligere locum hic esse designatum, nam & nomen Probaticæ multum à nomine gregis distat : Græcè etenim ovis probatum nuncupatur. Meminit hujus loci & Hieronymus in libro Locorum, ita scribens : *Bethseda piscina in Hierusalem, quæ vocatur probatica, & a nobis interpretari potest pecuarius.* Hæc quinque quondam porticus habuit : ostendunturque gemini lacus, quorum unus hybernis pluviis adimpleri solet, alter mitum in modum rubens, quasi cruentis aquis, antiqui in se operis signa testatur. Nam hostias in eo lavari à sacerdotibus solitas ferunt, unde & nomen accepit. Ex quibus omnibus videtur portam gregis vicina esse piscinæ probaticæ, ut per hanc videlicet afferrentur hostiæ, quæ in illa laverentur.

Portam autem piscium ædificaverunt filij Asnae. Portam piscium vocat eam, quæ Joppen ac Diaspolim, id est Lydam respiciebat, & vicinor mari fuit inter cunctas vias Hierusalem, quæ nunc porta David fertur appellari, & esse prima portarum ad occidentem montis Sion. Cui videlicet opinioni consentire videntur verba dierum, in quibus scriptum est de Manasse rege Juda : *Post hæc ædificavit murum extra civitatem David ad occidentem Gihon in convalle, ab introitu porte piscium, per circuitum usque ad Ophel, & exaltavit illum vehementer.* Typicè autem sicut grex Domini fidelis, sic etiam pisces solent appellari. Unde sicut Petro ait, *Pisces opes meæ :* ita etiam eidem cum Andrea & cæteris Apostolis promittit, dicens : *Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* De quibus item piscatoribus per parabolam dicens : *Elegerunt bonos pisces in vase, malos autem foras miserunt.* Portam ergo piscium ædificaverunt in Hierusalem, cum illi gradus ordinantur in Ecclesia, per quos electi à reprobis, quasi boni pisces à malis segregati, ad confortiū perpetuæ pacis inferantur. Porta piscium ædificatur, cum illis virtutum operibus fideles se vivunt, quibus intuentes se proximos, à fluctibus perturbationis & concupiscentiæ mundialis ereptos, ad tranquillitatem ac pacem vitæ spiritualis introducunt. Meminit hujus portæ Sophonias Propheta, dicens : *Vox clamoris à porta piscium, & ululatus à secunda. Quia hoc quod adunxit, à secunda, secundi muri in eodem climate portam significat.* Nam temporibus Ezechie duplicatum fuisse murum civitatis, verba dierum narrant, ubi scriptum est : *Ædificavit quoque, agens industriè, omnem murum qui fuerat dissipatus, & extruxit turres de super, & foris fecit alterum murum.* Hæc de sensu literæ. Verum juxta legis allegoriam, Sophonias vocem clamoris à porta piscium, & ululatum audivit à secunda : quia utramque ab hostibus deiciendam præcognovit : quia & fidem & opera doctorum, per quæ ab undis vitæ corruptibilibus cæteros erui, atque in Ecclesiam sanctam oportuerat induci, vidit antiqui hostis insidiosis esse terræ stemendam, hoc est per appetitum terrenarum voluptatum cælestibus gaudiis esse privandam. Bene enim ab utraque porta, & prima videlicet & secunda, & exteriorè & interiorè, vocem clamoris atque ululatus audivit, quia & opera exterioris, & intus corda negligentium vidit diabolo impugnante subvertenda. ve-

rùm quia Dominus erigit allisos. Nehemias eandem portam piscium post longam ruinam reparatam ; quia etsi aliqui prædicantium aliquando peccando corruerint, non deerunt tamen usque ad finem seculi, qui in locum succedentes præcedentium, portas justitiæ Domino adjuvante, fidelibus prædicando, ac bene vivendo aperiant. Bene autem de destructoribus ejus portæ subjungitur : *Ipsi texerunt eam, & statuerunt valvas, seras & vestes.* Qui reversus etiam de cæteris quæ ædificata perhibentur, porta sæpius iterando repetitur : quia nimirum necesse est, ut quicumque structuram bonæ actionis inchoaverint, hanc in teatam usque perfectionis teceptis insistendo perducant, & à minima custodia solertes quasi valvas, seras & vestes statuunt. Valvæ quippe ad hoc in portis statuuntur, ut eis tempore congruo patefactis, civis intrandi vel exeundi facultatem habeant. Seræ & vestes ad hoc statuuntur, ut oppilatis atque obferatis januis, hostis intrare non possit. Sic ergo & in bonis nostris operibus valvæ sunt benignæ provisionis opponendæ, ut concives, hoc est proximi nostri hæc videntes, glorificent patrem nostrum qui in cælis est, & ipsi quoque per exempla nostra incedere, ac in æterna virtutum nobiscum discant ingredi. Sunt & seræ vestesque contra insidias atque irruptionem hostium opponendæ, ut videlicet diligendi nos tandemque communiatur industria, ne fortè arcem nostræ virtutis incautè intromissis hostis antiquus expugnet. Unde bene dicitur in Proverbiis : *Frater qui adjeratur à fratre, quasi civitas firma, & judicium quasi vestes urbium.* Cum enim populus uterque, Judæorum scilicet & Gentium, fraterna sibi in Christo charitate consentit, unam Ecclesiam, civitatem videlicet sui conditoris ædificant. Et sicut vestes urbium portas muniunt, ita dogmata veritatis Ecclesias per orbem, quæ unam catholicam faciunt, ab infidelium incursione defendunt. Item seras vestesque nostræ portæ statuitur, cum sedulo præcavemus, ne vel arcana fidei nostræ porcis & canibus, hoc est immundis prodamus mentibus, vel humani gratia favoris nostram faciamus justitiam, eosque ad videnda nostra opera bona intromittamus, qui plus periculi nobis laudando afferant, quàm salutaris adminiculi à nobis videndo referant.

Et portam veterem ædificaverunt Tojada filius Phasæ & Mossollam filius Besolda ipsi texerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras & vestes. &c.] Porta vetus illa est, cuius Joannes meminit, dicens : *Christi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus quod habuistis ab initio.* Mandatum vetus, est verbum quod audistis. Porta ergo vetus ædificatur in Hierusalem, cum verbum fidei ac dilectionis, quod ab initio sanctæ Ecclesiæ traditum est, vel recuperati in errantibus, vel in nuper credentibus cœperit institui.

Et dimiserunt Hierusalem usque ad murum plateæ lateris.] Murus plateæ lateris est in Hierusalem, firmitas & munimentum perfectæ dilectionis in cordibus electorum, ad quem instructores ejus ædificando perveniunt, cum in operibus charitatis proficiendo conditori & adjutori suo dicere possunt : *Viam mandatorum tuorum cucurimus, dum dilataras cor nostrum.* Illa nimirum dilatazione mentis illustrante, quæ & amicum in Deo, & inimicum diligere possit propter Deum.

Et portam vallis ædificavit Hanun, & habitatores Zanoæ.] Scimus vallem Josaphat, quæ & Gehennon, hoc est vallis Ennon dicebatur, ad orientalem plagam esse civitatis Hierusalem, per quam torrens Cedron, cuius in Evangelio fit mentio, si quando pluviarum vel nivium aquas recipit, à septentrionali in australem plagam defluit. Sed & in occidentali parte ejusdem civitatis vallem Gihon legimus, dicente libro Paralipomenon de Manasse rege Juda, quod & supra posuimus : *Post hæc ædificavit murum extra civitatem David ad occidentem Gihon in convalle.* Gihon autem nomen fontis, ubi est Salomon unctus in Regem foris civitatem. Sive ergo hanc, sive illam, sive aliam quamlibet ejusdem civitatis vallem Ezras hoc loco significet, patet sacramentum, quia portam vallis ædificatur in Hierusalem, cum vel imbutis nuper per notiam fidei electis, vel reparatis in castitate fidei his qui aberraverant à doctoribus veritatis,

Psal. 44.
 Pro. 12.
 1. Joan. 2.
 Pf. 118.
 1. Joan. 18.
 2. Par. 33.

inter alia virtus humilitatis observanda præcipitur, per quam majore Dei gratia sublimari mereantur, dicente sancta scriptura: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* Et in Psalmo: *Et convallēs abundabunt frumento, id est humiles abundabunt donis superæ refectionis.* Et bene post portam veterem, & murum plateæ lateris, porta vallis edificatur: quia nimirum post rudimenta catholice fidei, quæ per dilectionem operatur, necesse est humilitas nobis, quæ est custos virtutum, tenenda insinuetur: ut juxta præceptum viri sapientis, quando magni sumus, humiliemur in omnibus.

Et mille cubitos in muro usque ad portam sterquilini, & portam sterquilini edificavit Melchias filius Rechab. Ferunt quia situs urbis Hierosolymorum ita molli clivo dispositus, contra aquilonem simul & orientem vergat, ut pluvia ibi decidens nullatenus consistat, sed instat fluviorum per orientales defluens portas, cunctis secum platearum fordibus raptis, in valle Josaphat torrentem Cedronem augeat Unde verisimile videtur, quia porta sterquilini vocetur illa, per quam sordes & immunditiæ consulescunt egeri. Nec minoris omnino virtutis atque utilitatis est, immunda quæque de civitate Domini efferri, quam in illa ea quæ munda sunt aggregari. Portam ergo sterquilini in Hierosolimam edificavit, qui illos in sanctæ Ecclesiæ ministerium ordinant, per quos vitiorum sordes ab electorum mentibus expurgantur. Sed & corruptæ mentis homines ab Ecclesiæ sinibus arceantur, juvante eos atque enervante omnem impuritatem imbre gratiæ cælestis: ut juxta Psalmistam, *Disperdantur de civitate Domini omnes qui operantur iniquitatem.* Et quia magnæ perfectionis, cum quis per meritum humilitatis adeo proficit, ut erratus suos vivaciter inspiciere, & efficaciter deprehensos valeat expurgare: rectè dicitur, quia *qui portam vallis edificaverunt, ipsi etiam mille cubitos in muro usque ad portam sterquilini construxerunt.* Milenarius namque numerus perfectionem, cubitus verò operationem, quæ per manus & brachia fit, insinuat. Et illi in muro sanctæ civitatis à porta vallis usque ad portam sterquilini, mille cubitis edificando perveniunt, qui percepta humilitatis gratia, tanta te indultia perfectionis bonis operibus mancipant, ut omne rudus à se non solum noxiæ actionis sive inutilis locutionis, verumetiam supervacuæ cogitationes ejiciant.

Et portam fontis edificavit Sellan filius Golboæ, princeps pagi Masbhe. Pagos Græcè, Latine vicum significat. Narrant autem scriptores, quòd ab ea fronte montes Sion, quæ prærupta rupe orientalem plagam expectat, intra muros, atque in radicibus collis, fons Siloe proripuit: qui alterante quidem accessu aquarum in meridiem fuit, id est non jugibus aquis, sed * incertis horis & diebus ebullit, & per terrarum concava, & intra saxi durissimi, cum magno sonitu venire consuevit, quo scilicet uno fonte, & hoc non perpetuo, uti civitas perhibetur. Hujus ergo portam fontis hoc loco designatam intellige, maxime cum aperte subjungatur:

Et muros piscinæ Siloe in hortum Regis, & usque ad gradus qui descendunt de civitate David. Igitur Siloa, quod interpretatur missus, ubi cæcus natus & illuminatus est, Dominum Salvatorem, qui ad nostram illuminationem à Deo patre missus est, significat: cujus fons apertissimè idem pater, ex quo ipse natus est, potest intelligi. De quo bene Psalmista: *Quoniam apud te est fons vita, in lumine tuo videbimus lumen.* Portaque fontis edificatur in Hierosolimam, cum ordinantur in Ecclesia doctores, qui fidem divinam æternitatis populis prædicent. Edificantur & muri piscinæ Siloæ, cum firmissima & inexpugnabilia scripturarum testimonia, quibus sacramentum Dominicæ incarnationis designatur, in mente fidelium radicantur. Qui videlicet muri divinatorum eloquiorum in hortum Regis perveniunt, cum agnitis Dominicæ dispensationis mysteriis, germana virtutum ipso summo Rege Domino Deo nostro optulante profertæ ceperimus: Perveniunt & ad gradus usque, qui descendunt de civitate David, cum quis à generali fidelium vita spiritualibus deheris ad cælestia proficere didicerit. Gradus namque qui de civitate David ad inferiora urbis Hierosolymæ descendunt, auxilia sunt divina in spi-

rationis sive protectionis, quibus paulatim excitantur ad mœnia regni cælestis attingere valeamus. Fecit enim gradus David, quibus ad civitatem ejus ascendere debeamus, cum divina nos pietas ordinem dicitur virtutum, quibus cælestia petamus, cum easdem virtutes exequamur, nobis donum tribuit. De quibus nimirum gradibus Psalmista dicebat: *Beatus vir cui est auxilium abs te Domine: assistens in corde ejus disposuit in valle lachrymarum, in loco quem passus, &c. nique dum ait: Ambulabunt de virtute in virtute, videbitur Deus deorum in Sion.* Ad hos ergo gradus structores sanctæ civitatis, post muros piscinæ Siloæ, & post hortum Regis edificando perveniunt, cum post ostensa Dominicæ incarnationis sacramenta, quibus cæca à nativitate gentilitas abluta & illuminata est, post inchoata per fidem gemina bonæ operationis, doctores sancti diligentius ex tempore suis auditoribus profectus virtutum ostendant: quibus ad visionem sui conditoris, fortis videlicet manus ac desiderabilis, quòd vocabit David, designatur, ascendunt, Quos profectus gradus maxime in humilitate consistere reverendissimus pater, nomine & vita Benedictus intellexit, cum scala patriarchæ Jacob ostensa, angelis per eam ascendentibus ac descendentibus, iter ad cælestia nostrum esse designatum interpretans: gradus scilicet ipsius incrementis ac profectibus operum bonorum, quæ per humilitatē fiunt, solertissima ac piissima inquisitione distinxit. Civitas autem David juxta literam mons Sion appellatur, qui à meridie positus, pro arce urbis supereminet, & major pars civitatis infra montem jacet, in planitie humilioris collis sita. Unde scriptum est in libro Regum: *Cæpit autem David vid artem Sion, hæc est civitas David.* Et paulo post: *Habitavit autem David in arce, & vocavit eam civitatem David.*

Post eum edificavit Nehemias filius Achob, princeps civitatis partu vici Bethsur, usque contra sepulchrum David. Nota David regem non in Berthehem, ut quidam autumant, sed in Hierusalem esse sepultum: & quidem non sine certâ ratione mysterii. Sicut enim in Berthehem natus, atque à Regem unctus, Dominum Christum ibidem de suo semine nasciturum, atque à Magis sub persona regis adorandum præfiguravit: ita & in Hierusalem defunctus ac sepultus, ipsum Dominum in eadem civitate passurum ac sepeliendum, sed citius de sepulchro resurrecturum signavit. Post portam ergo fontis, & muros piscinæ Siloæ, qui in hortum regis, & usque ad gradus, qui descendunt de civitate David, perveniunt, etiam usque contra sepulchrum ejusdem David mensura sanctæ civitatis protenditur: quia quæ per fidem divinæ æternitatis prædicat, qui dispensationem Dominicæ incarnationis, qui fructificationem Ecclesiæ Christo adherentis, de qua dicit ipse, *Hortus concilio sunt mea sponsa*: fidelibus declarat auditoribus, non eorum tantummodo gradus bonorum operum, quibus ad æternam patriam ascendunt, debet imitari: sed & sacramentum Dominicæ passionis semper eorum necesse habet inditare memoriæ, ut per eum qui pro ipsis mortuus est ac resurrexit, se quoque de regione & umbra mortis erigendos ad vitam, atque ad regnum cælestis ascensuros esse cognoscant. Bene autem sequitur:

Et usque ad piscinam, quæ grandi opere constructa est, & usque ad domum fortium. Piscina namque grandi opere constructa, potest non absurde scriptura divina intelligi: quæ tantum spiritus opere confecta, lavacrum nobis ad expianda peccata, simul & poculum salutaris gustus ministrat. Quæ à Domino nobis in vinum conversa, hoc est in spiritum sensum fuerit translata, gratiore nos suavitate veritatis ebriat. Ubi & domus est fortium: quia quicumque crederet eloquiorum divinatorum fluentis audiendo & operando refici consueverunt, contra omnes antiqui hostis insidias fortes redduntur & invicti. Post sepulchrum ergo David in sancta civitate piscina grandi opere constructa locatur, cui domus est fortium contigua: quia per passionem Domini scripturarum nobis est abyssus patefacta, per quam affluentiam corda corroborata fidelium, & civitas Christi est cunctis hostibus inexpugnabilis reddita. Desiderantibus namque, vel obtentis ab hoste aquis, facile capitur civitas. Et si hostis antiquus fontem à nobis abstulerit verbi Dei,

1. Petr. 5
Psal. 64.

Eccl. 3.

Psal. 10.

Gen. 22.

Joan. 9.

Psal. 35.

V B E
T O M I
S E R V A
T U R

nil obstat, quin continuo arcem nostrae mentis savus impugator atque everfor ascendat.

Post eum adificaverunt fratres eorum Levita, & Rehum filius Beeni. Post eum adificavit Asebas princeps dimidia partis vici Ceila in vico suo. & caetera, usque dum ait: Et adificavit juxta eum Aser filius Iosue princeps Masspha, mensuram secundam contra ascensum firmissimi anguli. Hucusque primus civitatis murus extruitur, hinc mensura secunda, hoc est muri interioris, de quo supra diximus, incipit. Unde in hac descriptione dicitur, quia structorum plurimi contra domum suam adificaverint. muro namque interiori domus civitatis plurima, vel vicina erant, vel iuncta. Post constructionem ergo muri exterioris, sequitur & in nostra civitate mensura muri secundum, cum positoperum ac linguae per se ditionem, quae & chorionibus apparere potest, magis in interioribus nostrae mentis Deo placere contendimus, ne quid videlicet velamine concipere de his quae interni arbitris oculos offendant, praesumamus. Et bene dicitur, quia mensura secunda contra ascensum si firmissimi anguli adificata: firmissimus angulus quippe Dominus est, qui in sua fide ac dilectione Judaeorum populum adunavit, & gentium: unde & in Psalmo, vel Efaia, lapis angularis est dicitur. Contra cuius ascensum anguli mensura secunda adificatur, cum per munditiam pie cogitationis ad visionem conditoris nostri pervenire contendimus: cum etiam in hac vita retenti, crebro visionis ejus desiderio suspiramus. Sequuntur hinc plurimi structorum ordines, qui mensuram secundam adificasse narratur, quia maxima sanctae Ecclesiae structura in interioris est munimine virtutis, cum videlicet omni custodia reservamus cor nostrum, quoniam ex ipso vita procedit. De quibus sigillatim disserere, & ad spiritalem cuncta intelligentiam trahere, nimis perlongum est.

Nathinnai autem habitabant in Ophel, usque contra portam aquarum ad orientem, & turrim, quae prominebat. Nathinnai autem dicuntur esse Gabaeonitae, qui in ministerium domus Domini juxta dispositionem Josue filii Nun, fidei devotione serviebant. Ophel autem turris erat, non longe a templo, enormis altitudinis. Unde & Ophel, hoc est tenebrarum, sive nubili nomen accepit, quod usque ad nubes erigeret caput. Denique ubi in Michaa scriptum est, Et turris egregia nebulo sa filia Sion: in Hebraeo pro turris nebulo sa, turris Ophel scriptum est. Meminit hujus turris, & in qua parte sit civitatis offendit liber Paralipomenon, referens de Manasse rege, quod & supra posuimus, quia adificaverit murum extra civitatem David ad Occidentem Gibon, in convalle, ab introitu portae piscium per circuitum usque ad Ophel. Conveniebat ergo juxta situm loci, ut ministri templi in vicina templi turri habitarent. Verum juxta sensum quoque mysticum, Nathinnai habitant in Ophel: hoc est in turri nebulo sa, cum hi qui professione vitae perfectioris Deo dicati sunt, in munimento atque altitudine virtutum & actionum semper & cogitatione commorari non obmittunt, dicentes cum Apostolo, Quia conversatio nostra in caelis est. De quibus & vulgi turba admirando contestetur, dicens: Qui sunt isti qui in nubibus volant? Item Nathinnai habitant in Ophel, cum quique religionis habitu insignes, ab dicta scripturarum, de quibus dictum est, Tenebrosa aqua in nubibus aeris: hoc est mystica scientia in prophetis illustrato corde penetrare, atque in horum lectione die noctuque meditari didicerint. De quorum habitatione apte subjungitur: Usque contra portam aquarum ad orientem & turrem quae prominebat. Porta namque aquarum Dominus est, qui quotidiana nos misericordiae suae gratia, ne in terrenis vitae praesentis desiciamus, irrigat. Quam videlicet portam intrare desiderabat Psalmista, cum dicebat: Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Quae porta congruenter ad orientem posita memoratur: quia nimirum idem Dominus, qui nos torrente suae voluptatis, ne sitiamus, inebriat: ipse nos dono visitationis suae, ne in tenebris errorum caligemus illustrat. Juxta quod Zacharias ait: Visitavit nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent. Ipse etiam nos praesidio suae protectionis, ne ab hoste

contingamur defendit. Unde bene sequitur: Et usque ad turrem quae prominebat. Quod intelligens idem Psalmista, dicebat: Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici. Habitant ergo Nathinnai in Ophel, usque contra portam aquarum ad orientem, & turrem quae prominebat: cum fideles quique lectionibus sacris dediti, divina pietatis & gratia debriati atque illustrati, & auxilio gaudent semper ab hoste tutari. Et quia post praesentia virtutum dona ad videndam claritatem Domini hominis ascenditur, recte subinfertur.

Post eos adificaverunt Thecuani mensuram secundam, e regione a turri magna & eminenti, usque ad murum templi. Mutus quippe templi corpus est Domini Salvatoris, de quo ipse Judaeis ait: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud: quod videlicet templum corporis ejus, persecutores ejus in morte solverunt, sed excitatum, atque ad caelos exaltatum, amatores in gloria viderunt, atque in aeternum videre non cessant. A turri ergo magna & eminenti, usque ad murum templi structura sanctae civitatis pervenit, cum iusti quique ab altitudine contemplationis, quae mentem & in hac vita de seipso temporalibus, ad caelestia desideranda suspendunt, veraciter in illa vita ad claritatem Dominicae incarnationis intuentiam patefacta, etiam divina gloria aeternitatem ascendunt. Et quia Thecuani buccina vel tuba, Thecuani buccinatores interpretantur, apte dicitur quod Thecuani haec adificaverint, doctorum namque est, quorum in omnem terram sonus exivit, vel praesentia Dei dona, vel futura in civitate ejus, hoc est populo fidelium patefacere.

Sursum autem ad portam equorum adificaverunt sacerdotes unusquisque contra domum suam. Hujus portae meminit Hieremias, & eam in orientali plaga civitatis esse designat, scribens typice de sancta Ecclesia: Et adificabitur civitas Domino a turri Hananeel. Et paulo post: Usque ad torrentem Cedron, & usque ad angulum portae equorum orientalis. Equi autem cum in bonam partem ponuntur, sicut & asini, & camelus, & muli, aliquando conversos ad Dominum populos gentilium, aliquando curas temporalium rerum Domino animae rite subjugatas indicant. Et sacerdotes murum civitatis Dei ad portam equorum adificaverunt, cum doctores sancti post vocationem Judaicae plebis, usque ad introducendos in sanctam Ecclesiam gentium populos verbum disseminando pervenerunt. Item ad portam equorum adificant, cum sufficientia vivendi exempla praebent eis, qui ad refrenandos lascivos suae carnis sive animae motus sanctae Ecclesiae januas intrant: vel certe cum suas ipsorum cogitationes, quibus necesse habent de vita sive habitu suo, suorumque tractare, ita disponunt, ut nequaquam haec libertatem mentis, quae caelestia semper quarere proposuerant, retardent. Ubi & bene de operantibus subditur, Vnde quisque contra domum suam: qui sermo crebrius in hac constructione sanctae civitatis reperitur. Neque in expositione laborandum est, quomodo in sancta Ecclesia contra domum suam quisque murum virtutum adificare, suamque mentem adversus insidias diaboli debeat munire: ne ille qui quasi leo rugiens circumit, querens quem devoret, ulla ex parte valeat irrumperere, dum situm quisque corpus & mentem forti in Dominum fide praemunierit. Sed & in eo quisque contra domum suam adificat, si illos qui sibi commissi sunt, diligentia custodia disciplinae regularis tutatur, ne vel incursum vitorum, vel haeretica possint persuasionem decipi. Longam est de singulis sanctae civitatis aedificiis, vel aedificatoribus spirituali interpretatione disserere: quae etiam nobis recentibus, lector peritus facillime cognoscit. Tantum hoc notandum quia qui portas & turres adificant, per quas vel cives ingrediuntur, vel arceantur inimici, ipsi sunt Prophetae, Apostoli & Evangelistae: per quos nobis forma & ordo fidei ac rectae operationis, per quam unitatem sanctae Ecclesiae intrare debeamus, ministrata est: quorumque verbis qualiter adversarios veritatis redarguimus ac repellamus, discimus. Qui vero reliquis verbis exstruunt, ipsi sunt pastores & doctores, quos secundo loco posuit Apostolus, per quorum indultiam usque hodie ea quae per

Psal. 60.

Joan. 2.

Hier. 21.

1. Pet. 5.

Pf. 117.

Esa. 28.

Mich. 4.

2. Par. 33.

Philip. 3.

Esa. 60.

Psal. 41.

Luc. 11.

magnos Ecclesiæ architectos ædificata est fides catholica, per totam orbem servatur. Et sicut Nehemias cunctos ex ordine civitatis structores enumerans, perpetuò memoriales facit; ita consolator nostræ paupertatis Dominus, omnium qui Ecclesiam suam in electis ædificant, nomina conscribit in celo. Sed videamus & reliqua.

CAPUT XIX.

Sanaballat & Tobias subsannant ædificantes, sed contemnuntur: bella movent, sed ad attonibus atque armis pelluntur.

IV.

Factum est autem, cum audisset Sanaballat, quod ædificarem murum, iratus est valde. & motus nimis, subsannavit iudeos, & dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid imbecilles Iudei faciunt? num dimittunt eos? Planè hæc ita hæreticorum, hæc verba eorum sunt, qui se Samaritanos, hoc est custodes legis Dei frustra cognominant, cum sint maximè Deo contrarii, ac legibus ejus, utpote jam dudum à domo David, hoc est ab unitate Christi & Ecclesiæ per hæreses aut schismata, aut mala opera segregati: qui ne sua fortè impugnetur atque excludatur impietas, muros fidei ædificari mutant. Hæc subsannatio omnium, qui dicunt se nosse Deum, factis autem negant. Namque Samaritæ ita Domino serviebant, ut diis suis proficis non abrenunciarent. Quos hodiè typicè imitantur, qui ita Christiani sunt, ut & ventrem suum Deum habeant, ut avaritiam sequantur, quam manifestè idolorum servitum cognominat Apostolus: & cæteris mundi illecebris mancipati, creatura magis inserviunt quam creatori, qui est benedictus in secula. Et tales ergo sicut hæretici nolunt Ecclesiæ muros innovari, ne crescente statu pietatis, à sua cogantur impietate recedere. Tales solent imbecilles appellare Judæos, hoc est confessores fidei, & facile à Gentibus superandos, dum in quotidiano animarum certamine plus amant vitia quam virtutis victoria palmam obtinere. Et quia sunt inter hæreticos qui etiam poenitentibus post lapsum dari veniam negant, rectè ex horum persona subjungitur:

Nunquid ædificari poterunt lapides de acervis pulveris, qui combusti sunt? Ædificaverunt namque lapides, combusti de acervis pulverum, atque in opus sanctæ civitatis reponuntur, cum his qui vel igne persecutionum vitæ fidem negaverant, vel delectationibus vitiorum subacti, munditiam operis perdidissent, miserante Domino respiciunt: ut & integritatem catholicæ fidei constanti professione recipiant, & ornamenta virtutum moribus emendati consequantur.

Sed & Tobias Ammonites proximus ejus ait, Ædificent. Si ascenderit vulpes, et ansiliet murum eorum lapideum. Et hujus Tobias persona simul & verba hæreticis conveniunt. Persona quidem, quia Patriarcha ejus Ammon de incesto & ebrietate, & nocte & in spelunca conceptus est. Quæ cuncta hæresiarum aptari cuius facillimè liquet: quorum omnis origo de voluptate carnali & immunditia, de tenebris errorum sive scelerum, de privatis conciliabulis, & non de publico sanctæ Ecclesiæ symbolo progenita est. Quo verò idem Tobias, qui bonus videlicet Domini interpretatur, non merito ac veritate, sed elatione ac superbia murum sanctæ civitatis dicit à vulpe posse transiliri. vulpes hæreticos vocari in promptu est. Unde est illud Cantici canticorum, *Capite nobis vulpes pusillas, quæ demoluntur vineas*: quod est aperte dicere, Deprehendite, atque in lucem traducendo proferte putridas ac dolosas hæreticorum veritas, quibus fructiferas fidelium mentes corrumpere nituntur. si ergo, inquit, ascenderit vulpes, et ansiliet murum eorum lapideum. Si contra assertionem fidei illorum aliquis hæreticorum exurrexit, statim superbit, & suis pedibus subjiciet omnem fiduciam doctrinæ ipsorum, quam velut lapide firmo munitam, & in Christo esse fundatam gloriantur. Sed venit hujusmodi blasphematoribus, quod sacra hujus scriptor historia imprecando subjungit:

Cant. 2.

Structores armati omnes, ac preparati ad pugnam, sic adfectioni murorum insistent.

Audi Deus noster, quia facti sumus despectui, converte opprobrium super caput eorum, & da eos in despectionem in terra captivi ac. &c.] Cui simile est illud Psalmistæ de inimicis electorum, quasi sub unius perverſi specie loquentis: Converteretur dolor ejus in caput ejus, & in verticem ejus iniquitas ejus descendet.

Et oravimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murum die & nocte contra eos.] Hoc est unicum adversus hostes universos Ecclesiæ suffugium, oratio videlicet ad Deum, & industria doctorum, qui die nocteque in lege ejus meditantur, corda fidelium contra insidias diaboli, ac militum ejus prædicando, consolando, exhortando præmuniunt.

Dixit autem Iudas: Debilitata est fortitudo portarum, & humis nimia est, & nos non poterimus ædificare murum.] Judam dicit tribum filiorum Juda. Quod autem queritur murum ædificari non posse, eo quod humis nimia esset in loco muri congesta, quæ prius esset exportanda, ut sic fundamenta muri in viva terra possent imponi, convenit parabola domus Evangelicæ, cujus instructor fudit in altum: elataque terræ congerie posuit fundamenta super petram, quæ nullo aquarum ventorumque possent impetu deici. Prius enim de corde nostro egerenda est terrenarum inhumis concupiscentiarum, ac dein firmus atque inexpugnabilis bonorum operum murus supra fundamentum fidei construendus. nam qui super humum ac rudera infirmarum cogitationum ædificium sanctæ actionis erigere conatus, fallitur, & pro domo sive civitate, mox ut procellæ tentationis ingruerit, ruinam sese ædificasse percipit.

Et dixerunt hostes nostri: Neſciant & ignorent, donec venimus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus. & cetera, usque dum dictum est: Status in loco post murum per circuitum populam in ordine cum gladio suo, & lanceis, & arcibus.] Et hæc in ædificio spirituali semper agi solent. Manet enim indefessus hostis cum latellibus suis, immundis videlicet spiritibus, & hominibus malignis, qui opera fidei ac virtutum minus curantes, impedire, & quantum valent semper expugnare contendunt, mentemque fidelium mucrone pravæ suggestionis infestificare satagunt. Verùm nobis contra hæc Dei armaturæ juxta Apostolum sumenda est, ut possumus resistere in die malo, & in omnibus perfectè stare. Bene autem dictum est, quia statuerit post murum per circuitum populam cum armis, ut agmine armatorum circumdatis structores, liberiore manu ac securiore muro ædificando insisterent. Disperiti namque sunt gradus fidelium, & alii bonis operibus intus ornantes, Ecclesiam ædificant: alii armis sacre lætitudinis muniti, contra impugnantem eandem Ecclesiam hæreticos invigilant. Hi religiosa devotione proximos in fidei veritate confortant, illi adversus diaboli vel vitiorum telis, quibus eandem fidem expugnare laborant, necessarium certamen exercent, atque ab ovili Dominico insidiantes lupos, pastorali sollicitudine repellunt.

Factum est autem cum audissent inimici nostri, nunciatum esse nobis, dissipavit Deus constitutum eorum, & reversi sumus ad viros omnes unusquisque ad opus suum.] Et in spirituali ædificio, si apostolicis semper fuerimus armis induti, dissipabitur consilium diaboli & angelorum ejus, qui nos debellare desiderant.

CAPUT XX.

Structores armati omnes, ac preparati ad pugnam, sic adfectioni murorum insistent.

Factum est à die illa, mediâ pars juvenum faciebatur opus, & mediâ pars parata erat ad bellum, & cetera, trique cum dictum est: Una manu sua faciebatur opus, & altera tenebat gladium; ædificat enim unusquisque gladio erat ac circumvenit. Notandum enim, quia non solum pars juvenum mediâ faciebatur opus, & pars mediâ parata erat ad bellum, sed & eadem ipsi qui faciebatur opus juvenes, gladio erant accincti. Tanta namque veritas hostis antiqui, tantus est furor militiæ ejus contra Ecclesiam dimicantis, ut non solum

prædi-

prædicatores veritatis, sed & ipse Dei populus semper adversus machinas illius vigilare, & velut in acie debeat stare. *Adificantes namque gladio accinguntur venes, cum hi qui bonis insilire operibus, qui commillos sibi regulari cura ratione disponere (hoc est enim vivos lapides in ædificio sanctæ civitatis ordine competenti locare) fluxa in se luxuria acumine verbi Dei restringere satagunt. Nec prætereundum, quia cum David sive Salomon eandem civitatem ædificarent, nil de armatis structoribus, vel adversariis impugnantibus referunt; varium destructa ob scelera eorum urbs majore labore ac industria reficitur, quia & talis est ædificatio spiritalis, quæ in animarum salute geritur, ut in baptisinate, renati per fidem & confessionem sanctæ Trinitatis abique ullo nostro labore per gratiam Dei civitas ac domus ejus efficiamur. Et si post ablutionem sacri fontis, diabolo seducente ad peccata relabimur, & virtutum moenia nostrorum hostis victor igne vitiorum dejicit, gravioribus necesse est orationis, afflictionis, vigiliarum, eleemosynarum, & vitæ ætiosius studiis, ea quæ perdidimus bonorum operum ædificia reparemus. Nam & expertis vitiorum illecebris, difficilior quam incognitis caremus: minorisque laboris est incognitam carnis cavere voluptatem, quam rejicere cognitam.*

In tempore quoque illo dixi populo: Vnusquisque cum puero suo maneat in media Hierusalem, & sine vobis vices per noctem & diem ad operandum.] Nota quantum studium in operando habuerint, qui etiam noctu in labore perseverant. Sic fecit Apostolus, qui nocte & die operabatur manibus suis, ne quem credentium vitium queritando fatigaret. Nisi forte ita sibi vices successisse credendi sunt ad operandum, ut alii per diem laborarent in opere muri, alii excubias noctis contra irruptiones agerent hostium. Nam & nostræ civitatis extructores utrumque simul faciunt. Idemque ipsi qui fideles instituendo Ecclesiam ædificant, etiam incredulos & contradictores arguendo ab Ecclesiæ læsione propellunt.

CAPUT XXI.

Excitatio in tumultum populo pro fame ac penuria, Nehemias adiurat optimates ac magistratus, ne usuras à fratribus suis exigant, sed potius dent pro illis pecuniam.

V. *Et factus est clamor populi & uxorum ejus magnus adversus fratres suos Iudeos, & erant qui dicebant: Filii nostri & filia nostre multa sunt nimis, accipiamus pro pretio earum frumentum, & comedamus & bibamus. Et erant qui dicebant: Agress nostros, & vineas & domos nostras opponamus & accipiamus frumenta in fame. Et alii dicebant: Mutuo sumamus pecuniam in tributa Regis, demusque agros nostros & vineas, & cætera. Desiderabat quidem populus murum construere civitatis, sed magnitudine famis ab opere sancto præpediebatur. Quam videlicet famem non solum penuria frugum, sed & principum avaritia fecerat, cum ab eodem populo majora quam reddere poterat tributa exigere, quod apud nos quotidie eodem ordine fieri videmus. Quanti enim sunt in populo Dei, qui divinis libenter cupiunt obtemperare mandatis, sed ne possint implere quod cupiunt, & inopia rerum temporalium, ac paupertate & exemplis retardantur eorum, qui habitu religionis videntur esse præditi, cum ipsi ab eis quibus præesse videntur, & immensum rerum secularium pondus ac vestigal exigunt, & nihil eorum saluti perpetuæ, vel doctore, vel exempla vivendi præbendo, vel opera pietatis impendendo conferunt. Atque utinam aliquis diebus nostris Nehemias, id est, consolator à Domino adveniens, nostros compescat errores, nostram ad amorem divinum præcordia accendat, nostras à propriis voluntatibus ad constituendam Christi civitatem manus avertens confortet. Sed videamus juxta literam, quia triplici distinctione miser afflicti populi clamor augebatur. Quidam namque fame coacti, filios suos ditioribus pro cibo vendere disponebant: alii liberis parentes, agros potius ac domos suas pro cibo*

dare volebant: nonnulli econtra prohibentes & liberorum & agrorum venditionem, tantum hoc persuadebant, ut mutuo sumerent pecuniam in tributa Regis, datis loco pignoris agris suis & vineis, donec redeunte copia fertilitatis ac frugum possint restituere feneratoribus, quod mutuo accepissent.

Et increpuit optimates & magistratus, & dixit eis, Usuras ne singuli à fratribus vestris exigatis. Et congregavi adversus eos intentionem magnam, & dixi eis: Nos, ut scitis, redemimus fratres nostros Iudeos, qui venditi fuerant gentibus secundum possibilitatem nostram. Et vos igitur vendite fratres vestros, & redimemus eos & cætera, usque dum ait: Et ego & fratres mei, & pueri mei commodavimus plurimam pecuniam & frumentum, non repetamus in commune istud as alienum.] Quali dux optimus militiæ celestis, & sapiens architectus civitatis Dei, quod optimates & magistratus populi facere voluit, prius se ipse fecisse declaravit: eleemosynam videlicet pauperibus dandam, & nihil ab eis querendo, nisi custodiam legis Dei, & ædificationem civitatis ejus. In qua videlicet lectione, non nos allegoria sensum inquirere, sed ipsum literæ textum oportet diligentius operando servare: ut videlicet exceptis quotidianis eleemosynarum fructibus, curemus, ubi tempus generale famis & inopiæ populum affligerit, & ea quæ possumus indigentibus commodare, & illa quoque, quæ à subditis quasi justè solebamus exigere, tributa dimittere eatenus, quatenus & nostra nobis pater debita relaxet. Terribilis autem nimium huic lectioni imponitur clausula, cum dicitur:

Insuper & sinum meum excussi, & dixi: Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleverit verbum istud de domo sua, & de laboribus suis: sic excutiat & vagus fiat.] Quicumque enim vel misericordiam pauperibus dare recusat, vel ab eis quod non habent reddere, velut justè exigere non erubescit, hic de domo sua excutitur, videlicet de cætu sanctæ Ecclesiæ, in qua mansurum se perpetuo credebat, ejectus. Excutitur & de laboribus suis, fructu nimirum bonorum operum, in quibus se laudabiliter desudasse arbitrabatur, privatus. Neque enim labores sine pietate exhibiti, fructuosi apud Dominum fieri possunt. Quantum verò hæc Nehemias oburgatio sive imprecatio corda omnium commoverit, aperte declaratur, cum protinus subinfertur.

Et dixit universa multitudo, Amen: ac laudaverunt Deum. Ac deinde subjungitur: Fecit ergo populus sicut dictum erat.] Cum enim audita eius contestatione, omnes amen responderunt, ac Deum collaudantes fecerunt quæ iusserant: constat profectò, quia non timore coacti, sed intimo cordis affectu eius dicta susceperunt.

CAPUT XXII.

Nehemias per se, quantum populo pietatè præstitit exponit.

A *Die autem illa qua præceperat mihi, ut essem dux in terra Iuda, ab anno vicesimo usque ad annum tricestimum secundum Artaxerxis Regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus.] Hoc exponeus typicè, dicit Apostolus: Quia Dominus statuit eos qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere: ego autem nullo horum usus. Duodecim autem annis Nehemias cum fratribus suis ita in ducatu vivebat, ut annonas quæ ducibus debebantur, ipsi non comederent, quò per hoc mysticè insinuaret, apostolicum illud esse opus, cum quis in regimine plebis Dei promotus, opus quidem rectoris nobiliter Ecclesiam ædificando exercet, sed quantum exercitij ab eis quos prædicando, ac bene vivendo regit, tertia commoda expectando non querit.*

CAPUT XXIII.

Sanaballat & socii eius Nehemiam ad adificationem muri retrahere tentant, conductis adversus eum etiam domesticis insidiis: sed his ab eo deprehensis, civitatis murus ad perfectum usque completur.

VI. **F**actum est autem cum audisset Sanaballat & Tobias & Gosem Arabs, & ceteri inimici nostri, quod edificasset ego murum. & reliqua usque dum ajunt: *Veni & percuriamus sacrum pariter in vitulu in campo uno. Ipsi autem cogitabant, ut facerent mihi malum. Mihi ergo ad eos nuncios, dicens: Opus grande ego facio, & non possum descendere, ne forte negligatur, cum venero & descendero ad vos.]* Hostes sanctæ civitatis suadent Nehemiam ad campestria descendere, sed usque pacis secum ire, mactatis simul vitulis in testimonium fœderis compacti. Verum ille, ne opus religiosum negligeretur, in montanis perseverat. Sic & hæretici ac falsi Catholici, volunt ea conditione veris Catholicis consortium pacis habere, ut non ipsi ad arcem Ecclesiasticæ fidei, aut operationis ascendere consentiant, sed potius eos quos in culmine virtutum commorantes aspiciunt, ab infima operum sive dogmatum pravorum descendere cogant. Et bene in campo uno volunt cum Nehemia pactum ire: quia nimirum in eandem libertatem vitæ lautotus, quam ipsi sequuntur, omnes quos seducere possunt, reserui desiderant. Bene idem pactum cum eo in vitulis pariter mactatis volunt ire, quia falsi fratres orationis sive actionis suæ Deo hostias unâ cum veris Catholicis gellunt offerre, quatenus & ipsi veraciter fideles crediti, per viciniam communionis eosdem veros corrumpere Catholicos possunt. Verum Nehemias personam fidelium doctorum tenens, nequaquam ad prophanos descendere, neque eorum hostiis inquinari sentit, sed in conceptis virtutum operibus devotus persistit: & quo acrius terrire nitebantur inimici, eo magis ipse bene operando terribilis eisdem inimicis fieri contendit. Unde & in sequentibus dicitur:

Omnes autem hi terrebant nos cogitantes quod cessarem manus nostræ ab opere, & quiesceremus. Quam ob causam magis confortavi manus meas.] Ergo & in spiritali structura, quia virtutis hostis semper manus nostras tentat impedire, semper eas ipsi in bona actione divino auxilio confortare curamus.

Et ingressus sum domum Samaia filii Dolaiæ, filii Metabeel secreti, qui ait: Tractemus nobiscum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas adiu, & cetera, usque dum ait: Et intellexi, quod Deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias & Sanaballat conductissent eum, acceperat enim pretium, ut territus facerem & peccarem.] Pulsatis insidiis hostium Nehemias, domum Samaia quasi amici & trahitis ingreditur: sed & ipsum insidiatorem atque hostem invenit, utpote externorum donis & amicitia corruptum: semper namque habent electi foris pugnas, intrus timores: nec solum Apostoli, sed & Propheta periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis ex falsis fratribus suspectam vitam agebant.

I. Cor. II

Completus est autem murus vicesimo quinto die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus.] Mensis Elul secundum Hebræos sextus anni est mensis, qui apud Romanos appellatur September. Et rectè murus sanctæ civitatis sexto anni mensis completur, ut etiam hoc ultimo tempore perfecta fidelium sive penitentium seu innocentium actio designatur. Nam senario numero solet perfectio boni operis designari: vel quia Dominus sexto die creationem mundi consummavit, atque in septimo requievit: vel quia nos in sex hujus seculi ataribus bonis desudare operibus, in septima autem, quæ est in alia autem vita, sabbaticum animarum voluit sperare. Rectè vicesimo quinto ejusdem mensis die completur, propter quod videlicet quinque corporis sunt sensus, quorum ministerio bona foris operari debentur. Sicut enim quinquarius numerus simplex, hos solet sensus figurare: ita idem per seipsum multiplicatus, atque ad XXV. perductus, eosdem ipsos majori perfe-

ctione demonstrat. Perficimus igitur murum Hierusalem vicesimo quinto die mensis sexti, cum omnes corporis nostri sensus diligenter divinis mancipantes servitiis, cepta virtutum studia ad finem firmiter perducimus, & quæ ad munitionem Catholicæ pacis fideliter agere cepimus, efficaciter Domino adjuvante completemus. Qui videlicet murus bene etiam quinquaginta & duobus diebus dicitur completus; quinquagesimus namque penitentia ac remissionis est Psalmus, in quo etiam de hujus adificatione civitatis specialiter orat Propheta dicens: *Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion, ut edificentur muri Hierusalem.* Quinquagesima die Dominice resurrectionis venit in Ecclesiam primitivum Spiritus sanctus, per quem nobis & devotio penitendi infunditur, & penitentibus donum veniæ confertur. Duo autem sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor, & proximi, quibus donata nobis per Spiritum sanctum indulgentia peccatorum, pro æternæ perceptione vitæ laborare jubentur. Ideoque apostolicè murum sanctæ civitatis, quæ ab hostibus erat diruta, reedificantes civis illius in quinquaginta & duobus diebus restaurant: quia hæc nimirum est justorum in hac vita perfectio, ut & quæ deliquerint penitendo, per gratiam divinæ inspirationis calligent, & deinceps in Dei & proximi dilectione bonis operibus adornent.

CAPUT XXIV.

Falsa civitate Hierusalem terrentur Gentiles: at Nehemias amores recenseret, & portas custodes deputat.

Factum est autem cum audissent omnes inimici nostri, ut timerent universa Gentes quæ erant in circuitu nostro, & conciderent intra semetipsos, & sicerent, quod a Domino esset hoc. Qui ante structores sanctæ civitatis terrete querebant, ut eos ab operando retardarent, nunc completa ejusdem civitatis constructione timent ipsi, atque animo concidunt, agnito quod adificatio illa Deo auctore cepta esset, atque completa. Sic & in sancta Ecclesia, cum charitatis, continentia, pacis, & cæterarum virtutum structura firma surrexerit, timent immundi spiritus, & viribus nostris effugata eorum tentatio repellitur, atque ad nostram potius victoriam proficit. Quod & de hæreticis æque ac falsis Catholicis accipi potest: qui constantium fidei per dilectionem operante aut corriguntur emendati, aut manifestati caventur, & Ecclesiæ timibus expelluntur.

Postquam autem edificatus est murus, & positi valvæ, & recessus janitores, & cantores, & Levitæ, præcipi Samaritanis meo, & cetera usque dum ait: Non aperiantur porte Hierusalem usque ad calorem solis.] Et in spiritali sentia, ubi constructa ecclesiæ murus collectis ad fidem novis populis, vel correctis his qui erraverant, edificatus fuerit, mox potentia inter valvæ disciplina regularis, ne antiquus hostis, qui quasi leo rugiens circuit, usquam in ovile fidelium valeat intrare. Recensendi sunt janitores, cantores & Levitæ, quæ eandem valvas custodiant. Quorum personam ornati doctoribus sanctis convenire periculum est. Janitores equippe sunt, qui claves regni cælorum perceperunt, ut dignos eadem humilemque suscipiant, superbos verò ac immanios ab ingressu supernæ civitatis arceant, dicendo: *Non est pars vestra, fors in sermone hoc, quoniam tuum non est regnum cum Deo.* Cantores sunt, qui dulcedinem ejusdem patriæ celestis auditoribus suis pia voce prædicant. Levitæ sunt, qui equo obsequium divini cultus semper invigilant. Præceptum autem Nehemias, ne aperiantur porte Hierusalem usque ad calorem solis, hoc est toto tempore noctis, ne videlicet autobretis nebris hostis irrumperat, aut certe aliquis civium innotatus exiens, ab hoste captus pereat. Quod etiam in hujus seculi nocte tota custodes animarum debent solerter agere, ne observantia piæ conversationis neglecta, et ab hoste aut cohortem fidelium perturbaturus subintraret, aut de ipsorum numero fidelium quempiam perditurus rapiat. Apparente autem sole justitiam, & clarè cente huc

future beatitudinis, jam non opus erit claustris continen-
tia: quia nec adversariis ultra dabitur facultas impu-
gnandi, sive tentandi fideles, ut pote sempiterna cum suo
principe ultione damnatis. Unde in Apocalypsi sua Joan-
nes de futura ejusdem sancte civitatis gloria dicit: *Et por-
ta ejus non claudetur per diem, nox enim non erit illi.*

*Et posuerunt pedes de habitatoribus Hierusalem, singulos per vi-
ces suas, & unumquemque contra domum suam.* Custodes ani-
marum non sunt de neophytis, nec de turba vulgari, sed
de illis constituendi, qui a certamine victorum Dei gratia
liberati, jam mentem in Hierusalem, hoc est in visione
tranquilla pacis habere censuerunt, qui dicere valent
cum Apostolo: *Nostri autem conversatio in caelis est.* De qui-
bus bene dicitur, quia *constituerit singulos per vias suas:* ut
his videficeret cursu suo consummato, de hac luce subtra-
his, alii mox eorum loco regimini praeferrentur fidelium.
Neque ullo tempore desunt, qui pro pace sancte Ecclesie
propter timores nocturnos excubare satagant, curren-
tes semper ad finem usque seculi veritate sermonis propheti-
ci, quo eidem Ecclesie dicitur: *Pro patribus tuis nati sunt ti-
bilis.* Bene quoque subiungitur, *Et unumquemque contra
domum suam.* Sic etenim custodia sancte Ecclesie rite per-
ficatur, si quisque ita sollicitudinem omnium gerat fide-
lium, ut specialiter eis est prelati, quibus Deo auctore
curam studii diligentioris impendat.

CAPUT XXV.

*Nehemias, ut dignos civitati habitatores invenire possit, relegit
librum census eorum qui primi ascenderunt de Babylone in
Iudeam.*

Civitas autem erat lata nimis & grandis, & populus parvus
in medio eius, & non erant domus edificatae. Hæc illi
tempori typicè conveniant. Cum disseminato per Apo-
stolos longè lateque verbo Dei totus orbis novum fidei
gemen accepit, & necdum Ecclesie edificata, sed tan-
tum auditu & sacramentis verbi, populi adhuc rudes
erant imbuti.

*Dedit autem Deus in corde meo, & congregavi optimates &
magistratus & vulgus, ut recenserem eos, & inveni librum cen-
sus eorum, qui ascenderant primam.* Idcirco congregatis in
se non solum optimatibus & magistratibus, sed & omni
vulgo, diligenter eorum numerum recensere curavit, ut
perfecta omnium summa discemere posset, qui in urbe
ipsa Hierosolymorum, qui verò aliis in civitatibus habi-
tare deberent.

CAPUT XXVI.

*Mense septimo congregatur populus in Hierusalem: & legente
Ezra legem Moysi, in auribus audiant.*

VIII. **E**t venerat mensis septimus, sibi autem Israel erant in civitati-
bus suis. Congregatusque est omnis populus, quasi vir unus ad
plateam, que est ante portam aquarum: & dixerunt Ezra scri-
ba, ut asferret librum legum Moysi, quem præceperat Dominus Is-
rael. Querente Nehemia providere ac disponere qui in
civitate, quam edificaverant, habitare deberent, supervenit
mensis septimus: nam longè aberant. Cum enim mu-
nus esset viciesimo quinto die sexti mensis completus, non
plus ad exordium septimi mensis, quam quinque dies su-
pererant. Qui videlicet mensis septimus à prima sua die
usque ad viciesimam secundam totus legitimus ceremoniis
erat consecratus: quibus ritè celebratis, sic deinde ad di-
sponendos condita urbis mansores, cum principibus &
plebe reversus est. Ubi notanda devotio simul & concor-
dia populi, qui quasi vir unus, hoc est una eademque fide
ac dilectione ad templum Domini convenit: rogaverunt-
que ipsi pontificem suum, ut allato libro, mandata
sibi legis, quæ agere debeant, replicaret, ut cum civitate
edificata, operis quoque placiti Deo structura confurge-
ret, ne sicut antea propter negligentiam religionis, civita-
tis etiam ruina sequeretur. Et bene sexto mense civitas ex-

trusa, septimo in eam populus ad audiendam legem con-
gregatus est: sexta quippe dies in lege operandi, septima
est requiescendi. Et hæc est post bonum opus nostrum di-
lectissima atque acceptissima Domino quies nostra, ut ab-
stinentes ab opere servili, hoc est peccato, audiendis dili-
gentius, atque implendis ejus mandatis operam demus.
Unde & in principio ejusdem mensis septimi statuta erat
solemnitas tubarum, quarum cantu populus inter oratio-
nes & hostias, ardentius ad memoriam divinæ legis exci-
taretur. Et nunc quoque intellectu spiritali opere edificata
civitate sancta, sequi lectionem divinam, & tubas sonare
crebriores: quia nimirum necesse est, ut initiatus sacra-
mentis cœlestibus populus, etiam facis eloquiis ex tem-
pore solentius, qualiter vivere debeat, instruat. Quod au-
tem congregatum dicitur populum ad plateam, que est ante portam
aquarum: portam aquarum seor dicit in atrio sacerdotum,
quo templum omni ex parte per quadrum erat circumda-
tum, maxime ad Orientalem plagam templi, ubi et ap-
paret æneum ad lavandas manus pedesque introeuntium
templum, ubi decem lutes ænei ad lavandas hostias: ubi
etiam altare holocausti, inter quod & templum lapidatus
est Zacharias filius Barachia. Non autem populus intra
hujus portam atrii intrandi habebat licentiam, sed tantum
sacerdotes ministri Domini. Populus autem extra hanc
portam, & maxime in platea, quæ ad Orientalem ejus erat
plagam, ad audiendum verbum, sive ad orandum stare so-
lebat. Bene ergo ante portam aquarum collectus est popu-
lus, qui per auristrem suam fluentis scripturarum erat
spiritaliter potandus.

*Stetit autem Ezra scriba super gradum ligneum, quem fece-
rat ad loquendum & cætera, usque dum dictum est: Et aper-
uit Ezra librum coram omni populo, super unumquemque popu-
lum eminebat.* Hujus loci videtur meminisse scriptura
Paralipomenon, ubi dictum est: *Quia stetit Salomon coram
altare Domini, ex adverso multitudinis Israel, & extendit ma-
nus suas. Siquidem fecerat Salomon basim aneam, & posuerat
eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudine, &
quinque cubitos latitudine, & tres cubitos in altum, stetit su-
per eam.* In medio namque basilicæ, in medio dicit atrii
sacerdotum, quo basilica major atriorum exteriorum om-
ni ex parte templi erat circumdata. De quibus superius
in eodem libro scriptum est: *Fecit etiam atrium sacerdotum,
& basilicam grandem.* Verum Salomon, quasi Rex basim
fecit aneam: porro Ezra, quasi minoris potentie gradum
ad loquendum constituit ligneum, sicut etiam Salomon,
sive Moytes altare holocausti fecerunt æneum, pro quo
filii transmigrationis reposuerunt lapidem. Sed non est
putandum, minoris sacramentum perfectionis ligneum
gradum, quam basim habere æneam. Quod enim sæpe
dictum est, sicut æs pro diurnitate perdurandi, vel fuavitate
sonandi, divinis competit sacramentis, quæ nulla seculorum
longitudine deficiunt, & in omnem terram exiit fo-
nus eorum: ita etiam lignum eisdem aptissime congruit,
propter videlicet trophæum Dominicæ passionis. Super
universum ergo populum Pontifex eminet, quando is qui
gradum doctoris accipit, merito vitæ perfectionis actio-
nem vulgi transcendit. Stare autem in gradu ligneo, quem
fecerat ad loquendum, quando singulari imitatione Domi-
nicæ passionis altiore se cæteris facit. Unde merito
fiduciam liberè verbum Dei prædicandi obtinebat. Nam
qui passionem Domini pro suo modulo contemnit imita-
ri, necdum gradum ligneum, unde infirmis supereminet,
ascendit. Ideoque necesse est talis scriba trepidus præce-
pta Dei prædicet, timens vel erubescens ea quæ ipse
non fecit, aliis facienda proponere. Unde apertè in sequen-
tibus adjungitur:

Populus autem stabat in populo suo. Cum enim præfules,
quantum honore præstant, tantum etiam bonis operibus
subditos anteire satagant, tunc & eidem subditi bonis eorum
incitati exemplis, suæ gradum vitæ jam devoti exe-
quuntur: eorumque piis exhortationibus admoniti, la-
chrymas pro admittis errantibus, sive etiam pro desiderijs
patriæ cœlestis crebras fundere delectantur. Unde & hic
quoque apertè subiungitur:

Elebat autem omnia populus, cum audiret verba legis. Verum quia iidem doctores sancti, qui mentes auditorum suorum & lectionibus sacris, & devotis suis exhortationibus ad lachrymas excitant: eandem quoque lachrymas consolantur, dum sempiterna illos gaudio securura esse promittunt. Rectè subjungitur:

Et dixit eis: Ite, & edite pingua, & bibite mustum, & mittite partes ei qui non paravit sibi, quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari. Sanctus namque nobis dies Domini est, cum verbis illius audiendis atque implendis operam damus. In quo videlicet die nos, quamvis extrinsecus tribulationum ad verba perpeffos, spe gaudentes esse oportet, juxta illud Apostoli: *Quasi tristes, semper autem gaudentes.* In quo etiam edere pingua, & mustum bibere jubemur: hoc est, de collata nobis divinitus ubertate bonæ actionis, & de ipsa audiendi dulcedine verbi Dei gaudere. Mustum namque est vinum melle dulcoratum, unde & græcè Oinomeli vocatur. Sed & de eisdem saluberrimè nostræ mentis epulis, ei qui sibi non præparavit, partes mittere præcipimur, ut videlicet infirmiores proximorum conscientias, vel exemplo piæ actionis, vel suavitate devotæ admonitionis confortare curemus, quatenus & ipsorum animæ juxta Psalmistam. *Sicut ut adipe & pinguedine supernæ largitatis abundantia replentur, labisque exultantibus laudent nomen Domini.* Hunc autem locum nos etiam juxta litteram decet imitari: ut cum videlicet diebus festis, post orationem, lectionem, psalmorum studia completa, carnis curam reficiendo agere disponimus, pauperibus quoque & peregrinis partem dare meminerimus.

2. Cor. 6

Psal. 62

CAPUT XXVII.

Faciant solemnitatem tabernaculorum, legente illis Ezra legem Dei per dies singulos.

Et invenerunt scriptum in lege, præcipisse Dominum in manu Moysi, ut habitarent filii Israël in tabernaculis, in die solemnitate septimo, & ut prædicent, & divulgent vocem in universis urbibus suis in Hierusalem, dicentes: *Egredimini in montem &c.* Hæc in Levitico plenius scripta sunt, & quod in memoriam fieri iussa sint iteris illius longissimi, quo educens ex Ægypto populum suum Dominus, XL. annis in deserto in tabernaculis fecit habitare, quotidie illis per Moysen legis suæ præcepta depromens. Iusta est autem fixio tabernaculorum, quod græcè dicitur scenopogia, annis omnibus septem diebus, id est, à quindécimo die ieiunium septimi mensis, usque ad vicésimum secundum. Cujus observantiæ sacramentum merito est nobis spiritali inquisitione percutandum, maxime cum Dominus in Evangelio eidem festivitati adesse dignatus sit, eamque populum affatus confluentem, suis sacrosanctis dedicaverit verbis. Et nostri ergo patres liberati sunt ab Ægyptiaca servitute per sanguinem agni, & adducti per desertum XL. annis, ut viverent in terram repromissionis, quando per Dominicam passionem liberatus est mundus à servitute diaboli, & per Apostolos primitiva Ecclesia congregata est, quæ quasi per desertum XL. annis ducta est, donec veniret ad promissam in cælis patriam. Quæ ad imitationem ieiunii quadragenarii, quod Moyses & Elias, & ipse Dominus implevit, in magna continentia vitam ducere solebat, semper æternam patriam: & ab universis mundi hujus profus sequestrata illecebris, quasi secretam in quotidiana divinæ legis meditatione conversationem gerebat. Ad cujus memoriam eodem tempore & nos debemus manere in tabernaculis, exentes de habitaculis nostris hoc est relictis secularibus delectationibus peregrinos nos esse in hac vita, & patriam habere in cælis confiteri: atque ut ad eam citius perveniamus, desiderare. Et hoc in die solemnitate septimo, id est in luce gaudii coelestis, implente cornostrum gratia Spiritus sancti, quæ septiformis à Propheta commendata est. In quibus videlicet tabernaculis septem diebus manere præcipimur: quoniam omni tempore vitæ hujus, quam tot diebus circumagimus, animo nos retinere oportet, quia incolæ sumus apud Deum in terra, & peregrini sicut omnes patres nostri.

Levit. 23

Joan. 7.

Egredimini, inquit, in montem, & afferite frondes olivæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemorosi, ut fiant tabernacula. & cætera. Et nos egrediamur de mansione quadam quasi generalium cogitationum, in altitudinem sanctarum scripturarum crebrius meditandi: & afferamus nobis inde, quasi frondes olivæ fructus misericordiæ, quibus pauperes recreando nos simul ab æstu tentantium vitorum obumbremus: & frondes ligni pulcherrimi, quod Judæi cedrum vocant, fructus nimirum charitatis, quæ inter omnes pulcherrima & eximia est, virtutes, per quam & Dominus noster lignum crucis pro nostra salute conscendit. Cujus passionem dum & nos, in quantum possibile est, imitamy, frondibus profecto ligni pulcherrimi progremur. Afferamus & frondes myrti, in mortificatione libidinum & vitorum omnium. Nam & magi Domino myrrham offerentes, in munere docuerunt typicè, eos qui Jesu Christi sunt, carnem suam cum vitis & concupiscentiis crucifigere, debere. Item frondes myrti ad faciendum sibi umbraculum adfert, quicumque potest dicere: *Quia Christi bonus odor sumus Deo, in omni loco.* Afferamus & ramos palmarum, qui manus victricis ornatus est, ut victricem gulæ, avaritiæ, cætorumque vitorum mentem semper geramus, semper hostibus cunctis exitere fortiores curemus: quatenus illorum in futuro metemur esse consortes, de quibus ait in Apocalypsi sua Joannes: *Stabant ante thronum in conspectu agni, amittentes alas, & palmæ in manibus eorum.* Frondes quoque ligni nemorosi, hoc est reliquarum ornamenta virtutum: de quibus omnibus mystica nobis tabernacula facimus, cum bonis delectati operibus, animum totum à mundanis abstrahimus illecebris.

Et egessus est populus, & attulerunt, secretumque sibi tabernacula, unusquisque in domate suo, & in atrio suo. & in atrio domus Dei, & in platea porta aquarum, & in platea porta Ephraim. In domate dicit, in recto domorum, Nam Palestina non habent culmina in donibus, sed aquales sunt domorum omnium summitates, superpositis trabibus & tabulis. Unde in lege præceptum est, ut quisque domum ædificet novam, facit luriculam in circuitu tecti, ne quis ex eo delapsus, periculum mortis incidat. Ita unusquisque nostrum egessus facit tabernaculum in domate, id est in recto domus suæ, cum habitaculum suæ carnis animo transcendens, affectus ejus noxios sedula supernæ lucis ac libertatis meditatione calcaverit. Quod ipsum & in atris nostris facimus, cum mente ad celestia flagrante, quasi extra mundum consistimus, cujus mansionem nos octus relinquere desideramus. Facimus & in atris domus Dei, quando etiam necdum viciniam supernæ habitations licet ingredi, in ejus tamen vicinia totam nostræ cogitationis memoriam sedemque collocamus. Facimus & in platea porte aquarum, cum dilatato corde nostro in via mandatorum Dei, sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, sic desiderat anima nostra ad Deum vivum. Facimus & in platea porte Ephraim, hoc est frugiteri sive crescentis, quando in eadem amplitudine liberi cordis ita proficimus, ut patefacta nobis à Domino porta iustitiæ, semper in illo crescimus in salutem, ac majoribus per dies bonæ actionis strugibus abundare mereamur.

Legit autem in libro legis Dei per dies singulos à die primo usque ad diem novissimum: & fecerunt solemnitatem septem diebus, & in die octavo collectam juxta ritum. Quantum literæ sensus patet, ipsa quidem scenopogia septem diebus agi solebat, id est à quinta decima die mensis septimi lune, usque ad vicésimam primam. Deinde octavo die, hoc est vicésima secunda mensis, denuò collecta populi agebatur majori festivitate insignis. Scriptum namque est in Levitico: *A quindécimo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis feriam Dominicam septem diebus. Die primo & die octavo erit sabbatum, id est, requies. Sum estisque vobis die primo fructus arborum pulcherrima, &c.* Legit ergo Ezra septem diebus scenopogiarum populo in libro legis Dei: quia nimirum hæc est vera nostra in hac vita solennitas mentis, ut per dies singulos,

id est, per omnia bona opera, quibus à Domino illustramur, legendis, audiendis, faciendis ejus sermonibus intento corde vacemus. Incipit autem hæc solemnitas à quindecimo die mensis, quando luna nocte plenissima est, cum omnes mentis nostræ tenebræ clarissimo Christi lumine resolvuntur. Sequiturque eandem dies octavus sabbati, id est requiei, videlicet tempore resurrexerunt in vita futura: cujus gaudiis interim in spe sublevamur tunc in re ipsa perfruemur, cum exoptatissima illa collecta, omnis sanctorum cœtus, & Angelorum scilicet & hominum in conspectu sui conditoris congregatus, & nunquam segregandus exultaverit.

CAPUT XXVIII.

Petræ solemnitate tabernaculorum, denudò conveniunt ad confitendum, legendum atque orandum Dominum.

IX. *In die autem vicequarto mensis hujus, convenerunt filii Israel in Iejunio & sabbato, & huius super eos. Et separatim est semensilium Israel ab omni filio alienigena, &c.]* Notanda devotio correcti post captivitatem populi, ut completa ritè solemnitate, quæ per legem Domini mandata est, una tantum intermillo die, mox in Iejunio & in penitentia ipsi sua sponte convenirent: & quòd diebus lectionum sanctorum ac lætitiæ gerendum audierant, diligenter ex tempore gererent, separando scilicet seipso & mente & corpore à consortio eorum qui alieni à Domino esse, & ab ejus cultura comprobantur: ne rursus per societatem & exempla reproborum, incidere in mala captivitatis & ærumnæ: quæ tamen vix post longa temporum sive secularium volumina sese evasisse cernebant. Et quid de his nobis mysticè tractandum? nisi ut talium exempla secuti, quicquid in publica synapsi vel auditorio faciepiemus cognovimus, denudò mutua inter nos collatione tractemus: & qualiter singula hæc castigatione cordis, sive corporis nostri complere valeamus, solerti indagine perquiramus. Quorum maxima probatur industria vitæ correctioris, dum subditur:

Et surrexerunt ad standum, & legerunt in volumine legis Domini sui quater in die, & quater in nocte constabantur, & orabant Dominum Deum suum.] Quis enim non miretur populum tam eximiam habuisse curam pietatis, ut quater in die, hoc est primo mane, tertia hora, sexta & nona, quibus orationi sive psalmodiæ vacandum erat, auditu solo legis divinæ contradere, quò innovata in Deum mente, purior ac devotior ad deprecandam ejus misericordiam reciderent: sed & in nocte quater, excullo torpore somni, ad confitenda peccata sua, & postulandam veniam exurgerent. Quo exemplo reor in Ecclesia morem involvisse, ut per singulas diurnæ psalmodiæ horas lectio una de veteri sive novo Testamento cunctis audientibus ex corde dicatur: & sic Apostolicis sive prophetis confirmati verbis, ad instantiam orationis genua flectant. Sed & horis nocturnis, cum à laboribus cessatur operum, libera auditui lectionum divinarum aures accommodantur.

CAPUT XXIX.

Oratio sive confessio Ezra, qua deprecatur Dominum, meminisse se pacis quod habuit cum parentibus.

Et dixit Ezra: Tu ipse Domine solus, tu fecisti cœlum cœlorum, exercituumque eorum, terram & universa quæ in ea sunt, & cætera, utique ad finem orationis sive confessionis ejus, Quod supra dictum est. Quia confitebantur peccata sua, & peccata patrum suorum: plenius Ezra deprecante qualiter sit factum ostenditur. Quod verò in conclusione dicit, Super omnibus ergo vobis nos ipsi percussimus scelus, & scribimus: & signant Principes nostri, Levitæ nostri, & Sacerdotes nostri, & cætera: manifestius ostenditur quanta gratia devotionis omnes eorum persona novum post festa scenopegia conventum fecerint, ut videlicet te tota intentione à scelertum contagiis expurgatos, divino fœderi conjungerent, ipsam-

que fœderis sancti conditionem & sermone confirmarent & scripto, ac si ab impiorum consortio separati, securiores impleverint opus, quod jam dudum cœperint: id est, congruos factæ urbis cives de numero priorum instituerent.

CAPUT XXX.

Principes unâ cum populo percussimus scelus, & scribimus, ut custodiant omnia mandata Domini, & adjuvent ceremonias domus ejus.

Signatores autem fuerunt Nehemias Athesata filius Hachelai.] **X.** *Alia translatio habet, Nehemias, qui Athesatha, erat enim idem Nehemias binomius. Unde & singulariter subinfertur, Filius Hachelai: quod ipsum superius insinuatur apertius, cum dicitur: Dixit autem Nehemias ipse est Athesatha, & Ezra scriba, & Levita interpretantes universo populo, Dies sanctificatus est Domino Deo nostro.*

Populi quoque terræ, qui portant venalia, & omnia in usum per diem sabbati ut vendant, non accipiamus ab eis in sabbato, & in die sanctificata.] Et nobis sabbatum est (spiritale semper agendum, semper à servili opere, hoc est peccato feriandum, semper vacandum & videndum, quoniam Dominus ipse est: Deus ut post tale sabbatum liberati à peccatis conscientia, pervenire possimus ad sabbatum futuræ in cœlis gloriæ. Sed querunt populi terræ nostrum profanare sabbatum, venalia nobis quæque inferendo in die sanctificata: quia spiritus immundi satagunt nostri munditiæ cordis commaculare, & accepto pretio consensus nostri vitiorum nobis illecebras ingerere, quo diem maximæ sanctificationis inquinant: id est lucem piæ cogitationis sive actionis nostræ immittis erroribus obnubilent. Sed hujusmodi mercatum nos clausi muris nostræ urbis, hoc est vitæ custodia perfectioris profus vitare debemus.

Et siatuenus super nos præcepta, ut denudò tertiam partem sceli per annum ad opus Dei nostri, & cætera usque dum dicunt: Et non dimittemus domum Dei nostri.] Cuncta hæc quæ hoc capitulo continentur, ad curam domus Domini & ministeriorum ac ministeriorum ejus pertinent. Optimusque ordo religiose conversationis, & nobis quoque spiritaliter nunc imitandus, ut primò semetipsis filii transmigrationis ab iniquationibus gentium castigaverint: deinde observatione sabbati, quæ inter prima legis mandata eminebat, sanctificati sint: ac sic de cætero omnem curam agendi, ad obsequium divini cultus converterint. Primò namque nos à malis emundari, & sic bonis necesse est astitibus adornari. Longum autem fatisset, singula hæc allegoricè, quo ordine nobis spiritaliter erga cultum Domini sint agenda, disserere, & hoc magis in ipso legis volumine faciendum.

CAPUT XXXI.

Principes de filio Iuda, Benjamin & Levi habitant in Hierusalem simul, & decima pars reliqua plebis.

Habitaverunt autem principes populi in Hierusalem, reliqua verò plebs in sita sorien, ut tolleret unam partem de decem, qui habitaturi essent in Hierusalem civitate sancta: novem verò partes in civitatibus.] Nunc completa est dispositio, quæ mox facta civitate erat inchoata: sed utique ad hoc tempus nequibat terminari, præquam recensito populi numero, & expletis solenniis septimi mensis, qui videlicet in ipsa sancta civitate, qui & aliis in urbibus habitare deberent. Congruit autem figuris sacramentorum, quòd principes populi in Hierusalem habitasse reseruntur. Decet namque præstiles sanctæ Ecclesiæ, quantum culmine potentia plebem transcendunt, tantum eam & vitæ mentis transcendere. Civitates quippe Israel reliqua devotam plebis Dei conversationem designant. Porro habitatio Hierosolymorum, eorum specialiter actus figurat, qui superato jam certamine vitiorum, libera

mente

Mos psal
lenitium
tempore
Beda.

Psal. 86

mente visioni sup̄emæ pacis appropinquant, juxta illud Psalmistæ: *Diligite Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob.* Uade etiam consequenter decima pars plebis in Hierusalem habitationem forte electa suscepit, reliquæ verò novem suis in urbibus resident: quia nimirum perfectum est, eorum videlicet qui præcepta Decalogi ad integrum in Dei & proximi dilectione custodiunt, arcanis cœlestibus mente proximare, atque (ut ita dixerim) summam pacem beatitudinis inter turbines vitæ labentis imitari. Quamvis & illis qui generalia Dei mandata servant, intrandi ad vitam æternam janua pateat: juxta quod Dominus in Evangelio interroganti se diviti declarat. Tales namque quasi in civitatibus sibi à Domino traditis commorantur: quia in custodia divinæ legis se ab insidiis hostis antiqui munire solerter invigilant. Qui verò perfecti esse volentes, omnibus suis vendicis, atque in elemosynas pauperum distributis, sic Dominum sequuntur, hi velut in arce Hierusalem & proximi, templo Dei atque arcæ testamenti inhabitant: quia gratiæ conditoris sui sublimius appropriant. Bene dicitur, quia non eis humanæ providentiæ electionis, sed proveniunt fortis contigerit habitatio sanctæ civitatis, sicut & cæterarum possessio civitatum temporibus Josue forte data est filiis Israel: qui nimirum & parva parvi, & magna bona magni, non sui libertate, vel industria arbitrii, sed occulti judicis ac largitoris munere percipiunt.

Benedixit autem populus viri, qui se sponte obrulerant, ut habitarent in Hierusalem. Et nos sublimem vitam electorum, quam sequi imitando non possumus, congaudendo ac venerando nostram facere debemus. Notandum autem juxta fidem sacræ historiæ, quia non alii erant qui in Hierusalem habitasse dicuntur, quam de tribu Juda, & Benjamin & Levitæ. Sequitur enim manifestè:

Habitavit autem unusquisque in possessione sua, in urbibus suis Israel, sacerdotes, Levitæ, Nathinim, & filii servorum Salomonis. Ac deinde adjungitur: *Et in Hierusalem habitaverunt de filiis Juda & Benjamin, & cætera.* Quibus verbis aperte docetur, quod universus Israel, id est, decem tribus suis in urbibus habitabant, in quibus etiam sacerdotes & Levitæ decretam sibi ex lege portionem tenebant. De tribu autem Juda & Benjamin quoscunque fors eligebat, habitabant in Hierusalem, simul & de sacerdotali ac Levitica tribu. Tribus namque Benjamin ibi antiquitus manebat: quoniam huic civitas illa forte provenit. Tribus autem Juda ibidem intravit à temporibus David, cum eam illo totius Israelitici regni metropolim fecit. Quibus & Levi tribus addita est, ex quo ibidem arca testamenti adducta, & altare ac templum Dei constructum est. Vide enim sequentia libri hujus, & invenies, quia de his solummodo tribus tribus habitatores Hierusalem computat, quorum etiam summam subtiliter omnium annectit: expleto autem horum catalogo, curavit adhuc adjungere scriptura, quibus in urbibus cætera pars earundem tribuum habitaverit. Nam sequitur:

De filiis Juda habitaverunt in Cariatharbe, & in filialusejus, & cætera, usque dum dictum est: Et manserunt in Bersabee, usque ad vallem Ennon. Bersabee etenim ad Australem plagam erat terminus tribus Juda, vallis autem filiorum Ennon ad Aquilonem juxta Hierusalem ad Orientem, Deinde & filiorum Benjamin civitates simili ordine replicantur. Quodque illis enumeratis adjungitur:

Et de Levitis portiones Juda & Benjamin. Significat, quod in possessionem filiorum Juda & Benjamin, Levitæ sortem juxta decretum legis acceperint. Hac de historia paucis dicta sint. De quibus omnibus si quid etiam allegoricum, & nostris actibus accommodum audire sensum delectat: Juda interpretatur confitens, Benjamin filius dextera, Levi assumptus. Quorum omnium tribus partim in Hierusalem, partim in subjectis civitatibus à Deo sibi datis inhabitant, quia multi ac diversi sunt profectus fidelium, pro quibus & multa mansiones in domo Patris in cœlis, ut supra docuimus. Alii generalia Dei præcepta servare contenti sunt: non occidere, non adulterare, non facere scripturam, non falsum testimonium contra proxi-

mum loqui, honorare patrem & matrem, & diligere proximos tanquam seipos: alii arctiorem vitam perfectæ viam apprehendere conantur, qui tamen omnes pro sua quique vocatione gratiam conditoris sui laudat & confiteretur, filiique sunt regni perennis, quod est in dextera ejus: atque ab illo assumuntur in vitam, cum venerit articulus discriminis illius: *in quo duo erunt in agro, unus assumetur, & unus relinquetur: duo molentes in mola, una assumetur, & una relinquetur.*

Hi sunt autem Sacerdotes & Levitæ, qui ascenderunt cum Zorobabel filio Salathiel, & Josue Sarata, Jeremias, & cætera. Hic principes sacerdotum unâ cum fratribus suis, id est, minoribus Sacerdotibus, ac Levitæ describuntur, illi qui cum Zorobabel & Josue filio Josedece de Babylonia captivitate ascenderunt. Quibus explicatis adjunguntur & illi, qui ex eo tempore in principatum sacerdotii libenter invicem, usque ad initium Regni Macedonum successerunt. Sequitur enim:

CAPUT XXXII.

Progenies Josue Sacerdotis magni, & qui temporibus illis principes fuerunt Sacerdotum & Levitarum, exponitur.

Josue autem genuit Joacim, & Joacim genuit Eliab, & Eliab genuit Jojada, & Jojada genuit Ionathan, & Ionathan genuit Jedda. Denique Jedduam, qui ultimè in his positus, scribit Josephus, temporibus Alexandri Magni fuisse principem Sacerdotum, occurrentemque ei cum fratribus suis, humiliter ab eo atque honorifice susceptum. Quem quidem ille Jaddum nominat, & esse dicit patrem Omniæ Sacerdotis magni, de quo in Machabæorum libro scribitur: non quod hujus conditor libri Nehemias ad illa usque tempora vivere in carne potuerit; sed quia infanciam ejus noverit, qui tamen post longo tempore mortis ejus ad gradum sacerdotii pervenire potuerit. Nam & in fine hujus libelli filiorum Jojada, filii Eliasib mentio est, quod unus ex eis gener fuerit Sanaballat Honoritis, cuius quidem generi nomen tacetur. Sed quia Jojada idem avus est Jedduæ, constat generum, de quo sermo est, aut ventum patrem eisdem Jedduæ, aut patrum fuisse, ideoque illum, superstitè adhuc Nehemia, nasci potuisse.

In diebus autem Joacim erant Sacerdotes & Principes familiarum Sarata, Marata, & cætera. Descripta autem successione principum sacerdotum, additur etiam catalogus minorum Sacerdotum ac Levitarum, qui illorum fuerunt temporibus: ut scire possimus, qui aggregato in Hierusalem civium numero copioso, sacerdotum quoque ac Levitarum cœtus fuerit eximius ac nobilissimus, qui ad ministeria templi & altaris, ad conficiendum & laudandum Deum, ad custodiam ejusdem templi & civitatis, ad erudiendam plebem sufficerent. Neque absque mysterii sacrationis intelligentia factum est, quod re adificata civitas Hierusalem tantam civium copiam in omni gradu & ordine meruit, quantum insistente ac destitente hoste nunquam perdisse legitur. Sic etenim sæpe sancta Ecclesia ex detrimentis suis majora recepit incrementa, cum uno per incuriam lapsa in peccatum, plures exemplo ejus terrenti, ad persistendum in castitate fidei sunt cautiones. Sæpe iidem ipsi qui peccaverunt, majores post ad am poenitentiam bonorum operum fructus ferre incipiunt, quam ante incursum peccati ferre confuverant. Sæpe ab hæreticis Ecclesia vastata, postquam instantia Catholicorum doctorum lucem veritatis recepit, plures ad cognoscendam tuendamque rationem recuperantes, eisdem veritatis filios procreavit. Neque enim unquam beati Patres Athanasius, Ambrosius, Hilarius, Augustinus, & cæteri tales, tot & tam magnificos in sanctam scripturam tractatus condiderunt, si non contra fidem rectam tam multifarius hæreticorum fuisset error ortus. Sed dum hæretici mendacium suum testimonium scripturarum abstruere nitentur, coacti sunt patres & contrariis earundem scripturarum illos autoritate refellere, & harum

dicit

dicta quomodo sint recta intelligenda differere. Quæ nos hodie eorum scripta legentes, quasi ad portas & vestibula sanctæ civitatis ac templi custodes vigilantiores, quasi ad officium altaris & hostiarum Domini copiosiores accipimus ministros: quia per illos sermones ad custodiam fidei, & bonæ actionis ad servendum intentius divinæ obtutibus majestatis erudimur. Potest hoc etiam de persecutione Gentilium, qua Ecclesia sancta creberrimè concussa est, mysticè accipi: quæ occasione quidem martyrum videbatur funditus esse delenda, sed eis in occulto coronatis melius construebatur. Quorum etiam post mortem clarescentibus miraculis, major ac confessionem fidei populus confluebat, donec apex quoque ipse mundani imperii jugo Christi suavissimo collum subdere consensit, ut status sanctæ civitatis, id est Ecclesiæ Christi, qui diutius à regibus fuerat impugnatus incredulis, denudè credentium regum & principum seculi adjuvaretur & propagaretur instantia: quomodo civitatem Hierosolymam reges quidem Chaldeorum, qui interpretantur feroces, vel quasi dæmonia subverterunt, sed Reges Persarum, qui interpretari dicuntur tentati, amica provisione restaurant, & honore debito exaltant.

CAPUT XXXIII.

Dedicatur civitas Hierusalem in latrina solenni, & reconstantur custodes super saxophylaxia thesauri ad oblationes sanctorum.

In dedicatione autem muri Hierusalem requisierunt Levitas de omnibus locis suis, ut adducerent eos ad Hierusalem, &c. Jam dudum ædificata erat civitas, sed non decebat eam dedicari, priusquam habitatoribus aggregatis, & ministri templo idonei, & portis ac vestibulis essent custodes deputati. Facta autem civitas sancta dedicatur, cum completo in fine seculi numero electorum, Ecclesia universalliter in cælo ad visionem sui conditoris introducitur. Cujus vitæ desiderii, quoties in hac vita suscolimur, quasi de figura civitatis nostræ dedicatione lætamur. Unde & bifariè hæc eadem dedicatio potest per significationem accipi. integram videlicet in spe desiderantium ac mundantium oculos cordis, quibus Deum videre valeant: tunc verò in re ipsa fruendum divina visione beatorum hominum in corporibus spiritalibus inter angelicorum agmina spirituum.

Requisierunt inquit, Levitas de omnibus locis suis, ut adducerent eos ad Hierusalem, & facerent dedicationem in latrina, in actione gratiarum, & in cantico, & in cymbalis, & psalteriis, & citharis. Requiruntur & Levitæ spirituales, hoc est assumpti in sortem regni de omnibus locis suis, quando mittet filius hominis angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ usque ad summum cæli. Faciuntque illi dedicationem in latrina, cantico, gratiarum actione: atque in organis musicorum variis, cum in perceptione æternæ vitæ invicem gaudebunt, gratias agentes ei, cujus dono illam intrare civitatem meruerunt. Cymbala autem, psalteria & citharæ, ipsa possunt corpora sanctorum jam tunc immortalia intelligi, in quibus suavissimos laudationis suæ sonos sunt Domino reddituri. Sed in præfenti vita Levitæ congregantur in Hierusalem, cum memoria supernæ pacis fideles accensu, totam in ea suæ mentis delectationem collocant, ac de ea quam se percepturos sperant æternam in cælis hæreditate: etsi necdum queunt intuendo, saltem desiderando lætantur, juxta illud Psalmista: *Lætamini iusti in Domino, & confitemini memoria sanctificationis ejus.* Faciunt enim dedicationem in cantico & gratiarum actione, cum lætante in Domino mente, quicquid in mundo sive æversi, sive prosperi occurrat, excipiunt. Faciunt & in cymbalis, psalteriis & citharis, cum etiam gratos bonorum sonos operum ad aures faciunt sui conditoris ascendere, cum his quoque corda proximorum ad amorem ejusdem conditoris ac salvatoris accendunt.

Congregati sunt ergo filii canorum, & de campestribus circa Hierusalem, & de villa Nephtari. & cætera, usque dum ait: *Quoniam villas ædificaverunt sibi canores, in conspectu Hierusalem.* Filii eantorum sunt imitatores eorum, quia devota atque hilari mente Domino famulari, vel etiam verbum ejus aliis prædicando resonare studuerunt: qui libi villas in circuito Hierusalem faciunt, cum vicinia superna patriæ sublimi corde inhabitant, dicentes: *Nostra autem conversatio in cælis est.* Faciunt autem easdem villas in campestribus circa Hierusalem, cum tanto magis se dilatatio in Deum corde humiliant, quanto suavius gloriam sublimitatis ejus gustando contingunt: qui videlicet omnes, & nunc profectibus bonorum operum, virtutum cælestem congregantur ad patriam, & ipso tempore dedicationis, hoc est perpetuæ remunerationis ibidem pariter inveniuntur.

Et mundati sunt Sacerdotes & Levitæ, & mundaverunt populum, & portas, & murum. Justus omnimode ordo, ut qui populum mundare desiderant doctores ac præfules, prius ipsi mundentur: primo corpus suum castigent, & servituti subiciant, ne forte aliis prædicantes, ipsi reprobi inveniuntur. Mundati sunt autem Sacerdotes & Levitæ orationibus & oblationibus victimarum, simul & ab uxoriis continendo, mundaverunt populum eandem continentiam prædicando. Mundaverunt & portas, & murum cum tibis & canticis Psalmorum, comitante ipso populo circum eundo. Mundaverunt pariter unâ secum populum, portas & murum, expleto circuito victimas magnas pro statu civium, simul & civitatis offerendo. Sed & nunc hi qui sacro ducatu plebibus præfunt, & assumpti sunt à Domino in ministerium spirituale, quo majorem nostræ dedicationis, quæ est in resurrectione futura, memoriam gerunt, eo instantius & seipios, & sibi commissos quoque mundare ac sanctificare contendunt: ne quis forte in sordido mentis habitu inventus, à communi sanctæ solennitatis jucunditate foras ejiciatur, vincisque manibus ac pedibus in tenebras exteriores mittatur.

Ascendere autem feci principes iuda super murum, & statui duos choros laudantium magnos, & iterum ad dexteram super murum ad portam sterquilini. Principes iuda, id est, confessionis sive laudis, perfectiores sunt quique sanctæ Ecclesiæ doctores, qui in dedicatione civitates super murum ascendunt: quia tibi tempus retributionis apparuerit, generalem sanctæ Ecclesiæ conversationem altius vivendo transcendisse probabuntur. Hi sunt namque, de quibus eidem Ecclesiæ Dominus per Prophetam pollicetur, dicens: *super muros tuos constitui custodes.* Unde justum est, ut qui nunc murus sanctæ Ecclesiæ vice vigiliam prælati sunt, tunc quoque eidem gloria remunerationis præmineant. Ubi duo magni laudantium chori statuuntur, quia de utroque populo, Judæorum scilicet & gentium, qui superna in patria Deum collaudant, adveniunt. Quod etiam in hac vita quotidie geri doctus quisque cognoscit. Qui videlicet chori eunt ad dextram super murum, quia iusti ad vitam æternam rectè conversando, & semper in præfenti festinant, & in futuro perveniunt. Eunt ad portam sterquilini, in præfenti quidem, ut spurcitiam peccatorum de Ecclesia correctius vivendo, & errantes corrigendo expurgent. In futuro autem, ut eos qui corrigi noluerunt, judiciaria potestate de civitate Domini, hoc est ab ingressu patriæ cælestis expellant. Vel certè chori laudantium ad dexteram eunt super murum ad portam sterquilini, dum eos laude dignos prædicant, qui omnem immunditiam de Ecclesia prædicando, arguendo, excommunicando, anathematizando eliminatè curabant.

Et de filiis sacerdotum in tubis, Zacharias filius Ionathan, & cætera, usque dum dictum est: *In vasis canticis David viri Dei, & Ezras scriba ante eos in porta fontis.* In hac quidem vita filii sacerdotum, in dedicatione civitatis Dei tubis canunt, quoniam ad memoriam patriæ cælestis corda auditorum prædicando succedunt, & hoc in vasis canticis David viri Dei, quando non sensu vel desiderii innitentes,

sed

Psal. 35.

sed patrum ac prophetarum per omnia vitam sequentes, doctrina, verbo prædicationis inuolunt. Quos Ezras scriba legis Dei antecedit ad portam fontis, dum in omnibus quæ agunt, verba sacre scripturæ præ oculis habent, quibus perducentibus ad ingressum vitæ æternæ perveniant. De quo dicit *Psalmista Domino: Inebriantur ab uberate domus tue, & torrente voluptatû tuarum potabit eos, quoniam apud te est fons vitæ.*

Nehem. 3.

Et contra eos ascenderunt in gradibus civitatis David, in ascensu muri super domum David, & usque ad portam aquarum ad orientem.] Suprà cum civitas ædificaretur, dictum est: quia qui portas fontis ædificaverunt, ipsi mensuram sui operis usque ad gradus qui descendunt de civitate David, perduxerint. Ibi ergo descensio graduum cum ædificaretur: hic verò cum dedicaretur civitas, ascensio nominatur: sicut etiam ibi labor & certamen cum hoste gerebatur, hic devicto hoste læticia celebratur, quia nimirum sancti omnes, qui in præfenti humiliantur sub potenti manu Dei, in futuro exaltabuntur ad ipso. Qui cum muros Ecclesie in terra de vivis lapidibus, videlicet sanctis animabus, in afflictione & periculis, in vigiliis multis ædificant, tunc completo eodem edificio, & in regno celorum sublevalo, ipsi gaudentes ad contemplandam ejus claritatem ascendant. *Domus autem David*, id est, manu fortis & desiderabilis, omnes sunt iusti, qui gratia sui conditoris impleri, & inhabitari solent ab ipso. Ascenduntque filii sacerdotum super domum David, dum sancti prædicatores sive martyres, sicut nunc generalem iustorum vitam, vel ministerio verbi, vel agone martyrii transeunt: ita tunc generalia eorum præmia sublimioris dona remunerationis antecedunt. Quibus aptè convenit illa fidelium servorum parabola, quorum uni diceat, *Domine mna tua decem mnas acquisivit: ait idem Dominus, Euge serve bone, quia in modico fidelis fuisse, eris postestatem habens super decem civitates.* Alteri idem dicenti: *Domine mna tua fecit quinque mnas, & tu, inquit, esto super quinque civitates.* Quantos enim nunc quisque verbo vel exemplo suo erudit ad vitam, pro tantis tunc in perceptione vitæ gloriose apparens honorificabitur. *Perveniant quoque sacerdotes usque ad portam aquarum ad orientem, quando hi qui in hac vita, quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desideraverunt apparere ante faciem Dei, ad affectum ipsius desiderii pertinent, ortumque solis iustitiae sine occasu videre merentur. Quod autem dicitur, Et contra eos ascenderunt: non contrarietatem distantie, sed occursum significat consonantie, quæ electi & in hac vita semel alterutram ad amorem sui authoris accendunt, & in illa perfectius eum in sua invicem beatitudine congaudentes, semper absque fastidio laudant, juxta exemplum Seraphin, qui Propheta teste, alter ad alterutrum clamantes, fœcia sanctam Trinitatem exultatione concelebrant.*

Luc. 19.

Et chorus secundus gratias referentium ibat ex adverso, &c.] Longum est de singulis portis, sive turribus specialiter differere: tantum dixisse sufficiat, quia qui portas, turres & murum civitatis in magno labore, ærumna, fame, frigore, vigiliis diurnis, nocturnis quoque, repugnante infestissimo hoste atque insidiantie persecerunt, tunc repulso & confuso hoste per eisdem civitatis portas, turres & ædificia deambulantes, in canticis & hymnis, in psalteriis, cymbalis, citharis, in tubis & gratiarum actione, unâ cum ipsis qui authores operis & doctores legis Dei fuerunt, magistris collatantur. Quod eodem ordine etiam in spiritali edificio fieri, nulli dubium est. Cum instante tempore ultimæ remunerationis, quasi diu desiderata dedicatione civitatis Dei, fides æterna pro operibus suis præmia consequitur: quando velut Nehemias & Ezras, ceterique Sacerdotes & Levitæ suos singuli operarios producentes, cuncti fidelium populorum magistri, suos quique, quos Domino acquisierunt auditores, ad mania patriæ celestis introducunt. Tunc inter alia sanctæ menia civitatis, etiam super turrim furorum, in cuius pridem structura desudabant, Nehemias cum choro laudantium incedit, cum magistri veritatis de sublimibus eorum, quos docuere præmiis latantur. Si enim panes fornaci, qui in abdito coquun-

Esai. 6.

tur, internam mentis fidelium devotionem, quæ charitatis est igne confirmata, significant: unde & tales in sacrificium Domini per legem iubebantur offerri, qui per furnos, in quibus iidem panes coquantur, aptius quam ipsa illorum corda, quæ flamma amoris intimi semper ardere, & virtutum facta sive verba solent procurrere, figurantur. De quibus pulchre Propheta dicit: *Domina rursus est ignis in Sion, & carnis ejus in Hierusalem.* Et Lucas ipse de se: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum legeretur in via, & aperiret nobis Scripturas?* Et contra, reproborum corda & ipsa ardent, sed igne scelerum. Unde alius Propheta de illis: *Omnes, inquit, adulterantes velut ciliam corda eorum.* Structores ergo sanctæ civitatis, inter alia turrim furorum ædificant, cum Doctores auditorum furorum corda in fide & opere veritatis institunt, quò digni fiant ad majora spiritus dona percipienda, novaque quotidie virtutum dapes in gaudium populi Dei profunderas. Gaudentes verò, & Domino laudem canentes, super turrim furorum in die dedicationis Hierosolymorum incedunt, cum in tempore futuræ retributionis de illorum quos vitæ magisterii instituere gloria, æterna beatitudine congaudent. Furni itaque sunt corda electorum, in quibus charitas diffunditur per Spiritum sanctum, qui datus est illis. Turris autem furorum, ipsa est sublimitas & cultodia bonorum operum: quæ eadem corda, ne & malignis spiritibus possint lædi, ne flamma virtutum, vento elationis inflari vel turbari valeant, circumspæcta semper necesse est cautela & sollicitudine muniri.

Et steterunt duo chori laudantium in domo Dei, & ego & dimidia pars magistratum mecum. & cetera, usque dii dictum est: Et clarè cecinerunt cantores.] Præambulantes mentibus & hortis civitatis, in cammine lætitiæ, & organis ministrorum, redeunt ad templum Domini: ut ibi quoque stantes, laudem Domino consonantibus tubis referant, sibi oblatæ victimis votâ dedicationis impleant. Ipsi autem unam eandemque futuræ vitæ patriam mysticè domus Domini, quam & civitas Domini designat, sicut & præfens Ecclesia consuetè in scripturis & domus Christi appellatur, & civitas. Verùm distat, quòd ædificia civitatis in carminibus gratiarum & organis ascendisse laudantes: in domo autem Dei stantes laudasse, & clarè cecinisse perhibentur. Ascendunt namque electi menia civitatis, quæ tætere cum gaudia supernæ patriæ, quæ ipsi instanti bonorum operum sua tæterunt, introeunt. Cernunt diversitatem portarum, & turrim, & ædificiorum cellitudinem, cum introeunt in domum patriæ, multarum inibi manilium differentiam pro diversis hominum meritis contemplantur. Stant autem in domo Dei & clarè cantant, cum in suas singuli mansiones recepti, in perpetua sui conditoris visione itabili habitatione perseverant, ejusque læudes in seculum Dei voce indivisa concelebrant. Ubi duo erunt chori laudantium, vel de utroque videlicet populo, ut supra interpretati sumus, connexi, atque in unam divinæ laudis modulationem copulati: vel de Angelis & hominibus facti, completa promissione Domitica, quæ dicitur, quòd erunt homines æquales Angelis Dei. Sed & in hac vita ascendant in civitatem Domini iusti cum hymnis dedicationis, quando in memoriam futuræ remunerationis toto corde inhiantes, in bonis quotidie operibus magis magisque proficiunt, juxta illud *Psalmista: Ascensus in corde suo disposuit in valle lachrymarum.* Et iterum: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Ecce enim & immaculati in via, qui ambulant in lege Domini, quæ sic nimirum acceptam cordis & operis innocentiam tenent, ut semper ad altiora crescere virtutum merita contendant. Stant autem in domo Domini cum laudibus, quia in ipso bonorum operum profectu indefessè perseverant, juxta illud beati Filii: *Vivit Dominus, in cuius conspectu jactans, id est, in cuius complenda voluntate indefessè jactante permansero.* Bene autem sequitur:

Et immolaverunt in die illa victimas magnas, & lætati sunt. In die namque illa perpetue lætis (de qua dixit Zacharias) Et erit dies una, quæ nota est Domino, non dies, neque necesse est a labentium temporum consuetudine remota

magistras

Psalm. 115. magnas Domino victimas electi immolant, illas videlicet quas in spe futurorum degustans Psalmista dicebat: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Qui bene etiam ubi hanc se hostiam sacrificaturum speraret, ostendit, cum protinus adjungit: Vota mea Domino reddam in atris domus Domini, in conspectu omnis populi ejus, in medio tui Hierusalem In medio quippe Jerusalem vota Deo in conspectu omnis populi ejus, reddimus, cum in caelesti patria omni sanctorum multitudo congregata, eas pro quibus in praesenti gemimus, quasque gratiarum quotidiano desiderio fitimus, laudes ei offerimus.*

Luce 2. *Luci 3.* *Matt. 17. 2. Cor. 12.* *Deus enim laetificaverat eos laetitia magna. Sed & uxores eorum, & liberi gavisi sunt.* Hæc ad ædificationem sanctæ civitatis illius, quæ est in futuro, veraciter pertinent, in qua Deus est Rex ille, qui sua præsentia suos cives lætificat, magna utique læticia: unde & eodem nato in carne Rege, pallois apparet Angelus aiebat: *Eccc enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo. Ad distinctionem nimirum humani gaudij, quod & parvum & transitorium est: & ideo sapientibus nihil pendendum. Bene autem in illa quam Deus sua civitati tribuit læticia, uxores quoque civium, simul & liberi gavisi esse referuntur: quia tempore resurrectionis non solum illi qui vel evangelizando verbum, vel fortiter in operibus fidei persistendo Ecclesiam ædificaverant, fructum sui magni laboris accipiunt magnum: sed & infirmiores quique ejusdem fidei consortes, una eademque cum eis vita æternæ perceptione lætantur. Benedixit enim omnibus vimentibus dominus, pueris cum majoribus. Potest hæc dedicatio etiam in hac vita typicè, in quibusdam electis aptè intelligi, qui purificato cordis oculo, ea quæ in futuro cuncta perceptura est Ecclesia, nonnulla ex parte gaudia contemplari merentur, ut Elias, Ezechiel, Daniel, ceterique Prophete: ut Apostoli, qui clarificatum in monte sancto Dominum videre gaudebant: ut Paulus, qui in paradysum atque in tertium rami coelum meruit: ut in Apocalypsi sua Joannes, qui universi quo altius edita supernæ civitatis ingrediebantur, eo clarius laudes Domini canere, ac victimas illi bonorum operum maximas semper immolare curabant.*

Reverentur quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri, ad libamina, et ad primitias, et ad decimas, &c. Gaudens universis de ædificatione ac dedicatione civitatis, procuratum est omni instantia, ut cultus in ea religionis, qui per caeremonias, maxime doctrinam & officia sacerdotum, Levitarum, cantorum & janitorum erat institutus, servaretur & crederet. Ideoque statuti sunt viri strenui, qui collatam à populo pecuniam diligenter in ærarium templi colligerent, & custodirent propter usum eorundem ministrorum templi & altaris: primitias quoque frugum, ac decimas, & vinum, & libamina, quæ ad templum deferbantur, sedula cura conservarent: quatenus abundante copia eorum, quæ vel Domino essent offerenda, vel ex quibus ipsi ministri Domini vivere possent, libentius eorundem ministrorum multitudo in Hierusalem sibi mansionem facere consentiret, à quibus conflata turba populi doceri simul & sanctificari deberet.

Quia lætatur est iuda in sacerdotibus & Levitis astantibus, &c. Illa erat causa, ut populus sacerdotes & Levitas, ceterosque sanctorum ministros in Hierusalem habitare diligeret: quia lætatur est in bonis eorum operibus, quorum instantia Deo devota, & ipse populus correctus ab erroribus, & civitas erat extructa, ac magna cum laude lætitiæ dedicata. Hujus autem capituli nobis expositio allegorica in promptu est: quia Dominus statuit eos, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. Sed vix illis sacerdotibus ac ministris sanctorum, qui sumptus quidem cum gaudio debitos sumere à populo delectantur, sed nil pro ejusdem populi salute laborare, non aliquid sacri ducatus ei rectè vivendo præbere, non de suavitate regni caelestis ei quippiam dulce prædicando canere, sed nec januam ei supernæ civitatis aperire, municipatum in caelis habendo, verum potius occludere perversè agendo probantur. In quorum operibus nequaquam confidens, sive laudans Dominum populus lætari, sed multo magis

cogitur affligi. Notandum sanè, quod Judas, qui supra in ædificatione civitatis, quasi desperans loquebatur: *debilitat a est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus ædificare murum, &c.* illius loci: jam nunc receperat fortitudinem & mentis & corporis, ad exportandam humum, quæ impediabat ad ædificandum murum, qui ceciderat, ad superandas hostium insidias, quæ imminabant. Ideoque merito lætatur in sacerdotibus & Levitis, cantoribus & janitoribus, quorum labore & exhortatione tantum periculum afflictionis evasit, tamque magnam recuperatæ gloriæ prosperitatis invenit. Et tu ergo si humo vitiorum cor tuum prægravari, ne in eo civitatem, divina in habitatione dignam ædificare valeas, si te ab expurgandis vitiorum rudibus, ab ædificandis virtutum mœnibus, hostem malignum retrahere velle persexeris, audi consolationem & consilia sacerdotum: auscultandis & custodiendis divinis lectionibus assiduus esto: sicque stes, ut habitaculum pratorij tui, expulsi demonum insidijs, Deus victor, quasi suam civitatem sanctificaturus, & mansionem apud te facturus introeat.

Et sanctificabant Levitas, & Levitæ sanctificabant filios Aaron. Populus sanctificabat Levitas, decimas eis dando, quasi sanctis Dei: & ipsi Levitæ sanctificabant sacerdotes, decimas eis partem, quasi sublimioribus de suis offerendo decimis.

In die autem illo lectum est in volumine Moysi, audiente populo, & inventum est scriptum in eo, quod non debeant introire Ammonites & Moabites in Ecclesiam Dei, &c. Constat Moabitas & Ammonites, quia de incesto nati sunt, hæreticorum figuram tenere, quorum autores, dum doctrinam patrum, de qua ipsi eruditi sunt, malè intelligendo corrumpunt, quasi filij Loth semine paterno furtim & in tenebris, & non legitime utuntur: ideoque talium proles, hoc est sectatores hæresum, nullam unquam in Ecclesia Domini partem habere queant. Nam quicumque ex his corriguntur, jam non erunt talium soboles genitricum. *Occurrerunt autem filiis Israel, egredientibus ex Aegypto, cum pane & aqua, si ipsi bene viventes, & catholica in pace veritates, solatium verbi Dei conferrent eis, qui nuper à servitio peccatorum per aquam baptismi, & per fluctus maris eruti, ad libertatem patriæ caelestis anhelant: quomodo fecit Bercellai Galaadites, qui fugienti David & exercitui ejus à facie Absalon, cum alimentis occurrit, quo eos refocillando adjuvos, adversus tyrannidem novam filij Regis redderet fortiores: illos nimirum significans, qui dispersam ab hæreticis Ecclesiam subsidijs verbi caelestis confortare, atque ad debellandam eorum insaniam curant animare. At dum iidem hæretici, neophytos & suis primatibus, & ostensis aliorum exemplis, sive verbis malignis perdere nituntur, quasi nati de incesto populi egressum ex Aegypto Israel, & suis armis, & Balaam arioli, qui interpretatur vanitas populi maledicti, atque consilij impugnant infandis. Sed & Deus maledictionem Balaam convertit in benedictionem populi sui, & eum ab armis inimicorum gentium munivit: quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

CAPUT XXXIV.

Separantur ab Israel omnes alienigenæ, & gazophylacio domus Domini partes Levitarum, ac primitiæ sacerdotales reponuntur.

Factum est autem cum audisset legem, separaverunt omnem alienigenam ab Israel, & super hoc erat Eliafih sacerdos. Audita lege de duabus inimicis gentibus anathematizadis, mox omnem alienigenam à se populus fidelis separavit: quia sic necesse est, nos auditui veritatis intendere, ut cum ab uno quolibet vicio lectione divina prohibemur, continuo non illud solummodo, de quo sermo fortè incurrit, sed omne quicquid in nobis vitij fordidatis deprehendimus, ab actione simul & nostra conscientia repurgemus.

Nehem. 4.

XIII.

2. Reg. 19

Rom. 8.

Bedæ Tom. 4.

T

Fecit

Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & vasa, & decimam frumenti, vini & olei, &c.] Hæc sententia, quæ se in Hierusalem non fuisse scribit Nehemias, non ad ea quæ supra hucusque narrauerat, sed ad præsentem tantummodò locum pertinere videtur: superiora enim, tempore illo quo urbs ædificata ac dedicata est, gesta vel dicta videntur, quando adhuc Nehemias Hierosolymis morabatur: quibus strenuè completis redijt ad Regem, illoque absente fecit Eliasib grande gazophylacium, in quo reponerentur ea quæ vel in ministerium domus Domini, vel in usus ministrantium necessaria erant. Qui etiam quædam illicita in gazophylacio domus Domini ponere non timuit: quia reuersus Hierosolymam Nehemias, mox ea turbare studuit. Nam sequitur:

CAPUT XXXV.

Nehemias reuersus de Babylone in Hierusalem, denuò mandat gazophylacia à vasis Gentilium: & refert ibi ea quæ domini Domini debebant.

Et veni in Hierusalem, & intellexi malum quod fecerat Eliasib Tobia, ut faceret ei thesaurum in vestibulo domus Dei.] Legimus supra, Tobiam seruum esse Ammonitem, inimicum populi Dei: unde male egit Eliasib sacerdos: qui huic, tamen sibi propinquitate conjuncto, in vestibulis domus Dei thesaurum fecit, in quo vasa ejus poneret, eisdem inde vasis domus Dei, ceterisque quæ ministerium ejus poscebat: quæ enim participatio iustitia cum inquitare? quæ conuentio Christi ad Belliarum: qui consensus templo Dei cum idolis: quæ communicatio hæreticis & schismaticis, cum orthodoxis & pacificis Dei filiis?

Et projecit vasa domus Tobie foras de gazophylacio, præcepitque, &c.] Et cu quicquid inter fideles infidelitatis & immunditiæ reperis, continuò projice foras, ut immundatis credentium cordibus, quæ sunt gazophylacia Domini, cum virtutum fuerint plena diuitijs, vasa Domini inferantur hoc est, illa ipsa corda, quæ paulò antè vasa erroris fuerant per culpam, denuò vasa Domini fiant per correctionem: ibique sacrificium bonæ operationis, & thus puræ orationis, ubi pridem spelunca erat latronum, inueniatur. Sed & illi vasa Tobie Ammonitis de gazophylacio templi eijciunt, ibique vasa domus Dei, & sacrificium & thus referunt, qui excommunicatis, siue anathematizatis hæreticis, aut falsis Catholicis, ac de Ecclesia expulsi, Catholicos in eorum gradum Christi famulos surrogant, qui fidelibus ei actibus atque orationibus deserviant. Cõparandum sanè hoc quoque Nehemias, zelo Domini Salvatoris, quando inueniens vendentes in templo, & ementes, fecit flagellum de reticularis, & cunctos foras eiecit, atque Nehemias sicut in cæteris suis actibus, ita & in hoc typum veri consolatoris ac mundatoris Dei petiuit.

CAPUT XXXVI.

Nehemias, ne requies sabbati mercatu Gentilium violetur, sedulus insistit.

In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in sabbato, portantes acervos, & onerantes super asinos vinum, & uvas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Hierusalem die sabbati: & contestatus sum, ut in die, &c.] Sex diebus per legem operari quæ necessaria sunt, septimo jubemur quiescere: cujus mandati claret generale mysterium, quod omnes electi in hoc seculo, quod sex ætatibus agitur, pro æterna debent requie laborare: in die autem futura, quasi in die septima ipsam requiem à Domino sperare perpetuam. Sed & juxta tropologiam, i. e. sensum moralem, electi etiam in hæc vita agunt sabbatum Domino sacratum, cum ab hujus mundi curis ad tempus separati, orationi vacant, & celestium rerum contemplationi purificatam mentem suspendunt. Nam ea quæ carnis cura jure flagitat, sincero corde & non in desiderijs contra præceptum Apostoli gerimus,

quasi in sex diebus quæ necessaria sunt laboramus: quoniam erga illa, quibus propter hoc seculum opus habemus, occupamur. Porro sabbaticus orationum, ac devotionis nostræ, in qua vacamus à temporalibus agendis, ut æternitatis gaudia dulcius gustare mereamur, rectè dicti septimo assignatur: quia futura quietem vitæ, ac beatæ laudationis imitatur: sed diem sabbati alienigenæ quærit prophanare, cum terrenæ cogitationes in tempore nostræ orationis importunè nos conturbant, & memoria siue delectatione temporalium rerum, ab amore intimo nituntur extrahere, imponunt asinis vinum, uvas & ficus, & omne opus, & inferunt in Hierusalem, cum oblectamentis carnalibus stultos animi nostri motus onerantes, per hæc & hujusmodi tentamenta quietem nostri cordis Deo deditam violare conantur. Sed his improbarum cogitationum tumultibus ne sabbatum nostrum inquietent, contradicit Nehemias, cum distincta solertia iuvante Domino, inuitis de corde nostro, atque ineptas phantasias tempore orationis excludimus. Contestatur eos, ut in die qua vendere liceat, hujusmodi commercia vendant, cum hunc suis cogitationibus devota Deo anima modum imponit, ut tempore quidem orationis à transeuntium rerum curis abstineant. Nec tamen alijs temporibus, ubi opportunitas dicitur, ab his quæ ad victum & indumentum pertinent, profusus indultum avertant: sed hæc ubi necessitas exigit, congruo moderate mune dispensent.

Et Tyrus habitaverunt in ea inferentes pisces, & omnia venalia, &c.] Sicut piscis bonus, pia est fides, quam qui pete à Domino, nequaquam septem infidelitatis accipit: ita & piscis nequam infima est cogitatio, quæ curis se hujus mundi ultra modum solet immergere: quam nobis Tyrus, qui interpretantur coangulati, quærent in sabbato vendere, cum immundi spiritus quietem piæ nostre conversationis importunè profundis seculi curis obnate tentant. Sed pro tali mercatu Nehemias optimates Iuda obijurat & castigat, cum divina inspiratio eos qui professionis pietatis servite conantur, ab hujusmodi cogitationibus propitius purgat.

Factum est itaque, cum quiescissent porta Hierusalem die sabbati, &c.] Si nostra conscientia, cum à vitijs purgata, Deo inhabitatore gaudet, Hierusalem rectè potest vocari, quæ sunt hujus portæ Hierusalem, nisi sensus corporis nostri, videlicet visus, auditus, gustus, olfactus, & tactus? per quos illa quæ foris aguntur, ad notitiam nostræ mentis, quasi intrando pertingunt: quos in die sabbati claudere jubemur, ut cum Deo vacare Psalmis siue orationibus nos occupando quærimus, omne quicquid exterioris agitur, ab animo procul eijciatur, solumque in occulto nostrum iudicem libera mente precemur atque laudemus. Et quia nam repente fit summus, sed ex longo sanctæ conversationis profectu, debet ad hanc, de qua loquimur, perfectionem ac pacem mentis iuvante Christi gratia pervenire: merito de his subinfertur, ac dicitur.

Dixi quoque Levitis, ut mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandum diem sabbati.] Mundant namque eos à quotidiano boni operis exercitio necesse est, qui portas seu suum suorum ab omni irruptione turbulentiæ cogitationis custodire desiderant. Quicque diem sabbati sanctificare, hæc otium orationum, psalmodiæ, lectionis sanctæ & lachrymarum utile sibi facere cupit, mundet necesse est multa conscientiam solertia, quo intentionem bonæ actionis benè consummare valeat. Quod etiam allegorico sensu de doctoribus fidelium rectè potest accipi. Quicunque enim portas sanctæ Ecclesiæ, id est fidem & opera auditorum suorum, per quæ sola in Ecclesiam intratur, à contagione hæreticorum vitiorumque pulsanctium ob servare gestiunt, oportet primò ipsi cor suum & aquas ab omni errorum labe purificent.

CAPUT XXXVII.

Nehemias ab uxoris alienigenis mundat Iudaos, & constituit ordines Sacerdotum ac Levitarum, unumquemque in ministerio suo: & tandem memoria se Dei commendat in bonum.

Sed & in diebus illis vidi Iudaos ducentes uxores Azoticas, Ammontidas & Moabitidas, & filij eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & nesciebant loqui Iudaicè, & loquebantur iuxta linguam populi, & objugavi eos, & maledixi, &c.] Et nunc in sancta Ecclesia uxores ducunt alienigenas, quicumque oblectationibus scelerum, quæ ad gentiles propriè pertinent, cum conscientiam attaminant. Filijque ex his nati nesciunt loqui Iudaicè, cum opera quæ ex mente vitiosa prodierant, nil in se piæ professionis ostendant: sed gentilem potiùs stultitiam, quam ecclesiasticam fonant castitatem. Azorus enim, quæ hebraicè dicitur Adod, interpretatur ignis verbum; ideoque juxta tropologicum sensum, Azoticè loquuntur filij de alienigenis nati uxoris, cum opera per lasciviam procreata, ultionem expectant æternæ combustionis. Unde merito talium genitores à Nehemia non solum objugati ac maledicti, sed & quidam sunt casti: quia necesse est errantes à doctoribus veritatis acriter coarctentur, quatenus à verbo ignis ultoris, ad verbum divinæ laudationis discant felici mutatione transferri. Sed & hæretici cum gentilis philosophiæ dialecticæ ac rhetoricæ studijs amplius quam ecclesiasticæ simplicitati operam dant, non mirandum si auditores eorum juxta linguam populi loquantur, scripturas quidem sanctas ore volventes, sed has erratico & gentili sensu interpretantes.

Igitur mundavi eos ab omnibus alienigenis, & constitui ordines sacerdotum & Levitarum, unumquemque in ministerio suo, & in oblatione lignorum, in temporibus constitutis, et primitiis. Memento mihi Deus meus in bonum. J. Aptus per omnia finis, & condignus ædificationi sanctæ civitatis ac templi Domini, ut enundatis civibus ab omni forde externæ & alienæ à Deo pollutionis, ordines sacerdotum ac Levitarum ministerio suo ritè custodiantur: quatenus institutum regaliter magistri Ecclesiæ & castigatum ab omni peccato populum permanere in bono, in reliquum & crescere semper exhortentur: qui videlicet populus inter alia, Domino ligna offert ad ignem altaris nutriendum, cum opera virtutum utique divina consecratione digna operatur. Nisi enim ligna aliquoties boni aliquid figarent, non diceret

Psal. 95.

Propheta: *Tunc exultabunt omnia ligna sylvarum ante faciem Domini. Ardent autem ligna, & consumuntur in altari holocaustorum, cum in cordibus doctorum opera justitiæ flamma charitatis perficiuntur. Merito ergo talis conditor & dedicator civitatis, post multos devotionis suæ labores, memoriæ se sui creatoris ac largitoris oranium bonorum commendat. Et tu summe pater luminum, à quo omne datum optimum, et omne donum perfectum descendit, qui mihi humilimo servorum tuorum, et amore dediti, et auxilium considerandi mirabilia de lege tua: quique in thesauro prophetici voluminis, non solum vetera amplectendi, verum et nova sublevatione veterum donata invenienti, atque in usus conservorum meorum preferendi, indigno mihi gratiam præstitit, memento mei Deus meus in bonum.*

Iacob. 1.

Expositionis allegoricæ in Nehemiam, qui et Ezra secundus, finis.

**BEDÆ PRESBYTERI
IN LIBRUM TOBIÆ
Allegorica expositio.**

IBER sancti patris Tobie, & in superflua literæ salubris patet legitimus, utpote qui maximis vitæ moralis, & exemplis abundat & monitis. Et si quis eundem etiam allegoricè novit interpretari, quantum poma

folijs, tantum interiorem ejus sensum videt simplicitati literæ præstare. Maxima namque Christi & Ecclesiæ sacramenta, si spiritualiter intelligitur, in se continere probatur. Siquidem ipse Tobias, populum Israel designat, qui cunctis gentibus idololatriæ deditis, ipse serviebat Deo fide recta & operibus justis, sicut de Tobia legitur.

Tob. 1.

Quia cum irent omnes ad vitulos aureos, quos fecerat Ieroboam rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium, et pergebat in Hierusalem, et ibi adorabat Dominum Deum Israel. Jeroaboam quippe, qui ad deceptionem subditorum sibi vitulos fabricavit aureos, idololatriæ auctorem exprimit.

Et quidem captus erat Tobias in diebus Salmanasar regis Assyriorum, sed in captivitate positus, viam veritatis non deseruit. Hæc captivitas a rege Assyriorum facta, illam generis humani captivitatem designat, qua per regem omnium pravorum, hoc est diabolum, de patriæ cœlestis est habitatio projectum, & in hujus exilij peregrinationem transfingratum.

Impertiebat Tobias cuncta que habere poterat quotidie cum captivis fratribus, qui ex ejus erant genere, sed et advenis ac profelytis decimas dabat. Et populus Israel in doctoribus suis, verbi Dei elemosinam non solum rudibus suæ gentis auditoribus, sed & his qui ex nationibus in ritum conversationis eorum converti volebant, ministrabat. Quicumque enim naturalis boni habere poterat, quod non ab hoste captivante tolleretur, totum hoc suis in exemplum virtutis ostendebat. Sed & portionem semper aliquam scientiæ salutariæ etiam gentilibus dabat: quod est decimationem suæ substantiæ Tobiam advenis ministrare.

Tobias postquam factus est vir, accepit uxorem Annam ex tribu sua. Et populus idem, postquam adolevit & amplificatus in Ægypto, accepit synagogam ceremonijs legalibus institutam per Moylen.

Deut. 28.

Psal. 31.

Psal. 88.

Genuit ex ea filium, nomen suum imponens ei. Quia Christum ex suo genere nasciturum esse cognovit, dicente Moysse: *Prophetam suscitabit vobis deus noster de fratribus vestris, tanquam me ipsum audietis.* Et Dominus ad David: *De fructu ventris tui ponam super sedem meam.* Cui nomen suum imposuit, credendo & confitendo, quod dicit de illo pater: *Et ego primogenitum ponam illum.* Sicut de ipso populo dicit: *Filius meus primogenitus Israel.*

Quem ab infantia timere Deum docuit, et abstinere ab omni peccato. J. Credendo & confitendo, quia peccatum non faceret, nec inveniretur dolus in ore ejus, sed impleret eum spiritu timoris Domini.

Tobias Gabelo contribulo suo egenti dedit sub chirographo decem talenta argenti. Et populus Dei gentibus per LXX, interpretis divini legis, quæ in Decalogo continetur, scientiam commisit, ut per hoc eas ab infidelitatis egestate liberaret. Sub chirographo autem dedit, id est, sub conditione restituendi, postquam ipse discesceret, vel qui dederat repeteret. Acceperunt autem gentes verbum Dei à populo Israel per interpretationem, quod post incarnationem Dominicam etiam spiritualiter nunc intelligunt, & ad conquirendas virtutum divitias exercent. Reddunt verò feneratori, cum credentes in fine seculi Judæos in unitatem Ecclesiæ recipiunt, eisque salvandis Christi sacramenta committunt, & scripturarum quoque referant arcana.

Iubetur Tobias à Rege occidi, et tolli omnem substantiam ejus propter bona quæ fecit. Sed ille cum filio et uxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum. Et diabolus satagebat populum Dei per idololatriam spirituali morte perimere, & ei cunctas virtutum opes auferre, nec valuit: quia multi erant in eo sancti doctores, qui ejus vitæ providerent, ac salutem.

Fugit autem cum filio et uxore. Quia nec fidem Domini in incarnationis, nec statum synagogæ potuit hostis auferre, quam vis violenter insisteret, quod in Machabæorum agonibus multum claruit.

Sed occiso Rege à filio suo, restituta sunt cuncta sua Tobia. Quia superato sapius diabolo, ac suis sceleribus, quæ velut pessimam prolem genuit, condemnato, redibant